

Istorijska ekskluziva: Milan St. Protić

PRVI PUT POSLE 24 GODINE O TOME ZAŠTO JE SLOBODAN
MILOŠEVIĆ MORAO DA BUDE IZRUČEN HAŠKOM TRIBUNALU

BROJ 722 - CENA 350 DINARA
- CG 3,5 € - BH 6,5 KM - HR 4,5 €
- SLO 4,5 € - MK 200 DEN

Nedeljnik

13. NOVEMBAR 2025.

BORIS DEŽULović

VELIKI
INTERVJU

TKO JE TAJ ČOVJEK

JUGOSLAVIJA JE BILA NAŠA POSLEDNJA ŠANSА

„ČAVOGLAVE“ SU PRVI PUT
EMITOVANE NA RADIJU B92

NARAVNO DA NAVIJAM
ZA STUDENTE U SRBIJI

DA SAM NAVIJAČ
DINAMA, JA BIH SE UBIO

Miljenko Jergović: Možda je taj moj drug i dalje Srbin...

“AAAAAA
AAAAAA
AAAAAA
AAAAA”

NIJE TAKO STRAŠAN TAJ PREGLED PROSTATE.

**NA [GENERALI.RS](https://www.general.rs) ČEKA TE VAUČER
ZA BESPLATAN PREGLED.**

 GENERALI

IMPRESUM

Izdavač NIP Nedeljnik d.o.o.
Bulevar kralja Aleksandra 43
Beograd +381/11/770-81-64
redakcija@nedeljnik.rs

MENADŽMENT

Direktor i glavni urednik
Veljko Lalić

Izvršni direktor marketinga
Jelena Jevtić
marketing@nedeljnik.rs

Direktor prodaje
Andela Marić
pretplata@nedeljnik.rs

Medija menadžer
Jelena Šoškić

REDAKCIJA

Odgovorni urednik
Marko Prelević

Zamenik glavnog urednika
Branko Rosić

Izvršni urednik
Veljko Miladinović

Izvršna urednica
zdravlja i psihologije
Ana Mitić

Urednik unutrašnje
i glavni urednik online izdanja
Dušan Telesković

Urednik spoljne i dopisnik iz Rima
Željko Pantelić

Reporteri
Milica Rilak, Zorica Marković, Milana Milošević, Marko Tica, Luka Lukić

Urednik fotografije
Nebojša Babić

Fotografije
Profimedia, Beta, Orange Studio

Art-direktor
Miloš Sindelić

Ilustracije
Marina Duletić / Kumiho

Lektura
Sanja Savić

Head of digital
Pavle Zlatić

Društvene mreže
Jelena Luković

Stalni saradnici
Srdan Valjarević, Dragoljub Draža Petrović i Ante Tomić, Hana Pišćević, Zoran Panović (Politika i društvo), Aleksandar Radić (Vojska), Dejan Jović (Eseji), Goran Vojnović (Ljubljana), Rumena Bužarovska (Skoplje), Ivan Radojčić (Stil), Milan St. Protić (Istorija), Ana Banko (Zdravlje), Miša Brkić (Biznis), Danijela Isailović (Energetika i ekologija), Petar Komnenić (Podgorica)

Le Monde diplomatique
ONLINE IZDANJE
Imd.nedeljnik.rs

Glavni i odgovorni urednik
Ivica Mladenović
Imd@nedeljnik.rs

Brifing

4 | Uvodnik
Veljka Lalića
**Kako je pobedio
oboju revuluciju**

5 | Lice nedelje
Dijana Hrka

6 | Generalštab
Ko može, taj i može

9 | Politika
**Šta donosi
Novosadska
deklaracija**

10 | Nova ustanova
Fakultet za
narod i državu

11 | In memoriam
Dejan Ristanović

14 | Dragoljub
Draža Petrović
Propali teniser

ANALIZA ŽELJKA
PANTELIĆA

Rat sa narko-
kartelima
ne spada u
nadležnost
predsednika SAD
i, posledično, ne
mogu se koristiti
vojne snage.
Za taj posao
zaduženi su FBI
i DEA. Međutim,
u Beloj kući su
pronašli način da
se Tramp proglasi
nadležnim,
definišući
narko-kartele iz
Venecuele, Cartel
de los Soles i Tren
de Aragua, kao
strane terorističke
organizacije

Kad Bugarin okrene leđa

U srpsko-bugarskim odnosima s
vremenom se od Slivnice,
od noževa u leđa, od priča starih
baba od Niša do Kremne, došlo do
Hrista Stoičkova i kuma Ilića **14**
Piše Zoran Panović

Kataklizma kapitalizma

Da li je pobeda Zohrana Mamdani-
ja na izborima za gradonačelnika
Njujorka vesnik novog „čitanja“
starih ideoloških podela,
ili samo njihova posledica? **32**
Piše Veljko Miladinović

Evženija

Niz rumene obraze su joj potekle
suze, ustala je od stola i otrčala.
Više nikada je nismo videli **52**
Piše Goran Marković

Ima stara izreka trenera
(američkog) fudbala: „Kada imate
dva kvoterbeka, nemate nijednog
kvoterbeka.“ Iskusni stručnjaci
žele da kažu da jedna ekipa ne
može da ima dva velika imena,
dva velika asa, i da se svi osećaju
dobro – niti da bude uspešna.
Zadovoljstvo nam je izvestiti vas
da je i ovaj broj Nedeljnika negirao
to pravilo. Sve do pred sam finiš
lomili smo se oko toga koja dva
teškaša zaslužuju da ponesu
najveću „kvadraturu“ na naslovnoj
strani, Boris Dežulović ili Milan
St. Protić, mada bi ta počast bez
problema mogla da pripadne i
Miljenku Jergoviću. O ženi čiji vas
pogled prati na narednoj duplerici
da i ne govorimo...
Na kraju smo se odlučili za Borisa
Dežulovića, a oni koji budu uz
YouTube kanal Velikih priča ove
nedelje još će lakše shvatiti zašto...

Među nama:
U novom broju Nedeljnika

PRETPLATA

	SRBIJA
6 meseci	6.500 5.500
12 meseci	13.000 7.999

Dostupno
u digitalnom
formatu
nedeljnik.rs

Tekući račun broj: 205-217464-21. Banka: Komercijalna banka AD Beograd
Potvrdu o uplati pošaljite na adresu: **Nedeljnik, Bulevar kralja Aleksandra 43, Beograd**
ili na mejl **pretplata@nedeljnik.rs** Dodatne informacije na **011/770-81-64**

ONLAJN

WWW.NEDELJNIK.RS

f /NEDELJNIK

t /NEDELJNIK

@ /NEDELJNIKMAGAZIN/

in /COMPANY/NEDELJNIKMAGAZIN

Štampa Rotografika

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodne biblioteke Srbije, Beograd
ISSN 2217-8058
COBISS.SR-ID 188540428

© COPYRIGHT

Zabranjeno preštampavanje i
korišćenje sadržaja bez pismenog
odobrenja izdavača.

Kako je pobedio obojenu revoluciju

Nikako! Pošto je i dalje on uporno sprovodi

Od Vučićeve knjige *Kako sam pobedio obojenu revoluciju* još nema ništa, pošto očigledno nije uspeo da je sprovede. Revoluciju, a ne knjigu. A i knjigu obećava peti put. Ja bih to čitao, ali kao urednici u izdavačkim knjigama – ono, od 80. strane, pa ako drži pažnju, ima materijala. Svi sve najbolje stave na početak. Tu gde je i Vučić zabagovao. Ako ne i u samom naslovu knjige, pošto osim tog ruskog narativa kako je to plaćeno spolja, Nulandova i tako dalje, inače su ih Ukrajinci obožavali, to simbolizuju šatori na glavnom trgu, sad evo i snajperisti. I ko je onda sprovodi, ako ne najviši nosioci državne vlasti...

NAPREDNJACI SE TAKO PONAŠAJU OD DOLASKA na vlast. Pokušavaju da se okruže na svakom nivou vlasti, do svake mesne zajednice.

Pa dalje u sportu, kulturi, biznisu... Parasnagama, navijačkim grupama... Zaboravili su jedino na Univerzitet. Pošto su klinki bili nezainteresovani.

I to je Catch 22.

NEPRIJATELJA TREBA UNIŠTITI DO KRAJA, ISPRIČAO mi je davno jedan njegov prijatelj, kao stvar koju je naučio od njega.

Od toga, naravno, nema ništa pogrešnije. Jer ovo nije rat, već politika. Tu je i drugi antitermin: mrzitelji, koji je problem za onoga koji mrzi, a ne za onoga koji je predmet mržnje, posebno ako on ne zna za to. I zato treba izbegavati ogovaranja. Ne slušati ih. Ili ih ne uzimati ozbiljno.

Kontekst je uvek važan. Ono gledanje u oči u sudu. Šta radi vlast dok se

izvinjava za prejake reči, ili dok Vučević čak kaže kako smo svi građani jednaki (majke ti). Ili kad pušta muziku majci koja štrajkuje glađu, dok građane koji protestuju u medijima naziva teroristima, ustašama, izdajnicima, i čime sve ne. Meni je problem i termin „drugosrbijanci“, da ne pričam o autošovinizmu, pošto je nasilan na toliko nivoa.

REVOLUCIJU, DAKLE, OBOJENU ILI NE-OBOJENU, SPROVODI Vučić. I to je najavio kad i knjigu. Te policija je okretala cevi na nedužne čacije. Te tužilaštvo. Te ovi što letuju. Te državne službe, te glumci koji su dobili neke pare, kao da su njihove pare... Kako se to završava? Službenicima koji sa sastanka s MMF-om moraju na miting u Borči. Policija je očišćena, i sad se kreće na Tužilaštvo za organizovani kriminal. Leks specijalis nije pravljen zbog Trampa, koji nisam siguran koliko je zainteresovan za hotel od nekoliko miliona, posle svih tekstova u američkoj štampi, već da zaštiti nekoliko ministara, koje bi tužilac-početnik morao da ispita oko falsifikata koji se pominju, i pisma direktorke za Zavoda za zaštitu spomenika kulture koje je videla cela javnost.

NI NADSTREŠNICA NIJE TAKO KOMPLIKOVAN SLUČAJ, kako ga Vučić namereno predstavlja. Nije to nikakav „Pizza connection“, u koji su umešane mafije sa tri kontinenta. U nalazima Anketne komisije navodi se iznos korupcije. A sam pad je valjda svima jasan. Nalivaš beton i ne ojačavaš sajle. Pa to divlji investitor sa Karaburme nisu radili devedesetih. I? Majka ubijenog dečaka protestuje dok joj puštaju pesme. Nijedan ministar nije saslušan.

Nije mi jasno toliko poverenje u Tužilaštvo, koje je postavila ova vlast. I koje u poslednjih 13 godina nije obavilo neki proces posle koga bismo svi morali da im bespogovorno verujemo.

VUČIĆ JE OČISTIO POLICIJU, A DAČIĆ sačekao da na vlasti ode i u penziju. Problem je što ju je očistio od profesionalaca. Ne znam te ljude, niti je sfera mog interesovanja, ali kad kreneš da postavljaš lojaliste na najvažnija mesta, pa i ona gde postoje specijalne procedure i tehnike rada, zna se gde se to završava.

Kao ispod nadstrešnice. BIA pušta snimke studenata, ali ne i snimke ubistva Olivera Ivanovića. Ako je to najveći politički atentat u novije vreme, ko je smenjen što još nije rešen? Šta ćemo sa ubistvom Slavka Ćuruvije, za koga svako zna da ga je ubila država, a Vučić obećao da će se povući ako to ne reši?

Je l' pita još neko za dečake iz „Pande“...

NIJEDNA GENERACIJA NIJE OMATIRALA LOŠE KAO naša. Jedino rešenje je u ovoj deci. I ovde i svuda (Mamdani, na primer). To će definisati buduće vreme. I već ga definiše. Od Maska koji ne može da ima para kao 50 odsto Amerikanaca, do političara koji su već predmet njihovog podsmeha. Najviše ovi što se smeju njima. Povika da se objavi Studentska lista je fejk, pošto ne postoji studentska lista, kao nijedna druga lista, kao ni izbori dok se ne raspišu.

A kad se objavi, ja ću da je čitam kao i nepostojeću Vučićevu knjigu, od 80. strane.

I najviše će da me zanima broj 249. Ono pred kraj. Koji znamo da se približava.

Ali ne znamo šta je... **N**

LICE NEDELJE
NEBOJŠA BABIĆ

Dijana Hrka

MAJKA

ZA ČIJE DOBRO KUŠNER, TOK, SLUŽBENI GLASNIK

Sudbina Generalštaba: Ko može, taj i može

Hronologija spornog zakonodavstva, istrage, projekta i protesta zbog rušenja (daskorašnjeg) kulturnog dobra

Piše Milica Rilak

Usvajanjem Zakona o posebnim postupcima radi realizacije projekta revitalizacije lokacije bivšeg Generalštaba, poznatijeg kao *lex specialis*, 7. novembra 2025. godine, otvoren je put za potencijalno rušenje i novu izgradnju na jednoj od najprestižnijih lokacija u Beogradu. Sa 130 glasova „za“ i 40 „protiv“, Skupština Srbije je donela odluku koja je izazvala nove podele u društvu, sukobila argumente vlasti sa stavovima ogromnog dela stručne javnosti i ponovo otvorila pitanja o vladavini prava, korupciji i očuvanju kulturnog identiteta.

Ovaj zakon, usvojen po hitnom postupku, predstavlja pravni okvir za realizaciju projekta sa američkom kompanijom Džareda Kušnera, zeta američkog predsednika Donalda Trampa. Njegove odredbe izazvale su najviše pažnje i kritika. Zakon je uveo drastično skraćene rokove, pa tako javni uvid u plan-ski dokument traje svega 15 dana, a isti rok je dat i nadležnim institucijama za izdavanje neophodnih uslova, što je znatno kraće od redovne procedure.

Ključna novina je „rešenje o posebnoj građevinskoj dozvoli za izvođenje pripremnih radova“, koje investitoru omogućava da započne sa rušenjem postojećih objekata i pre dobijanja glavne građevinske dozvole. Resorno ministarstvo je dužno da ovu dozvolu izda u roku od samo osam dana, a rešenje je označeno kao „konačno“, što znači da se protiv njega ne može izjaviti žalba, već se jedino može pokrenuti upravni spor.

Brzina kojom je zakon ne samo usvojen već je i stupio na snagu, dodatno je podgrejala sumnje da vlast žuri da ceo posao „legalizuje“. Usvojen u petak 7. novembra, istog dana ga je potpisao i predsednik Srbije, a *Službeni glasnik* je, u neuobičajenoj praksi, objavio dva izdanja kako bi zakon bio i objavljen. Na snagu je stupio već sutradan, u subotu 8. novembra.

Upravo ti amandmani unose dodatnu dozu kontroverze. „Dopunjenim“ članom 9 usvojene verzije zakona, Odluka iz 2005. godine kojom su zgrade Generalštaba utvrđene za spomenik kulture proglašava se „ništavnom“. Time se smatra da objekti

DVANAEST
ČLANOVA
ODELJENJA
UMETNOSTI SANU
U POSEBNOM
SAOPŠTENJU
JE ISTAKLO DA
SKUPŠTINSKA
ODLUKA
„PREDSTAVLJA
OZBILJAN
UDAR NA
PROFESIONALNE
I KULTURNE
VREDNOSTI
NAŠEG DRUŠTVA“
I DA SE NJOME
OTVARA PITANJE
IDENTITETA,
ISTORIJSKOG
NASLEDA I
SEĆANJA NA
NATO AGRESIJU

nikada nisu ni stekli status kulturnog dobra, a Republičkom geodetskom zavodu i nadležnoj ustanovi zaštite naloženo je da izvrše brisanje iz registara u roku od 15 dana. Pored toga, član 10 predviđa da su svi prethodni akti, ugovori i memorandum koji se tiču projekta „punovažni i proizvode pravno dejstvo“.

Vlast je hitnost pravdala stanjem objekta, navodeći da preči dalje urušavanje, što stvara „nesrazmerne teškoće finansijske i druge prirode“. Tokom skupštinske rasprave, poslanik vladajuće stranke Milenko Jovanov je insistirao da se ne radi o „Generalštabu“, već o zgradi „Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu“, podignutoj na mestu zgrada Ministarstva vojnog i Vojne akademije koje su imale „pravu i istinsku arhitektonsku i kulturnu vrednost“, ali koje posleratna vlast, predvođena „austrijskim kaplarom“, aludirajući na Josipa Broza Tita, nije htela da obnovi. Njegova argumentacija podsećala je na retoriku korišćenu prilikom uklanjanja Starog savskog mosta, koji su predstavnici vlasti nazivali „nemačkim“ i „nacističkim“. Jovanov je zaključio da, poput obnovljenog Avalskog tornja i novosadskih mostova, „samo nova izgradnja, a ne ruševine, predstavlja simbol pobeđe“.

Ovakav narativ naišao je na gotovo jednoglasan otpor stručne javnosti. Srpska akademija nauka i umetnosti (SANU), zajedno sa više od 6.700 stručnjaka, naučnih ustanova i profesionalnih udruženja, potpisala je Deklaraciju kojom se zahteva da se ansambl Generalštaba restaurira i sanira u skladu sa merama zaštite kulturnih dobara. Potpisnici, među kojima su Arhitektonski, Građevinski i Filozofski fakultet u Beogradu, Akademija arhitekture Srbije, Društvo konzervatora Srbije, kao i brojne međunarodne organizacije, tražili su i viši stepen zaštite, odnosno status kulturnog dobra od izuzetnog značaja. Dvanaest članova Odeljenja umetnosti SANU

Kada se nauka poveže sa biznisom, ideje počinju da menjaju svet

„U Srbiji postoji snažna naučna zajednica, ali da bi njeni rezultati imali širi uticaj, potrebna je podrška – ne samo finansijska već i mentorska, infrastrukturna i regulatorna. Naša uloga je da pomognemo da se ta znanja povežu sa industrijom i dobiju priliku da zažive van laboratorije“, Tamara Stanković, rukovoditeljka za naučnu saradnju za Jugoistočnu Evropu u kompaniji Philip Morris.

Na Biotech Future Forumu, konferenciji koju organizuju Vlada Republike Srbije i Centar za četvrtu industrijsku revoluciju u saradnji sa Kancelarijom za IT i e-upravu, Ministarstvom nauke, tehnološkog razvoja i inovacija, NALÉD-om, Svetskim ekonomskim forumom i Programom UN (UNDP), uz podršku BIO4 kampusa, održanom u Beogradu, predstavnici nauke, industrije i javnog sektora razgovarali su o tome kako da se domaća istraživanja bolje povežu sa potrebama tržišta. Među panelistima bila je i Tamara Stanković, koja je predstavila pristup kompanije PMI razvoju inovacija kroz saradnju sa naučnom zajednicom i podršku istraživačkim timovima od ideje do primene.

Tamara u intervjuu govori o tome kako izgleda taj proces, zašto je važno da se nauka i industrija međusobno razumeju, i kako se kroz sistemsku podršku stvara prostor da domaće inovacije dobiju šansu da rastu i postanu relevantne – i lokalno i globalno.

Kako se naučna istraživanja pretvaraju u nešto što zaista može da se koristi – u proizvod, uslugu, rešenje?

Najvažnije je da nauka ne ostane „zatvorena“ u laboratoriji. U Philip Morrisu verujemo da je najbolji način da se to postigne kroz otvorenu saradnju – sa univerzitetima, startapima, istraživačima, ali i sa državnim institucijama.

Kroz tri ključne inicijative – StarTech, Empower Innovation i PMInnovia – gradimo sistemsku podršku koja omogućava da se dobre ideje razviju, testiraju, prilagode potrebama tržišta i dođu do ljudi. StarTech podstiče preduzetništvo od ideje do tržišta, uz snažno mentorstvo i povezivanje sa regulatornim i tržišnim akterima. Empower Innovation pruža alat onima koji imaju naučno znanje, da unaprede razumevanje procesa razvoja proizvoda i saradnje sa industrijom. Na kraju dolazi PMInnovia, naš otvoreni inovacioni hab, koji povezuje nauku sa realnim

FOTO: TODOR MILIVOJEVIĆ

potrebama tržišta i pomaže da se otkrića pretoče u konkretna rešenja – bilo da je to novi materijal, ili tehnologija koja olakšava svakodnevni život.

Nijedna od ovih inicijativa ne bi imala stvarni uticaj bez podrške aktera koji razumeju važnost sistemskog pristupa. NALÉD i BIO4 kampus su naši ključni partneri. Bez njihove podrške, ovaj model ne bi imao snagu koju danas ima. Zajedno stvaramo uslove u kojima domaća nauka može da raste i da se plasira globalno.

Kako se može poboljšati saradnja između nauke, industrije i države?

Potrebno je da svi učestvuju. Naučnici da budu otvoreni za saradnju, kompanije da prepoznaju potencijal domaćih ideja, a država da stvori uslove u kojima je takva saradnja moguća. Mi u Philip Morrisu ne finansiramo projekte samo da bismo ih podržali, mi ih zajedno razvijamo i aktivno radimo i na unapređivanju okruženja koje podstiče inovacije, uključujući regulatorne i proceduralne aspekte. Imamo Naučni odbor koji okuplja stručnjake iz različitih oblasti, i oni pomažu da se ideje oblikuju tako da budu i naučno kvalitetne i korisne za tržište.

Koje su najveće prepreke da dobre ideje iz nauke postanu stvarnost?

Najveći izazov je što nauka i industrija često govore „različitim jezicima“. Naučnici rade temeljno i dugoročno, dok industri-

ja mora da reaguje brzo i da razmišlja o primeni. Zbog toga se mnoge dobre ideje ne razviju dalje, jer nisu prilagođene potrebama tržišta. Kroz StarTech smo uvideli koliko je važno da istraživači dobiju mentore iz biznisa, proizvodnje, regulative, ljude koji im pomažu da razumeju kako da svoju ideju predstavljaju, testiraju i pripreme za širu upotrebu. Kada se nauka i biznis bolje razumeju, sve ideje mnogo brže i lakše.

Da li već imate konkretne rezultate iz PMInnovia projekta?

Da, i to nas posebno raduje. U prvoj godini rada PMInnovia centra, potpisali smo deset ugovora sa domaćim institucijama i startapima. Ti projekti se bave raznim temama, i neki od njih su spremni za izlazak na međunarodno tržište. Najlepše u svemu tome je što su te ideje nastale u Srbiji. To pokazuje da imamo znanje, kreativnost i potencijal da budemo deo globalne inovacione scene.

Šta biste poručili kompanijama koje razmišljaju o ulasku u svet inovacija?

Da se ne plaše da sarađuju sa naukom. Da veruju u domaće ideje. I da ne čekaju da se sve „završi“ u laboratoriji – već da se uključe ranije, da pomognu, da budu deo procesa. Transfer tehnologije nije samo tehnički korak – to je način razmišljanja. Kada se nauka, biznis i država udruže, nastaju rešenja koja menjaju ne samo proizvode već i društvo.

► u posebnom saopštenju je istaklo da skupštinska odluka „predstavlja ozbiljan udar na profesionalne i kulturne vrednosti našeg društva“ i da se njome otvara pitanje identiteta, istorijskog nasleđa i sećanja na NATO agresiju.

Stručnjaci su odlučno demantovali tvrdnje vlasti o nemogućnosti obnove. Konzervatorica Estela Radonjić Živkov, koja je podnela ostavku u Republičkom zavodu za zaštitu spomenika kulture zbog neslaganja sa ukidanjem zaštite, istakla je da su ključni konstruktivni elementi zgrade sačuvani. Ona je otkrila da je Vojska Srbije tokom raščišćavanja 2016. godine sačuvala originalni fasadni kamen iz rudnika u Kosjeriću, koji više nije u funkciji. Uz kompletnu originalnu projektnu dokumentaciju, kako je navela, „apsolutno može da se obnovi i jedan i drugi objekat bez ikakvih problema“, zaključujući da sudbina Generalštaba nije tehničko, već političko pitanje.

Paralelno sa svim dešavanjima oko „Generalštaba“, odvija se i istraga Tužilaštva za organizovani kriminal (TOK) o tome kako je taj kompleks uopšte izgubio status kulturnog dobra. Ta istraga, koja je prethodila donošenju lex specialisa, obuhvatila je više osoba. Bivši direktori Republičkog i Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture, Goran Vasić i Aleksandar Ivanović, kako je TOK saopštio još 13. maja ove godine, priznali su da su falsifikovali dokumentaciju na osnovu koje je Ministarstvu kulture podneta inicijativa za ukidanje zaštite. Istraga je nedavno proširena i na v. d. sekretarku u Ministarstvu kulture Slavicu Jelaču, koja se sumnjiči za zloupotrebu službenog položaja. Mnogi kritičari, uključujući organizaciju Transparentnost Srbija, ocenili su da lex specialis predstavlja pokušaj da se „ozakoniti kršenje zakona“ i da vlast, donošenjem posebnog zakona, pokušava da predupredi ishod istrage i „legalizuje učinjeni zločin“.

Čitav slučaj je od početka imao i međunarodnu dimenziju, o čemu svedoči i pisanje *Njujork tajmsa*. Taj list je zabeležio da je rukovodilac srpske agencije za zaštitu spomenika priznao falsifikovanje ključnog dokumenta koji je Vladi poslužio kao osnova za ukidanje zaštite, a sve u cilju realizacije projekta vrednog 500 miliona dolara. Kompanija Džareda Kušnera, Affinity Partners, tada se oglasila saopštenjem da nije imala ulogu u pregledu statusa kulturnog lokaliteta i da će „razmotriti ovu stvar i odrediti sledeće korake“.

A sve je počelo sa Ugovorom o revitalizaciji kompleksa nekadašnjeg Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu, koji je, u ime Vlade Srbije, potpisao ministar građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture Goran Vesić sa, kako je tada navedeno, „uglednom američkom kompanijom“ Affinity Global Development.

Tom prilikom, iz Vlade su stizala čvrsta uvera-

**STRUČNJACI
SU ODLUČNO
DEMANTOVALI
TVRDNJE VLASTI
O NEMOGUĆNOSTI
OBNOVE.
KONZERVATORICA
ESTELA
RADONJIĆ
ŽIVKOV, KOJA
JE PODNELA
OSTAVKU U
REPUBLIČKOM
ZAVODU ZA
ZAŠTITU
SPOMENIKA
KULTURE ZBOG
NESLAGANJEM
SA UKIDANJEM
ZAŠTITE, ISTAKLA
JE DA SU KLJUČNI
KONSTRUKTIVNI
ELEMENTI
ZGRADE
SAČUVANI**

vanja da će sve biti urađeno „u skladu sa zakonima Srbije i u saradnji sa Vladom i svim relevantnim institucijama u zemlji koje su nadležne za urbanizam i zaštitu kulturne baštine“. Posebno je naglašeno, kao odgovor na „dezinformacije u javnosti“, da zemljište nije prodato, već je dato u zakup na 99 godina, te da ostaje u vlasništvu Republike Srbije. Kao ključni deo dogovora istaknuta je i obaveza investitora da izgradi Memorijalni kompleks posvećen svim žrtvama NATO agresije, koji će, iako finansiran od strane investitora, biti u vlasništvu države Srbije, koja će njime upravljati i odlučivati o njegovom programskom sadržaju.

Upravo je taj ugovor, predstavljen kao partnerski poduhvat koji poštuje nacionalne interese i zakone, postavio temelje za sve kasnije događaje: od istrage o falsifikovanju dokumenata i masovnog otpora struke, do konačnog usvajanja posebnog zakona kojim je sudbina jednog od najznačajnijih dela moderne arhitekture u Srbiji zapečaćena voljom politike, direktno zaobilazeći upravo one institucije zaštite kulturne baštine čija je saradnja bila svečano obećana. **N**

SRBIJA I EU UJEDINJENJE GRAĐANSKOG FRONTA

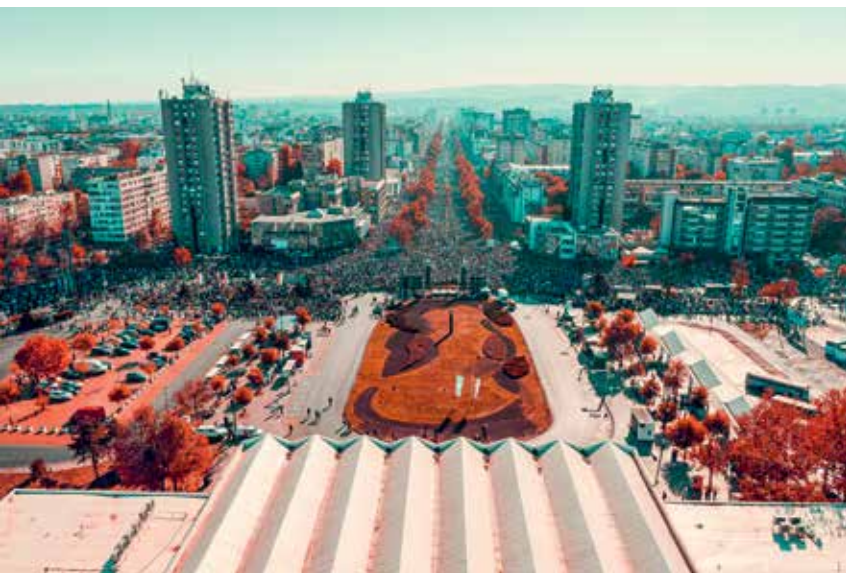
Šta donosi Novosadska deklaracija?

Deklaracija o konsolidaciji građanske Srbije biće predstavljena javnosti za desetak dana. Neki od njenih zagovornika za Nedeljnik objašnjavaju šta je cilj i koga će okupiti

Piše Marko Tica

U Srbiji ne fali ljudi koji razumeju potrebu za alternativom Vučiću, ali potrebno je definisati jasnu politiku koja će građanima obezbediti ono o čemu smo do sada samo slušali, kažu za Nedeljnik Goran Ješić, osnivač građanskog pokreta „Solidarnost“ i nekadašnji potpredsednik Vlade AP Vojvodine, i Bojan Kostreš, lider Lige socijaldemokrata Vojvodine i nekadašnji predsednik Skupštine AP Vojvodina. Oni poručuju da ne treba sa sumnjom da gledamo na poruke koje stižu iz zapadnih demokratija, odnosno država Evropske unije.

„Svi imamo iste probleme“, ističe Bojan Kostreš, lider Lige socijaldemokrata Vojvodine i nekadašnji predsednik Skupštine AP Vojvodina. „Svi se mučimo sa korupcijom, svi imamo loše puteve, svi imamo nedovoljno dobro zdravlje, svi imamo male plate, svi imamo bojazan šta će biti kada sank-

cije protiv NIS-a budu uzele maha, svi imamo iste probleme, i zbog toga smo svi jednaki, i to je ono na čemu treba raditi i na čemu treba insistirati“, rekao je Kostreš.

Upravo zbog toga, ističe Kostreš, potrebno je objasniti ljudima da ako žele normalan standard življenja, ako hoće da im deca žive slobodno, da se školuju, da žive normalnim životom – Evropska unija, ili da budemo precizni, vrednosti Evropske unije su put kojim treba ići.

„Evropska unija sasvim sigurno nije najsavršenija grupa zemalja, ali jeste najbolja kojoj Srbija može da pristupi“, dodaje Kostreš.

Iako je popularnost Evropske unije trenutno niska, Kostreš ističe da su osnovne poruke protesta studenata i građana – borba protiv korupcije, poštovanje zakona, ljudska prava i sloboda medija – zapravo vrednosti na kojima se zasniva EU.

„Tako da nije u suštini ni važno da li ćemo mi biti deo Evropske unije ili nećemo, nego da li želimo da implementiramo te vrednosti na kojima se zasniva Evropska unija“, kaže Kostreš i dodaje da je potrebno kreirati „građansku, levu, proevropsku opciju“ koja bi se suprotstavila naporima režima da uništi ideju političkih partija kao takvih.

S obzirom na blokade postojećih institucija, Kostreš naglašava da se borba mora izmestiti „među građane“ direktnim razgovorom. Ključ je u objašnjavanju zašto su evropske vrednosti put ka boljem standardu i slobodnom životu.

Ješić najavljuje i prelazak na operativnu politiku, osnivanjem timova za rešavanje konkretnih problema.

Iz takvog razmišljanja se izrodila ideja o „Deklaraciji o konsolidaciji građanske Srbije“, ili „Novosadskoj deklaraciji“.

„Novosadska deklaracija“, čiji su autori dr Pre-

**NIJE ČUDNO
ŠTO POZIV ZA
KONSOLIDACIJOM
DOLAZI BAŠ IZ
NOVOG SADA,
GRADA KOJI JE NA
NAJTEŽI MOGUĆI
NAČIN OSETIO
VUČIĆEV REŽIM**

Bojan Kostreš

drag Filipov, Lidija Piroški i profesor Milivoj Bešlin, postavlja jasne ciljeve: Srbija mora postati pravno, uređeno, demokratsko i građansko društvo – država zakona, slobode i solidarnosti.

Nije čudno što poziv za konsolidacijom dolazi baš iz Novog Sada, kako ističe Bojan Kostreš, grada koji je na „najteži mogući način osetio Vučićev režim“. Glavni povod za kreiranje ove deklaracije je tragični pad nadstrešnice u Novom Sadu, gde javnost ni nakon godinu dana nema odgovore i odgovorne osobe koje se procesuiraju. Goran Ješić sa druge strane naglašava da je u ovom trenutku jedina ideologija koja ujedinjuje: zajednički front protiv antievropskih snaga.

On kategorički zaključuje da su antievropske snage u suštini antisrpske, navodeći tri ključna argumenta za EU: vrednosni deo (vladavina prava, sloboda medija, nezavisne institucije), ekonomski deo, koji se ogleda u privredi gotovo u potpunosti zavisnoj od trgovine sa EU i njenim državama članicama, kao i integrativni deo jer smo i mi, na kraju krajeva, deo Evrope.

„Evropa je sinonim za vladavinu prava, smenjivu vlast, slobodne medije, vladavinu nezavisnih institucija, pravosuđa, transparentnost budžeta... i svi oni koji su protiv toga, a ima ih koliko hoćete, neće se prepoznati u svemu tome“, kaže Ješić.

Cilj deklaracije, kako navode naši sagovornici, nalazi se u pozivu na pravno, uređeno, demokratsko i građansko društvo u Srbiji.

„Osnovni poziv u Deklaraciji je da Srbija mora biti pravno, uređeno, demokratsko i građansko društvo – država zakona, slobode i solidarnosti, zajednica u kojoj institucije rade svoj posao“, priča Bojan Kostreš.

Ova deklaracija poziva na zajedništvo i konsolidaciju svih demokratskih i građanskih sila u Srbiji, polazeći od toga da nas je nedavna istorija naučila da se autokratija ne ruši fragmentisanjem pozitivne društvene energije, već zajedništvom, dodaje Kostreš.

„Peti oktobar 2000. je bio moguć jer su svi relevantni društveni akteri pokazali da solidarnost i akciono jedinstvo imaju snagu da promene istoriju. Deklaracija jasno naglašava naše principe: vladavina prava, pravna država, samostalne i funkcionalne institucije, kažnjavanje odgovornih za ubistvo na Železničkoj stanici, borbu protiv kriminala i individualizaciju odgovornosti. Najzad, za nas su ključni principi: demokratski poredak u decentralizovanoj i evropskoj Srbiji“, ističe on.

Deklaracija je zamišljena kao platforma za okupljanje političkih partija, uglednih pojedinaca i nevladinog sektora. Među potencijalnim partnerima već su prepoznati Demokratska zajednica vojvođanskih Mađara, Vojvođanski klub, Romska partija, Slovačka organizacija, „Solidarnost“ Gorana

Ješića... Kontaktirani su i lideri većih proevropskih partija poput Dragana Dilasa i Zdravka Ponoša, kao i pokret „Srbija protiv nasilja“ i „Proglas“.

Deklaracija će biti predstavljena javnosti u Novom Sadu za desetak dana, okupljajući sve one koji su je prihvatili i u prvoj iteraciji. **N**

VLADA SRBIJE NOVA USTANOVA

Fakultet za narod i državu

Fakultet za srpske studije formira se izdvajanjem tri departmana iz sastava Filozofskog fakulteta u Nišu: za istoriju, srbistiku i ruski jezik i književnost

VLADA SRBIJE DONELA JE ODLUKU o osnivanju Fakulteta za srpske studije Univerziteta u Nišu, objavljeno je u *Službenom glasniku*.

Odluku je potpisao prvi potpredsednik Vlade i ministar finansija Siniša Mali.

Prema dokumentu, Fakultet za srpske studije formira se izdvajanjem tri departmana iz sastava Filozofskog fakulteta u Nišu: za istoriju, srbistiku i ruski jezik i književnost.

Nastava će obuhvatiti programe srpskog i ruskog jezika, kao i istorije, na osnovnim, master i doktorskim studijama.

Do konstituisanja redovnih organa upravljanja, Fakultetom će rukovoditi privremeni savet koji čine predsednik saveta docent dr Milan Lazarević i članovi, mr Goran Momčilović, Sava Stambolić, prof. dr Dušan Sokolović i prof. dr Aleksandra Zarubica.

Profesor dr Slaviša Nedeljković, imenovan za vršioca dužnosti dekana novoosnovanog Fakulteta za srpske studije, dugogodišnji je profesor Filozofskog fakulteta u Nišu.

Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Prištini, magistrirao i doktorirao na Filozofskom fakultetu u Beogradu, sa fokusom na istoriju Kosova i Metohije u 19. i početkom 20. veka. Od 2002. godine predaje na Filozofskom fakultetu u Nišu, gde je 2020. izabran za redovnog profesora. Autor je tri monografije i više desetina naučnih radova.

Inicijativa za formiranje Fakulteta srpskih studija nije potekla iz niške akademske zajednice, već od Grada Niša, čiji nijedan organ ili telo nije saopštilo da je o njoj odlučivalo.

Filozofski fakultet je inače bio prvi na Univerzitetu u Nišu koji je podržao studentske zahteve i blokade, a ubedljiva većina zaposlenih se izjasnila za to.

Inicijativa o formiranju Fakulteta srpskih studija izdvajanjem tri departmana je „nezakonita“ i „opasna ideja“, a osnivanjem tog fakulteta na našoj

**NIŠKI OGRANAK
POKRETA ZA
NAROD I DRŽAVU,
KOJI JE FORMIRAN
NA INICIJATIVU
PREDSEDNIKA
SRBIJE I
OSNIVAČA
SRPSKE
NAPREDNE
STRANKE
ALEKSANDRA
VUČIĆA, PRVI
JE POZDRAVIO
OSNIVANJE
FAKULTETA ZA
SRPSKE STUDIJE
U TOM GRADU**

adresi direktno se narušava autonomija naše visokoškolske ustanove, zaključio je „veliki broj zaposlenih i studenata“ Filozofskog fakulteta u Nišu, na vanrednoj skupštini njegovog Nezavisnog sindikata.

„Ovakvi postupci ne ugrožavaju samo Filozofski fakultet – oni direktno podrivaju temelje autonomije visokog obrazovanja u Srbiji, dovode u pitanje opstanak čitavog univerzitetskog sistema, i šalju alarmantan signal da se političkim odlukama može samovoljno urušavati generacijama građen akademski integritet“, navodi se u „informaciji sa sastanka zaposlenih i studenata Filozofskog fakulteta“.

Inače, niški ogranak Pokreta za narod i državu, koji je formiran na inicijativu predsednika Srbije i osnivača Srpske napredne stranke Aleksandra Vučića, prvi je pozdravio osnivanje Fakulteta za srpske studije u tom gradu.

„Osnivanje ovog fakulteta predstavlja veliko priznanje za naš grad – istorijski, duhovni i kulturni stub srpstva. Niš je kroz vekove bio mesto susreta tradicije i savremenosti, a novi fakultet će omogućiti mladim generacijama da izučavaju srpski jezik, književnost, istoriju, kulturu, slavistiku, nacionalnu bezbednost, upravo tamo gde se sve to prirodno prožima – u srcu Srbije“, navodi se u saopštenju niškog ogranka Pokreta za narod i državu, inače jedinog u Srbiji. **N**

IN MEMORIAM DEJAN RISTANOVIĆ (1963-2025)

Galaksija Dejanovih prijatelja

Piše Vojislav Antić

POKUŠAJTE DA ZAMISLITE SAVRŠENOG PRIJATELJA. STRPLJIVOG, nesebičnog, uvek spremnog da najpre sasluša i razume vaše probleme i nedoumice, pa da vas onda zaspe nizom rešenja u kojima će se često i žrtvovati da bi vam pomogao. Takva osoba bi bila sasvim nalik Dejanu

Ristanoviću, mom dragom prijatelju koji nas je tako naglo napustio i ostavio da se u bolu pitamo šta se dogodilo.

Upoznao sam se s njim pre više od četiri decenije, kad smo već od prvog dana zaronili u pripremu projekta samogradnje računara Galaksija. U sećanju imam bezbroj detalja iz svakodnevnog rada te jeseni 1983. godine. Još uvek jasno vidim mnoge njegove ideje, duhovite komentare i elegantna rešenja, posle kojih sam svaki put pomislio kakvo je blago imati takvog prijatelja. Svaki put sam tu misao zadržavao za sebe, ali sada mislim da bi možda bilo poštenije da sam je ponekad i izgovorio.

Kao i za mnoge druge Dejanove prijatelje, za mene je vest o njegovoj smrti bila grom iz vedra neba. Pronicljiv i prodornog duha do te mere da ste malo šta mogli da sakrijete od njega, na kraju je uspeo da nas sve poštedi i da sačuva za sebe informaciju o strašnoj bolesti i skorom kraju. Poslednji kontakt imali

smo samo tri dana pred njegovu smrt, kad sam mu iz Njujorka uputio poruku da sam se sreo s našim zajedničkim prijateljem i da u restoranu pričamo o njemu. Sa dugom zadržkom je poslao izvinjenje da je spavao i da se ne oseća najbolje. Mislio sam da je reč o uobičajenoj jesenjoj prehladi i ubrzo zaboravio na to.

Eto, to je Dejan. Naprosto nije hteo da nas uznemiri. Izgleda da je samo tako veliki čovek spreman da napusti svet tiho i nenametljivo, kao što je i živio. A na nama je da svedočimo o tragu koji je ostavio ne samo u srcima svojih prijatelja, nego i dobrog dela generacije koja je stasala i našla svoj put na talasu informatičke revolucije. **N**

ECONOMIC MINDS

Autentičnost u eri AI: kako brendovi grade poverenje

U dinamičnom svetu, marketing više nije samo alat komunikacije već most između vrednosti brenda i očekivanja potrošača. Digitalizacija, veštačka inteligencija, sve veća informisanost i rast svesti o društvenim pitanjima redefinišu način na koji brendovi komuniciraju, povezuju se i grade poverenje. U takvom okruženju, **autentičnost i transparentnost** postaju ključni pokretači dugoročnog uspeha.

Jedan od trendova koji snažno oblikuje savremeni marketing jeste **hiperpersonalizacija i primena veštačke inteligencije (AI)**. AI danas omogućava brendovima da razumeju potrebe potrošača i prilagode komunikaciju svakom pojedincu. Fokus se, međutim, pomera sa automatizacije na humanizaciju tehnologije – na to kako se AI koristi da osnaži empatiju, kreativnost i relevantnost brendova. Pravi uspeh nije u algoritmu, već u načinu na koji tehnologija pomaže da poruka postane toplija, relevantnija i iskrenija.

Autentičnost i poverenje su temelj odnosa sa potrošačima. U eri preplavljenosti sadržajem, poverenje u brend (p)ostaje najvredniji resurs. Potrošači prepoznaju iskrenost i biraju brendove koji otvoreno komuniciraju svoje vred-

nosti. Oni danas očekuju da brend bude prisutan svuda – od digitalnog okruženja do prodajnog mesta – ali da u svemu ostane dosledan, jasan i istinit. Trendovi se menjaju, ali **doslednost u vrednostima i iskrenost u svakoj poruci** ostaju trajne osnove poverenja.

Treći važan trend odnosi se na **sadržaj i zajednicu**. Rastući značaj imaju visokokvalitetni, autentični sadržaji koji dolaze iz stvarnog iskustva – bilo da ih stvaraju korisnici, zaposleni ili influenceri koji zaista dele vrednosti brenda. Takav sadržaj ne prodaje – on povezuje, gradi zajednicu i poverenje.

Farmaceutska kompanija **Galenika**, kroz autentičnu komunikaciju svojih brendova u svim tačkama kontakta – od apoteka i lekara do digitalnih kanala – gradi odnose zasnovane na poverenju. Poseban pomak u komunikaciji donose formati poput podkasta, sadržaja baziranog na iskustvima korisnika, zaposlenih, lekara i farmaceuta, kao i saradnje sa (mikro)influenserima koji vrednosti brenda prenose na blizak i prirodan način.

Za Galeniku, autentičnost nije prolazni trend, već suština poverenja izgrađenog tokom osam decenija – poverenja koje i danas daje snagu njenim brendovima da rastu.

JESI LI VIDEO OVO?

Propali diktator protiv propalog tenisera

Vlast je volela Đokovića jer je narod, jelte, verovao da je Novak skoro pa reinkarnacija Kraljevića Marka. Kako je loptu lako udarao, tako je svu travu na Wimbledonu iščupao, moglo bi se to opisati i u desetercu. I voleli su ga jer je bio apolitičan, a Vučić najviše voli one koji gledaju svoja posla, neopredeljene dakle. Ako neopredeljeni postanu opredeljeni, ode Vučić u politička večna lovišta, zato se na Novaka krenulo kada se opredelio

Piše Dragoljub Draža Petrović, glavni urednik Danasa

Junački Tomiću, lični biografe Kraljevića Marka,

Dok ti, kao i svaki pravi pisac, na šibenskom otoku Prvić Šepurine malo šetaš uskim uličicama između kamenih kuća, malo pišeš novi roman, koji se bavi, koliko sam zapazio iz onog odlomka u tvom prošlom pismu, srednjovekovnim izborima za najboljeg Kraljevića Marka, što je, pretpostavljam, bila preteča izbora za Mis sveta, neko mora i da radi.

Mi ovde u Srbiji, kao što znaš, već 12 meseci radimo na tome da Vučić, kao i svojevremeno Kraljević Marko, ode u legendu i da ga ubuduće pominju samo poneki guslar i poneki javni tužilac.

Legendarnost Kraljevića Marka izmišljali su narodni pesnici i slepi guslari, a legendarnost samog Vučića izmišlja on sam, i to je počeo da radi davno pre nego što će otići u legendu. Izgleda da mu samo gluvi i obnevideli veruju, mada u toj skupini ima najviše tupih i gadnih.

Vučić sam o sebi još samo nije pisao narodne epske pesme sa svojim neverovatnim podvizima, tipa: „Kako ga je lako udario, iskide mu iz ramena glavu!“, što je stih iz pesme „Marko Kraljević ukida svadbarinu“. Mi to slušamo svakoga dana, samo u sirovom obliku iz Vučićevih usta i usta njegovih pesnika početnika. To hvaljenje bi možda dobro zvučalo u desetercu, ali ova-

ko, u izvedbi „vučićofila“, zaista je nepodnošljivo. I Vučićev najveći problem je što je on u fazi kada njega i njegove više niko normalan ne može očima da gleda, makar dogurao Srbiju na prvo mesto liste najboljih zemalja na svetu.

Marko Kraljević je, izračunali su neki dokoni zezatori analizom epskih pesama, živio oko 300 godina, a svima nama ovde se čini da je i Vučić na vlasti bar toliko, pa sve češće pomišljam da njega može da nam skine s grbače samo Kraljević Marko.

Kao što znaš kao njegov lični biograf, smrt Kraljevića Marka nije konačna, već se u pesmama nagoveštava da će se ponovo uzdignuti i vratiti ako ustreba ljudima. Eto, sad nam treba, pa ako si tamo na Prvić Šepurini uspostavio neku duhovnu vertikalu sa Markom, moj Ante, dojavu mu da se pod hitno nacrtu u Srbiji. Sada je momenat da nastavi svoju karijeru narodnog junaka.

Samo čekam, ako i Srpska pravoslavna crkva jednog dana počne da podržava studente, da i Isusa Hrista proglase propalim sinom Božijim, a da recimo, ako se Kraljević Marko ponovo vaspostavi i pridruži pobuni, njega označe kao skroz propalog srpskog junaka

Kad je mogao Marko mudrošću i lukavstvom da pobedi Musu Kesedžiju, koji je imao, prema narodnom predanju – tri rebra, tri srca i rođen je pokraj ovaca na ploči studenoj – što će reći da je bio žilav i zeznut tip, valjda može i Vučića da pobedi koji nema ništa od Kesedžijinih predispozicija, osim što je neopisivo zao i podmukao.

Znam da smo mi Srbi i ostalo građanstvo Srbije dojadili Bogu i narodu koliko dugo Vučića skidamo s grbače, vidim da si i ti izneverovao kada si 1. novembra, dok smo bili na komemorativnom skupu u Novom Sadu, Kesiću i meni poslao poruku na našoj zajedničkoj WhatsApp grupi koja se zove: „J... nas ko nas sastavi“, koja je bila više nego jasna: „Ako danas ne srušite to đubre, ne izlazite mi na oči.“

Računaj da ćeš zbog ove poruke, moj Tomiću, prilikom sledećeg dolaska u Srbiju, znatno više vremena provesti na graničnom prelazu Batrovci nego što si planirao. Ponesi sendviče, sokove, vodu i broj telefona svog odvetnika.

Ovde naime svako, kad smo već kod Vučića i Muse Kesedžije, mora da vidi „kako Musa dere jarca“ ako šta loše kaže o Vučiću ili podrži studente i pobunjeno građanstvo.

Evo, na primer, Novak Đoković. Znaš čoveka, složili smo se pre neki mesec da bi on bio idealni predsednik.

Đokoviću se desilo ono što će i tebi kad se prvi naredni put uputiš u Srbiju preko Batrovaca. Kako je Đoković iskazao podršku studentima i „pumpao“ pred milionima navijača na Wimbledonu – odmah je u režimskim medijima postao opasni negativac, pre neki dan je čak nazvan – „propali teniser“. Da, baš tako, propali teniser.

Postoji jedna grupa Vučićevih propagandista, uglavnom propalih gutača vatre, koja, eto, ima častan posao da oblati svakog ko po ceo dan ushićeno ne kliče „Aco, Srbije“, bio to Đoković, Marko Kraljević ili Isus Hristos.

Pa u tu svrhu smišljaju te neverovatne jezičke konstrukcije, tipa „propali teniser“, jer valja uveriti njegovo biračko telo da su svi koji nisu poklonici „vučićizma“, vladavine epskih propaliteta – skroz propali i nema im spasa. U pitanju je autoprojekcija.

Sergeja Trifunovića su jednom nazvali „propali narkoman“, što je valjda trebalo da znači da je Sergej propao kao narkoman, i sada je, bogu hvala, strejt. Teško je ući u lavirinte njihove logike, druže Ante, jer gde prestaje logika – tu počinje Vučić i njegova vladavina.

Samo čekam, ako i Srpska pravoslavna crkva jednog dana počne da podržava studente, da i Isusa Hrista proglase propalim sinom Božijim, a da recimo, ako se Kraljević Marko ponovo vaspоставi i pridruži pobuni, njega označe kao skroz propalog srpskog junaka.

Ranije, dok je Novak bio apolitičan, udarač loptice, za ovu vlast nije imao mana. Nije imao mnogo mana ni za ovu drugu stranu, i bio je dokaz da Majčica Srbija može da stvori idealno biće – svi ga vole, sem pokojnog Pere Lukovića koji ga nije podnosio i jedini je imao petlju to i da napiše.

Novaka je volela i opozicija jer ume da odere svakoga u pet setova, čak i ako izgubi prva dva, što je davalo nadu opoziciji da su svakakvi preokreti mogući, samo treba trenirati. A srpska opozicija je čudnovata skupina, moj Tomiću, koja takođe ima Vajber grupu „J... nas ko nas sastavi“, pa zato Vučić nije ni planirao da ode dok na scenu nisu stupili studenti.

Vlast je volela Đokovića jer je narod, jelte, verovao da je Novak skoro pa reinkarnacija Kraljevića Marka. Kako je lopotu lako udarao, tako je svu travu na Wimbledonu iščupao, moglo bi se to opisati i u desetercu. I voleli su ga jer je bio apolitičan, a Vučić najviše voli one koji gledaju svoja posla, neopredeljene dakle, pošto su neopredeljeni najopasniji faktor za njegov opstanak. Ako neopredeljeni postanu opredeljeni, ode Vučić u politička večna lovišta, zato se na Novaka krenulo kada se opredelio.

Novak je bio onaj retki spajajući šrafčić koga je volelo bar 95,8% Srba, i kritika Novaka bila je skoro pa jeres, ali ni tada oni koji ga baš nešto i nisu mirisali iz

raznoraznih razloga, nikada nisu govorili da je on – „propali teniser“.

Ljude je više nervirala Novakova familija koja je ponekad znala da bude iritantna, ali ajd pa i da shvatimo ljude koji su od kilo mesa napravili Novaka Đokovića i koji su, praveći to čudo od svog deteta, celih 17 godina živeli u iznajmljenom stanu i pozajmljivali pare od zeleniša, sa deset do 15 posto kamate mesečno. Dešavalo se da nisu imali ujutru novac ni za hleb, burek i jogurt, nisu imali pare za dušek, pa su spavali na trosedu preko koga su prebacivali čebad da ih ne bi u leđa ubadali federer.

Federer, dakle, ne Federeri.

Vučićevi roditelji nisu imali te muke da bi stvorili Vučića. Znaš li kako je nastao Vučić, moj Tomiću? Počeo je kao štreber sa Pravnog fakulteta koji se sa svoje 23 godine učlanio u ratnohušakačku stranku koja se hvalila klanjem Hrvata zardalim kašikama i u životu nije imao nijedan posao za koji platu ne uplaćuje država iz budžeta. Sa 28 je postao najozloglašeni ministar za informisanje u istoriji Srbije i zato je, nećeš verovati, moj Ante, u svojoj biografiji ponosno isticao samo jednu poslovnu referencu.

Čuj sad ovo – do 2012, na zvaničnom sajtu Srpske napredne stranke, Vučić je u svoj zvaničnoj biografiji ponosno držao rečenicu da je bio direktor zemunske Hale „Pink“ i da je tokom tog svog mandata „oživeo ideju o noćnom kupanju“. Da, dobro si pročitao, Ante, Vučić se hvalio sa svoje tadašnje 42 godine da je jedina stvar kojom može ubediti ljude da je nešto pametno radio u životu, to što je uveo noćne termine za plivanje na „Pinkijevom“ zatvorenom bazenu.

Posle toga je postao Vučić u ovom obliku koji sada gledamo i uspeo da od Srbije napravi klasičnu „vučićojebinu“, zemlju gde čak i jednog Đokovića valja proglašiti „propalim teniserom“, Gorana Markovića propalim režiserom, jer šta drugo može da smisli neko ko je pola svog života bio samo propali organizator noćnog kupanja u Hali „Pink“.

Tako da, moj Ante, dok pišeš roman o Kraljeviću Marku i verovatno redovno komuniciraš sa njim tamo na Prviću, molim te da ga obavestiš da je potrebno da svrati i pomogne nam da od Vučića napravimo jednog propalog diktatora. Hvala unapred. **N**

Kad ti Bugarin okrene leđa

Ima li šanse da brzo bude zaboravljena i nedavna izjava bugarskog predsednika Rumena Radeva, koji je rekao da bi evropske institucije trebalo ozbiljno da shvate projekat „srpski svet“ i opasnosti koje od njega dolaze. Oni skloniji cinizmu mogli bi prokomentarisati da se Radev ponaša na fonu krilatice „Balkan – balkanskim narodima“, dok oni manje cinični tvrde da bugarski predsednik samo pokazuje koliko je njegova zemlja konkurentnija od Srbije jer je članica EU i NATO-a

Ako nisi članica EU, tvoj nacionalizam jednostavno nije konkurentan. I to Srbija najbolje oseća u redovnim prepucavanjima sa Hrvatskom i odskora sve redovnijim sa Bugarskom. I kad je u pravu. Sa reaktivnim i isfrustriranim nacionalizmom koji baštini ideologiju gubitničkih devedesetih godina, Srbija će teško u EU, dok istovremeno nijedna članica EU sa evropskog istoka neće biti izbačena iz EU zbog svog takozvanog suverenizma, odnosno nacionalizma koji je unela u EU i istovremeno ga učinila konkurentnim. Popujućim i uslovljavajućim prema onom ko nije u EU, a s kojim se ima istorijskih nejasnoća. Uprkos svim zamerkama Orbana i Fica Briselu, teško je zamisliti da Mađarska i Slovačka napuste EU. Fico smatra da bi Slovačka imala koristi od neutralnosti, ali i da ta odluka nije u njegovim rukama.

Pa i Bugarskoj je lakše da isporučuje zahteve Severnoj Makedoniji u vreme briselske birokratije nego što je to mogla u vreme Titove diplomatije.

Kad čuje ženu koja peva u kupatilu, pravi ljubitelj muzike neće proviriti kroz ključaonicu, nego će staviti uvo na vrata. Kad te sačeka ovakva poruka kojom je obmotana čokoladica u jednom kafeu u Sofiji, ona postaje mnogo senziбилniji grad od srpskih stereotipa o Bugarskoj i njenoj prestonici. A mene je baš takva poruka sačekala aprila 2016. u bugarskoj prestonici. Sa bugarskim kolegama pričali smo naravno i o

fudbalu – o голу Radanovića na „Poljudu“, o Plamenu Getovu i Mitru Mrkeli, o velikim utakmicama Crvene zvezde i CSKA protiv Bajerna, popismo po jednu i za pokoj duše velikog Trifuna Ivanova koji je preminuo nekoliko meseci ranije, koji je s Hristom igrao u onom moćnom bugarskom timu iz Amerike gde su bili i Lečkov, Kostadinov i Balačkov. I kad je cela Srbija navijala za Bugarsku.

To je bilo vreme kad su i Nikolić i Vučić podržavali Vuka Jeremića u kandidaturi za prvog čoveka UN, dok su Bugari imali svoju favoritkinju – Irinu Bokovu. Iako tada nije postojala konstrukcija „srpski svet“ koju su Vučićevi ideolozi preuzeli od „ruskog sveta“, nije da nije postojao nekakav srpski svet meke moći, nekontroverzan i koji se ogledao kroz bugarsku pozitivnu percepciju Bregovića, Kusturice, Đokovića, Cece... Čak sam u Sofiji tad čuo formulacije kao što su „evropeizacija političkog jezika SNS“, „šaronovska varijacija mode-

Bugarske kolege mi kažu da Sofiju iritira ideja da bi Severna Makedonija mogla indirektno i čak delom dobrovoljno da bude uključena u „srpski svet“. Dobri odnosi Beograda sa Skopljem mogu biti dobri samo do mere dok ne remete dobre odnose Beograda i Sofije

Piše Zoran Panović
programski
direktor
Demostata

la kako nacionalista rešava probleme“ i kako su „modernizacija i evropeizacija nemoguće bez čvrste veze s narodom“. I da, onda sam čuo i zapamtio paradoks – u Bugarskoj postoje jaka proruska osećanja koja neće ugroziti članstvo u EU i NATO-u. Bugarska politika je „u okviru pažljivosti šta kaže Brisel“. Bugarska ne želi konfrontacije, a tadašnji premijer Borisov bi, kako mi kaže kolega, da bude lični prijatelj bar sa pola stanovnika Bugarske.

Dugo se u aktuelnim srpsko-bugarskim odnosima nije osećao duh filma „Dvoboj za južnu prugu“ (1978) Zdravka Velimirovića, koji je sa Purišom Đorđevićem napisao i scenario o borbi naroda južne Srbije protiv Nemaca i bugarskih okupatora u Drugom svetskom ratu.

Devedesete su nešto i dobro uradile – popravile su odnose Srba i Bugara. Hronični bugarski antititoizam nije ujedno bio i antisrpski stav jer se iščitavao u makedonskom ključu gde je Srbija relaksirana. Bar se tako onomad mislilo. Bilo je i neke koristi od Jugoslavije: na primer, srpsko-hrvatska trvenja i klanja u YU kontekstu sanirala su dve velike mržnje i traume: hrvatsko-ugarsku i srpsko-bugarsku. Znae kako ide „Ustani bane Jelačiću“ – Ma-

đarske zastave digo Hedervari / Silom hoće Hrvatsku da nam pomadari. Nema Srba.

A znate kako ide „Ko to kaže, ko to laže“, onaj deo posvećen Drugom balkanskom ratu – Trinaeste, trinaeste, pred Bugare stala. Iako se u „Ko to kaže, ko to laže“ nigde ne pominju Hrvati, čak ni povodom 1914. kad su i oni zdušno udarili na Srbiju, Hrvati je doživljavaju kao uvredljivu jer je iščitavaju u kontekstu 1990-ih. „Marš na Drinu“ nije Hrvatima iritantan zbog Cera, već što je odjekivao iz vojnih zvučnika na Vukovaru. Kao i „Ko to kaže...“ Uostalom, na tu temu pogledajte hrvatsko-slovenački film „Ničiji sin“ (2008), snimljen u režiji Arsena Ostojića po scenariju Mate Matišića. Na Pulskom festivalu dobio je „Zlatnu arenu“.

I Vučićev prijatelj Bojko Borisov znao je da govori na fonu kulturne knjige njegove zemljakinje Marije Todorove „Imaginarni Balkan“ – da balkanske zemlje ne treba da pristaju na stereotipe o (samo) balkanizaciji kao iskonskom stanju varvarstva, već o Balkanu kao delu Evrope

U celoj ovoj priči ne treba zaboraviti snažne i utemeljene istorijske i kulturne veze Hrvata i Bugara. Stjepan Radić posećuje Bugarsku, a 1917. godine piše knjigu „Obnovljena Bugarska“. U njoj govori kako su „od svih Slavena Bugari najbliži i najsimpatičniji Hrvatima“. Da ne idemo dalje

koja je u mnogim svojim delovima imala trvenja i klanja veća nego balkanska. U srpsko-bugarskim odnosima s vremenom je od Slivnice i Bregalnice, od noževa u leđa, od priča starih baba od Niša do Kremne – da, dotle su, do ispod planine Tare, Bugari stigli u Drugom svetskom ratu – da su bili gadni okupatori, od svega toga postalo je bitnije kumstvo Hrista Stoičkova i Miroslava Ilića.

I uzrečica „vaistinu Stoičkov!“, koja je u jednom vremenu bila omiljena srpska replika.

Od sećanja na klanja i noževe u leđa postao je bitniji koncert Lepe Brene na stadionu „Vasil Levski“, sa nostalgijom se sećamo čak i šverca benzina iz Bugarske, piratskih diskova.

Doduše, u februaru 2021. godine Ministarstvo spoljnih poslova Bugarske uputilo je notu Srbiji zbog navodnih izjava profesora FPN Dragana Simeunovića, o Bugarima kao zločincima. Profesor Simeunović je brzo reagovao – da je nepotrebno ispolitizovana i izvađena iz konteksta njegova izjava o Topličkom ustanku (1917), i naglasio da za zločine bugarskih okupatora nije odgovoran ceo bugarski narod niti današnja Bugarska, te da sve balkanske zemlje i narodi imaju perspektivu samo u opštoj slozi i trajnom miru.

I ceo slučaj je ekspresno zaboravljen.

Ima li šanse da tako bude zaboravljena i nedavna izjava bugarskog predsednika Rumena Radeva, koji je rekao da bi evropske institucije trebalo ozbiljno da shvate projekat „srpski svet“ i opasnosti koje od njega dolaze. Oni skloniji cenzuru mogli bi prokomentarisati da se Radev ponaša na fonu krilatic „Bal-

kan – balkanskim narodima“, dok oni manje cinični tvrde da bugarski predsjednik samo pokazuje koliko je njegova zemlja konkurentnija od Srbije jer je članica EU i NATO-a, pa otuda može i da kompetentno prenosi poruke ove dve organizacije.

Bugarske kolege mi kažu da Sofiju iritira ideja da bi Severna Makedonija mogla indirektno i čak delom dobrovoljno da bude uključena u „srpski svet“. Dobri odnosi Beograda sa Skopljem mogu biti dobri samo do mere dok ne remete dobre odnose Beograda i Sofije. Tako zvani srpski svet se spominje u izveštaju Evropskog parlamenta o Severnoj Makedoniji, u kojem se „izražava zabrinutost zbog tzv. projekta srpski svet, kao i činjenice da su neki predstavnici Vlade Severne Makedonije zastupali i promovisali taj koncept“.

U raznim kontekstima, izjava Radeva nije baš tumačena kao „iz čista mira“ i mogla bi da znači signal relativnog zahlađenja odnosa između Beograda i Sofije. Provladini mediji u Srbiji nisu rekli „Vaistinu Stoičkov!“, već su naglasili kako Bugarska ne ostavlja Srbiju na miru. Ponovo se pojavila i metafora „nož u leđa“. Stigao je hitno i Vučićev odgovor: srpski predsjednik je ironično odgovorio da možda oni imaju bugarski svet, dok mi to („srpski svet“) nemamo kao doktrinu, ni kao politiku – „nikada u životu to nisam izgovorio“, odgovorio je Vučić i povezo izjavu Radeva s predizbornom kampanjom u Bugarskoj.

Jesu Vučić i Radev kao predsednici država u rang, ali u realnom čitanju politike ona srpska poslovice „prema svecu i tropar“ ipak se odnosi na to kako je Vučićev saborac Aleksandar Vulin odbrusio Radevu. Vulin je kao i uvek bio jasan. Podsetio je na stara bugarska nepočinstva prema Srbima, podsetio je kako je on kao šef BIA sprečio i neka nova, i onda poentirao da je srpski svet – inače, prvi put pomenut 2020. – prirodna potreba Srba, „ujedinjenje je započeto i to se više ne može zaustaviti“.

To Vulin nije izjavio kao predsednik Nadzornog odbora „Srbijagasa“, a što mu je sadašnja funkcija, ali sama činjenica da je baš on reagovao pokazuje njegov realni značaj kao posvećenog ideologa i operativca u formulisanju srpskih politika i geopolitičkih afiniteta, odnosno uslovljenosti. Jer, kao predsednik

Saveta beogradskog ogranka Ruskog istorijskog društva, Vulin je na Osnivačkoj skupštini u Beogradu oktobra ove godine u prisustvu patrijarha Porfirija, ministra policije Dačića i ruskog ambasadora Bocan-Harčenka, izjavio da je Rusko istorijsko društvo tačka okupljanja svih onih koji Srbiju vide kao državu koja će se „bez ikakvih ograda boriti za mirno stvaranje srpskog sveta“ i za to da bude istinski saveznik Rusije i Kine. I sve to izrečeno i dalje ne znači da bi u nekom realnom zaokretu Srbije ka Zapadu Vulin postao Vučićev Sreten Žujović ili Vlado Dapčević, Titovi saborci koji su podržali stavove Informbiroa.

Formula je bila jasna: i u famoznom Regionu biće lakše ako Srbi i Hrvati jedni drugima postanu Bugari. Kao da ta formula isparava kao vizija. Moguće da se urušavaju izgrađeni srpsko-bugarski odnosi, što odmah priziva neke sta-

U srpsko-bugarskim odnosima s vremenom je od Slivnice i Bregalnice, od noževa u leđa, od priča starih baba od Niša do Kremne - da, dotle su, do ispod planine Tare, Bugari stigli u Drugom svetskom ratu - da su bili gadni okupatori, od svega toga postalo je bitnije kumstvo Hrista Stoičkova i Miroslava Ilića. I uzrečica „vaistinu Stoičkov!“

re bugarsko-hrvatske ujdurme protiv Srbije. Jer i izvestilac Evropskog parlamenta za Srbiju Tonino Picula upozorio je na „opasnost projekta srpski svet“ čiji je cilj, kako je rekao, „obnova dela bivše Jugoslavije sa Srbijom u centru“. U decembru prošle godine Bugarska se našla (sa Hrvatskom) među osam zemalja koje su blokirale Srbiji otvaranje Klastera 3, iako je to bila preporuka Evropske komisije. Bitan događaj u celom kontekstu približavanja i odmicanja je i taj što je Srpska pravoslavna crkva maja 2022. godine priznala autokefalnost Makedonskoj pravoslavnoj crkvi – Ohridskoj arhiepiskopiji.

Svaka Jugoslavija jeste Balkan, ali nije svaki Balkan Jugoslavija. Otuda se činilo da povezivanje Srbije sa nejugoslovenskim Balkanom relaksira od većitog ponavljanja istog u narativima 1990-ih. I Bugarska, koja jedina od balkanskih dr-

žava nema nelagodu što je na Balkanu, nas emancipuje od Jugosfere (kako ju je nazvao Tim Džuda u „Ekonomistu“), i nudi svoj evropski prozor koji nam Hrvatska teško otvara. Činilo se.

A baš na tom fonu predsednik Vučić sastao se 2021. s bugarskim kolegom Rumenom Radevom u Dimitrovgradu – istim ovim Radevom koji sad upozorava na „srpski svet“ pri čemu su naglašeni istinski prijateljski odnosi dva naroda i dve države.

I u celoj ovoj priči ne treba zaboraviti snažne i utemeljene istorijske i kulturne veze Hrvata i Bugara. Stjepan Radić posećuje Bugarsku, a 1917. godine piše knjigu „Obnovljena Bugarska“. U njoj govori kako su „od svih Slavena Bugari najbliži i najsimpatičniji Hrvatima“. Da ne idemo dalje.

Hrvatski „suverenizam“ je zbog član-

stva u EU i NATO-u konkurentniji od srpskog, ali je inferioran u odnosu na mađarski. Bivši ministar spoljnih poslova Hrvatske Miro Kovač povodom relativno uspešne Orbanove posete Trampu (do čega Vučić ne može da dobaci) ističe da mađarskog premijera hrvatski narativ ne zanima, da iako hrvatski naftovod ima dovoljan kapacitet, Orban to nije hteo, već je hteo nastaviti kupovati jeftiniju rusku naftu i u tome je uspeo. Ali ni takav Orban nema snage da ugura Srbiju u EU. Kao što ni Hrvatska nije uspela da sačuva NIS od američkih sankcija. Zbog svog naftovoda kojim stiže nafta NIS-u.

Hrvatsko pomicanje s Balkana, koje je davno naglasila i tadašnja predsednica Kolinda Grabar Kitarović, u stvari je samo nepovratno pomicanje od bilo kakvog jugoslovenskog iskustva (sem naftovoda i još ponečega profita-

bilnog) koje se poistovećuje s onim što HDZ ideolog Davor Ivo Stiri karakteriše kao srpski „unitarni nagon“. Stiri, koji je kao evroposlanik pokazao veliko razumevanje za Vučića u proteklih godinu dana, precizniji je od Kolinde; i on naglašava da Hrvatska sebe ne vidi na Balkanu (Regionu), ne želi i ne može biti lider te regije niti njezin vodič prema EU, ali ona mora voditi aktivnu politiku balansa snaga kako bi se izbeglo stvaranje hegemonu na Balkanu. U BiH posebno. Radev, teško da je mislio baš primarno na BiH. Kad se spekulise o ponovnom pretvaranju Beograda u regionalni centar s presudnim autoritetom za regulisanje odnosa unutar sfere, teško je zamisliti da su Vučićevi ideolozi pasionirani čitaoci ove godine preminulog Džozefa Naja, profesora Harvarda i američkog političara, i da su preuzeli njegov pojam „meke moći“ u kontek-

stu takozvanog Zapadnog Balkana i možda malo šire. Što je bila šansa Srbije. Da li je i danas? „Meka moć“ je pojam protivan principu „srpskog sveta“. On je samo kao takozvani kulturni prostor, bez teritorijalnosti – ujedinjenja – prazna ljuštura. Iako su se preostali hrvatski Srbi nekako iskobeljali iz „srpskog sveta“, kao da iz same Hrvatske žele da ih tamo vrate. Zbog narativa devedesetih teško su ostvarivi i Open Balkan i Berlinski proces kao jalove kompenzacije za članstvo u EU.

Uglavnom, bilo je prilično optimizma kad su leta 2015. u Bukureštu premijeri Srbije, Bugarske i Rumunije – Vučić, Borisov i Ponta – odlučili da se ove balkanske zemlje organizuju u Krajevsku grupu prema modelu Višegradske grupe – Mađarska, Slovačka, Češka i Poljska.

Grupa je ime dobila po dogovoru na trilateralnom sastanku u rumunskom gradu Krajovi, a predlog je došao od Viktora Ponta s idejom da se njihov glas bolje čuje u EU. Trilateralala je prerasla u kvadrilateralu. U Bukureštu na sastanku „pravoslavnog kvarteta“ Vučić je 2019. nastavio pregovore o infrastrukturi sa premijerima Rumunije – Vjorikom Dančilom, Grčke – Ciprasom i Bugarske – Borisovom. Umesto zaboravljene Krajevskje grupe Vučiću je sada bliža „mala Antanta“ – neformalna trilateralala sa Orbanom i Ficcom iako očijukanje sa Borisovom i Erdoganom pokazuje koliko je varljivo graditi odnose država na ličnim liderskim odnosima.

Ako ga i ima, „srpski svet“ je deo Globalnog juga. Teško ostvariv pokušaj stvaranja srpske „strategijska dubine“, da upotrebimo sintagmu nekadašnjeg turskog šefa diplomatije i ideologa Ahmetu Davutogluu.

Preporučujemo roman „Vremensko sklonište“ bugarskog pisca Georgija Gospodinova, koji je dobio međunarodnu nagradu „Buker“ 2023. U romanu se nudi koncept „klinike za prošlost“ u kojoj se ljudi materijalizovanom nostalgijom leče od sadašnjosti. Prvo pojedinci, a potom i čitave nacije dobijaju mogućnost da se vrate u istorijsko vreme koje smatraju najboljim. I lično, i društveno, i nacionalno.

I stvarno, u koje vreme biste se vi vratili? Neko baš možda u ono kad smo bili zapad Bugarima. Kako se to nostalgije do čuti. **N**

Kažu, dala sam previše od sebe...

U danu kada je ovaj broj Nedeljnika otišao u štampu, Dijana Hrka je već deseti dan štrajkovala gladu. Osećala se baš malaksalo, rekla je Nedeljniku u razgovoru u kojem je do detalja ispričala kako je tekao njen razgovor sa predsednikom Vučićem. Ovih dana štrajk gladu je započeo i prevoznik Milomir Jaćimović, a isto govori i poslanik SNS-a Uglješa Mrdić. Ovaj vid protesta inače ima tradiciju na ovim prostorima...

Pišu Milana Milošević i Luka Lukić

U ponedjeljak ujutru, u Beogradu je padala kiša, a Dijana Hrka je započinjala deveti dan štrajka gladu. Umornu i iscrpljenu, u borbi u kojoj lično zdravlje žrtvuje zarad opšteg dobra, tog jutra probudila ju je jaka eksplozija u blizini njenog šatora.

Bio je to topovski udar, još jedan metod psihološke borbe koju aktuelni režim vodi protiv majke koja je izgubila svoje dete u padu novosadske nadstrešnice.

Ustala je, videla šta se desilo i vratila se u šator.

„Znala sam da nešto spremaju“, kaže Dijana Hrka u razgovoru za Nedeljnik.

A šta se spremalo tog jutra, nije mogla ni da pretpostavi.

Ubrzo potom, istog tog jutra, Dijani je zazvonio telefon. Taj poziv, sa nepoznatog broja, došao je potpuno neočekivano.

Bio je to predsednik Srbije Aleksandar Vučić. Onaj čiji sledbenici su, nakon što je Dijana Hrka započela svoju borbu 2. novembra, puštali potpuno neprimerenu i glasnu muziku.

Dok je ispostavljala zahteve za utvrđivanje odgovornosti za stradanje njenog sina i ostalih žrtava u novosadskoj tragediji, za raspisivanje vanrednih parlamentarnih izbora i puštanje protivpravno pritrvenih studenata, Vučićeve pristalice su joj sa razglasa poručivale – „Pošla majka sina da potraži“.

Javila se na telefon, predsednik joj je tražio da prekine štrajk gladu i sada za Nedeljnik prvi put otkriva detalje razgovora sa njim.

„Ja sam posle malo analizirala i shvatila da je on mene slagao u startu. Pod broj jedan, pre je govorio ‘Evo ja sam’, znate ono kad se nešto desi, pa on da neku izjavu i kaže ‘Evo ja sam, šta mi možete’. Meni je sad rekao da nije nadležan. Kako nije nadležan kad se on za sve pita? Kako može da se ispred Predsedništva nalazi toliko oružja, toliko batinaša, toliko kriminalaca, a da on kao predsednik države nije nadležan? Ko ih je doveo tu? Kako mogu da dođu tu ako on nije nadležan? On non-stop plasira da on nikoga ne plaća, a to nije istina. Sve je laž“, ispričala je Dijana Hrka za Nedelj-

nik u utorak ujutru u njenom šatoru.

Vučić joj je predložio da dođe do njega.

„Meni ne pada na pamet nikome da idem na noge, pa da je Aleksandar Vučić tri puta“, dodala je ona.

A onda je, kako kaže, shvatila da nema potrebe da sa Vučićem priča o bilo čemu.

„Rekao je da su ljudi pored mene plaćeni. Od ovih ljudi niko nije plaćen. Oni da su plaćeni, imali bi da se obuku i obuku, ne bi nam narod donosio donacije. Da su plaćeni, ne bi im narod donosio da jedu i da popiju nešto. Ja sve što pijem, vodu i čajeve, to nama ljudi doniraju. To nisam ja, ja nemam odakle. Niti imaju oni odakle. Ima ljudi koji rade, bukvalno su ovaj mesec svoju platu dali na gorivo da bi dolazili da mene čuvaju. Tako da su to gluposti sve što je on rekao“, u dahu je ispričala Nedeljniku.

Htela je da ga pita i za topovski udar, ali je odustala.

„Kako? Kad sve što sam krenula da ga pitam, prekinuo me je. I nije dozvolio da izgovorim do kraja“, rekla je majka Stefana Hrke.

Tog dana kad smo razgovarali, bio je njen 10. dan štrajka gladu. Osećala se „baš malaksalo“.

„To je valjda normalno kad ne jedete. Nema cirkulacije dovoljno, nema ništa u sebi. Ne mogu ja da se žalim, ovo sam tražila i to je zbog toga. Ne mogu da se krećem kao što sam se kretala i malo sam pospala. Valjda od umora. Sad se malo više zamaram. Znači, dok se obujem, već sam se umorila. Al' dobro, proći će i to“, rekla je.

O svim danima štrajka unazad, primećila je da policija ne reaguje. Noć uoči topovskog udara, kako kaže, „ćaciji su bili oko šatora“.

„Definitivno naš sistem ne funkcioniše za našu Srbiju, za njihovu da. Zamislite da sam ja bacala, ne daj bože, petardu ka njima, šta bi se desilo? Oni se prave svi ljudi. Ovde definitivno niko ne radi svoj posao kako treba. Kad su oni u pitanju, radi se sve, odmah policija reaguje“, kaže Dijana Hrka.

Ali, kako je naglasila, „ne plaši se, jer se ratni veterani štite od prvog dana“.

„To su ljudi koje ja poznajem. Sad smo kao jedna velika porodica. Sad smo 24 sata tu. Naravno, osećam sigurnost... Već su jednom dobili batine zbog mene u Novom Sadu. Sigurna sam i u njih, i u sebe“, rekla je Hrka za Nedeljnik.

„ZAŠTO VI NISTE ŠTRAJKOVALI?“

Kaže i da je ljudi pitaju zašto štrajkuje gladu i kad će prestati. Obično im uzvraća kontrapitanjem: „A zašto vi niste štrajkovali?“

„Kažu, dala sam previše od sebe. Ja kažem – dobro, ako sam ja dala previše od sebe, zašto neko nije preuzeo ovo na sebe? Imamo još neutralnih ljudi. Imamo ljudi koji sede u komforu svom, neće da istupe iz toga. A šta će jednog dana kad ovo sve padne? Da l' će imati takav život posle ovoga? Da l' su svesni da ova nadstrešnica ne gleda koliko ko ima para? Može nadstrešnica bilo koja da padne. Može terasa. Ljudi nisu svesni da možemo da izađemo na ulicu, da nam se složi i da umremo nasred ulice. E to je ono što mi nemamo empatiju. Možda se neko osetio prozvanim, ali stvarno mi je žao. Ja nikoga nisam direktno prozvala. Samo sam navela primer“, pitala je.

S druge strane, prema građanima koji je podržavaju, Dijana Hrka ima samo reči zahvalnosti, ali misli da „Beograd mora da se probudi“.

Kako može da se ispred Predsedništva nalazi toliko oružja, toliko batinaša, toliko kriminalaca, a da on kao predsednik države nije nadležan? Ko ih je doveo tu? Kako mogu da dodu tu ako on nije nadležan?

Dijana Hrka za Nedeljnik

„Beograd je najviše uspavan. Dolaze ljudi iz svih gradova Srbije, čak su i iz dijaspore bili, ali Beograd još uvek spava. Beograd se nije probudio i ne znam kad misli Beograd da se probudi“, zaključila je Dijana Hrka.

Njen štrajk gladu kao metod nenasilne borbe za ostvarivanje prava prihvatio je u ponedeljak i prevoznik Milomir Jaćimović, koji svoje autobuse stavlja na raspolaganje studentima od početka protesta u novembru prošle godine.

Zajedno sa svojim sinom započeo je štrajk gladu ispred zgrade Banovine u Novom Sadu. Jaćimović ima dva zahteva, koji su, kako kaže, jednostavni – da mu se vrate autobusi i da se ponište kazne koje su mu, kako je rekao, bespravno pisane, odnosno „van zakona“.

Sa druge strane, predsednik skupštinskog odbora za pravosuđe, državnu upravu i lokalnu samoupravu i poslanik Srpske napredne stranke Uglješa Mrdić takođe štrajkuje gladu od 31. oktobra ove godine. U događaju za koji je javno izražena sumnja da je pokušaj da se spreči Hrkin štrajk gladu, Mrdić traži postupanje tužilaštva za pad nadstrešnice u Novom Sadu, s tim što ne traži odgovornost onih koji su bliski njegovoj političkoj opciji i koji su vodili projekat rekonstrukcije stanice.

Mrdić je početkom nedelje prevezen u Urgentni centar zbog drastično pogoršanog zdravstvenog stanja, kako je izjavio ministar zdravlja Zlatibor Lončar.

ŠTRAJK GLADU OD TITA I NJEGOVIH KOMUNISTA

Samo u prethodnih nekoliko godina bilo je više primera štrajkova gladu radi postizanja političkih ciljeva, od Boška Obrado-

vića i Marinike Tepić sa jedne, do Aleksandra Martinovića i Gorana Vesića sa druge strane.

Štrajk gladu u političke svrhe na ovim prostorima kroz istoriju može da se prati od komunista koji su u periodu pre Drugog svetskog rata ovaj vid borbe masovno koristili u zatvorima tadašnje Kraljevine Jugoslavije.

Prvi štrajk gladu političkih osuđenika u Jugoslaviji izveli su komunisti u zatvoru u Sremskoj Mitrovici, u proleće 1927. godine. Idejni pokretač tog štrajka bio je Moša Pijade, učesnik Narodnooslobodilačke borbe, slikar i novinar. Pijade je tada pisao zahtev Ministarstvu pravde da se reguliše položaj političkih osuđenika, pošto do tada o tom pitanju nije postojao nikakav propis. Vlada je pod pritiskom javnosti prihvatila sve glavne zahteve.

Gladu je štrajkovao i Josip Broz Tito u zatvoru u Ogulinu krajem jula 1927. godine. Tito je zajedno sa šestoricom radnika izveden pred sud zbog sumnji da su čitali „sumnjive i zabranjene knjige“. Nezadovoljan vođenjem istrage, Tito je odlučio da štrajkom gladu natera sudske vlasti da ubrzaju proces. Štrajk je trajao pet dana, a budući predsednik Jugoslavije pušten je da se brani sa slobode zajedno sa šestoricom drugih radnika.

Studenti Univerziteta u Beogradu štrajkovali su gladu na demonstracijama protiv vlade Bogoljuba Jevtića 1935. godine. Zahtevali su oslobođanje svojih kolega iz zatvora u Višegradu. Došlo je do sukoba sa policijom, koja je upotrebila suzavac i vatreno oružje, usmrтивši studenta Mirka Srzentića.

Vest o ubistvu Srzentića izazvala je ogorčenje u Crnoj Gori. Komunisti su zbog toga na Cetinju organizovali demonstracije, koje je ugušila policija i pritom privela 125 demonstranata. Zatim su komunisti organizovali štrajk gladu u znak protesta protiv policijske torture nad uhapšenima. Posle 11 dana štrajka, pod pritiskom javnosti, vlasti su deo demonstranata pustile na slobodu.

Studenti Filozofskog fakulteta u Beogradu štrajkovali su gladu u junu 1970. godine, solidarišući se sa rudarima iz Kaknja u centralnoj Bosni. Neki tadašnji političari okarakterisali su taj potez studenata kao moralni čin. *Njujork tajms* izveštavao je sa lica mesta, ali sami kakanjski rudari rekli su da im takav vid podrške nije potreban. Univerzitetski komitet Saveza komunista Beograda osudio je štrajk gladu na Filozof-

skom fakultetu, nazivajući studente „militantnom ekstremističkom grupom“.

Beogradski studenti stupili su u štrajk gladu u oktobru 1988. godine, solidarišući se sa svojim kolegama iz Crne Gore, nad kojima je policija primenila prekomernu silu na demonstracijama u Titogradu, današnjoj Podgorici. Na zboru podrške u „4. aprilu“ na Voždovcu okupilo se oko 600 studenata. Zatražili su jednake i ravnopravne uslove za studente u celoj zemlji i hitno potpisivanje sporazuma o stipendijama i kreditiranju.

RATOV I DEVEDESETIH I DEMONSTRACIJE PROTIV MILOŠEVIĆA

Grupa od 15 Srba i Crnogoraca sa Kosova štrajkovala je gladu ispred Skupštine Jugoslavije, tražeći da se opozove kosovsko rukovodstvo i da krivičnu odgovornost snose svi oni koji su bili na najvažnijim funkcijama u Pokrajini od izbijanja „kontrarevolucije“, kako su nazivali nemire na Kosovu osamdesetih godina.

Albanski rudari u Trepči stupili su u štrajk gladu u februaru 1989. godine zbog smanjenja autonomije Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo usvajanjem amandmana na Ustav Socijalističke Republike Srbije u martu iste godine. Štrajk je ubrzo dobio podršku u Sloveniji i Hrvatskoj, dok su u Beogradu održani protesti protiv albanskog, slovenačkog i hrvatskog rukovodstva. Okončan je hospitalizacijom 180 rudara i ostavkom čelnika Saveza komunista Kosova Rahmana Morine, Alija Šukrije i Husamedina Azemija.

Devetnaest opozicionih poslanika, članovi Srpskog pokreta obnove, Srpske demokratske stranke i Reformske snaga za Vojvodinu stupili su u štrajk gladu u martu 1991. godine, dan nakon prvog velikog mitinga opozicije protiv režima Milosevića. Zahtevali su da se „brojne policijske snage“ sklone iz zgrade Skupštine i da se zakaže vanredna sednica Skupštine Srbije na kojoj bi se utvrdila odgovornost za tok događaja koji su obeležili demonstracije 9. marta.

Nekoliko stotina građana bez stranačkih obeležja štrajkovalo je gladu ispred Skupštine Srbije početkom jula 1991. godine povodom oružanih sukoba koji su se tada dogodili u Sloveniji. Građani su tražili da se svi vojnici vrate iz Slovenije, da se u Srbiji oformi „nadstranačka“ vojska kao i da se formira „vlada nacionalnog spasa“.

Dva načelnika Vojnomedicinske akade-

Prvi štrajk gladu političkih osuđenika u Jugoslaviji izveli su komunisti u zatvoru u Sremskoj Mitrovici, u proleće 1927. godine. Idejni pokretač tog štrajka bio je Moša Pijade

mije dr Stanislav Nikić i dr Aleksandar Ivanović stupili su u štrajk gladu u septembru 1991. godine. Kako su tada naveli, na taj korak su se odlučili zbog osećanja da nemaju druge mogućnosti da spreče nepovoljan razvoj odnosa u Jugoslaviji, koji je „uslovljen fašistoidnim režimom u Hrvatskoj i izdajom u Armiji“. Njihov štrajk podržala je Srpska liberalna stranka, koja je zajedno sa Srpskim pokretom obnove i Novom demokratijom činila Ujedinjenu srpsku demokratsku opoziciju. Nikić i Ivanović prekinuli su štrajk gladu 4. oktobra da bi se stavili na raspolaganje srpskoj vojsci na ratištu.

Delegat Saveznog veća Skupštine Jugoslavije Husein Hodžić štrajkovao je gladu u oktobru 1991. godine, protestujući „protiv bezumlja u zemlji, rata i ubijanja“. Kako je tada rekao, želeo je da štrajkom opomene na stradanje nevinih žrtava.

Učesnici protesta na Terazijama u aprilu 1992. godine Biljana Masnikosa i Aleksandar Radelović štrajkovali su gladu tražeći izbore. Kako su njihov „lični ideo u borbi protiv zla kojim su okruženi i pokušaj da se animiraju svi oni koji su za promene“.

Nekadašnji premijer Srbije Zoran Živković stupio je 1996. godine u dvodnevni štrajk gladu, tokom izbora u Nišu. Živkoviću je ispunjen zahtev od Gradske izborne komisije da opozicija dobije kontrolore na biračkim mestima.

TOMA NIKOLIĆ I IZBORI

Nekadašnji predsednik Srpske napredne stranke Tomislav Nikolić stupio je u štrajk gladu u aprilu 2011. godine tražeći raspisivanje vanrednih parlamentarnih izbora.

SNS je 20. aprila organizovao i protest ispred zgrade Radio-televizije Srbije. Jedan od govornika na protestu bio je i Aleksandar Vučić, tadašnji zamenik predsednika SNS-a. Vučić je tom prilikom izjavio da se u Srbiji „vodi monstruozna i brutalna kampanja“ protiv lidera naprednjaka Tomislava Nikolića koji štrajkuje gladu i žeđu.

Nikoliću tada niko nije puštao glasnu muziku koja bi ga vredala, Vučić je za njega govorio da je „pokazao koliko voli Srbiju“.

Nikolić nije prekinuo štrajk nakon posete i apela predsednika Srbije Borisa Tadića, ali jeste na molbu tadašnjeg patrijarha Srpske pravoslavne crkve Irineja. Prvo je 21. aprila prekinuo štrajk žeđu, a tri dana kasnije, simbolično, na Uskrs i štrajk gladu. Njegov zahtev za raspisivanje vanrednih izbora tada nije ispunjen, ali je godinu dana kasnije na predsedničkim izborima pobedio Tadića.

KONTRAŠTRAJKOVI SNS-a NA ŠTRAJKOVE OPOZICIJE

Narodni poslanici Srpske napredne stranke Sandra Božić i Aleksandar Martinović stupili su u štrajk gladu u maju 2020. godine, na stepeništu Narodne skupštine. Štrajk je trajao dan i po.

Ovaj štrajk poslanika SNS-a bio je odgovor na štrajk gladu samostalnog poslanika Miladina Ševarlića, koji je protestovao na taj način zato što parlament ne raspravlja o situaciji na Kosovu i Metohiji. Njemu se na stepeništu parlamenta već prvog dana pridružio Boško Obradović, tada poslanik Dveri.

Narodna poslanica Stranke slobode i pravde Marinika Tepić štrajkovala je gladu u decembru 2023. godine. Ona je zahtevala poništavanje izbornih rezultata u Beogradu i raspisivanje novih izbora. Štrajk gladu prekinula je na molbu lekara zbog narušenog zdravlja.

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić je, komentarišući njihov štrajk gladu, poručio „da slobodno mogu da prestanu i da se vrate svojim obavezama“. On je u svom obraćanju naglasio da gladu štrajkuju i pristalice vlasti koji se „bore protiv izborne krađe ovih iz opozicije, ali to niko nije hteo da objavi“.

Vučić je tada podsetio i na slučaj kada je Tomislav Nikolić štrajkovao gladu 2011. godine. Ali je ovog puta promenio priču. To više nije bio pokazatelj „koliko voli Srbiju“, već je rekao da Nikolić „time nije postigao ništa, samo što je ugrozio svoje zdravlje“.

Student Bogdan Jovičić štrajkovao je gladu u pritvorskoj jedinici, nakon odluke suda da mu produži pritvor u septembru 2024. godine. Jovičić je priveden zbog sumnje da je učestvovao u demolanju prostorija Srpske napredne stranke. **N**

Kako je propao izvoz srpskog oružja

Poslovi su stali, novac ne dolazi do proizvođača koji žive od vazduha, firme registrovane za promet NVO ostale su bez posla i gube poverenje na tržištu. Kada će biti ukinuta zabrana izvoza?

Piše Aleksandar Radić

Lično Aleksandar Vučić prvo zabrani izvoz naoružanja i municije bilo kome i bilo gde i zatim ponudi svima iz EU da uzmu sve što žele. Zainteresovanoj i stručnoj javnosti nije jasno šta se to u stvari dešava. Izvesno je da je od 23. juna pod zabranom izvoz osim ponekog izuzetka sa posebnim dozvolama državnog vrha, pardon, jednog čoveka.

Poslovi su stali, novac ne dolazi do proizvođača koji žive od vazduha, firme registrovane za promet NVO ostale su bez posla i gube poverenje na tržištu. Plate, računi i porezi treba da se plate, a prihoda nema zbog više sile. Karma – do neba

se čuje kako cmizdre iz nekih firmi bliskih vlastima jer je sve stalo, a do juče su hvalili vizionarstvo vođe. Doduše stradale su i fabrike i firme koje nisu povezane sa SNS-om. Svi su sada u istom košu.

Firme koje izvoze naoružanje, i državne i privatne su u dubokoj krizi - ostale su bez prihoda, a strance koji su naručili robu ne zanima zamršeno tumačenje o tome šta se dešava u glibu domaće politike - oni žele robu za koju su neretko dali avanse

U više prilika slušali smo Vučića kako tvrdi da protiv interesa naše odbrambene industrije rade bugarske firme, da afera „Krušik“ ima neke strane korene, a sada se tržište potpuno prepušta konkurentima bez čistog motiva.

Kriza narasta, a zasada nema čak ni pravnog osnova za blokadu izvoza jer se radi samo na osnovu usmene odluke nenadležnog lica. Kao i u svim ostalim oblastima života i rada u Srbiji, usmena naredba iz Kabineta tumači se kao Božja volja. Što ima tu da se obrazlaže kada je Vučić 23. juna rekao da je država (čitati – on) obustavila sav izvoz – „Mi smo sada zaustavili bukvalno sve i šaljemo

našoj vojsci“. Naravno, to nije istina jer puno sredstava koja se izrađuju u domaćoj industriji nije uvedeno u naoružanje Vojske Srbije, ali nema veze, ionako laže se o svemu i svačemu.

Ministarstvo odbrane jedino se javno izjasnilo stavom da se postupa u skladu sa instrukcijama predsednika. Rekli su da sada pored „nadležnih ministarstava i agencija“ mora da se pribavi i obavezna dozvola Saveta za nacionalnu bezbednost. Radi se o meri po kojoj su preduzete dodatne provere zbog zaštite bezbednosni i odbrambenih interesa. Obrazloženje je da se mora povesti računa o svakom pojedinačnom zahtevu u kontekstu pogoršanja bezbednosne situacije u svetu. U praksi dozvole nisu date nikome i izvodimo zaključak da su problem svi koji prave i prodaju NVO i svi koji bi da uvoze iz Srbije.

Prema zakonskoj proceduri firma registrovana za promet NVO prvo treba da preda zahtev za pojedinačni posao ministarstvu unutrašnje i spoljne trgovine koje zatim pribavlja stav MO, MSP, MUP i BIA. Prilog koji se mora proslediti uz zahtev jeste potvrda krajnjeg korisnika (End User Certificate), i taj dokument koji izdaje zemlja uvoznik NVO trebalo bi da predstavlja garanciju da roba neće otići nekom trećem korisniku. Zakon precizno navodi da su neki od elemenata za donošenje odluke o izvozu procena rizika od preusmeravanja NVO.

Na primeru Ukrajine to je problematična tema jer Srbija je od početka rata zauzela stav da neće izvoziti NVO zaraćenim stranama, ali puno dokaza potvrđuje da se municija dostavlja ukrajinskoj armiji. Direktno, ne izvozi se Ukrajini i poslovi se završavaju posredno preko trećih zemalja koje uvoze gotove proizvode izrađene u Srbiji ili elemente sredstava koja se finalno montiraju u nekoj trećoj zemlji. Konačni rezultat je dostava kritične municije na front od artiljerijskih raketa 122 mm porodice „grad“ do projektila za bacače granata.

Problematični poslovi su i izvoz u Izrael koji je dramatično porastao od početka aktuelnog konflikta na Bliskom istoku u jesen 2023. godine.

Obe teme su složeni politički izazovi. Vučić to zna i zato je 23. juna govorio o obe izvozne destinacije – o Ukrajini da se tamo navodno nalazi naša municija sa obe strane i da se „žale i jedni i dru-

Jedan poseban slučaj je nedostatak baruta iz fabrike MBL iz Lučana potrebnog za izradu municije u Igmanu iz Konjica. Zbog tog problema poslano je 1.410 radnika na prisilni godišnji odmor uz izuzetak čuvara i radnika zaduženih za klima-komore

gi“ (niko do sada nije pokazao nijedno sredstvo Made in Serbia u inventaru ruske armije). Prema Vučiću, ne može da se utiče na to da li će neka treća zemlja proslediti sredstva na ukrajinski front. Može jer zakon kaže da se analizira rizik i lako se može primetiti da Ukrajina ima stalni priliv novih NVO proizvedenih u Srbiji tokom više godina.

Za Bliski istok Vučić je rekao da „Nama su i Izrael i Iran prijateljske države“ i da se želi najbliži odnos i strateško partnerstvo sa SAD. U tom kontekstu potvrdio je izvoz municije u Izrael posle 7. oktobra prethodne godine, ali ocenio je da je situacija promenjena. Izrael ostavi- mo po strani jer u kritičnom periodu od početka zabrane izvoza za Vojsku Srbije (VS) uvezani su višecevni lanseri ra-

keta PULS sa raketama dometa 300 km.

U početku, sa aktuelnom zabranom činilo se da će se ponoviti situacija iz jula 2023. godine kada je Vučevićeva vlada na predlog predsednika na mesec dana obustavila izvoz. Radilo se o više-manje medijskoj pozi jer su odloženi već odobreni izvozni poslovi, stvorena šteta i zatim se nastavili ćutke dalje. I tada se od Vučića čulo da se radi o potrebama popune rezervi VS. Dokažite da to nije tako, da odlaganje izvoza nekih sredstava za mesec dana ima bilo kakav uticaj na zalihe VS. Nema pa šta, bitno je šta veruje svetina.

Jedina obavest firmama ovlašćenim za promet NVO koja se odnosi na zabranu jeste jedno rešenje Ministarstva trgovine od 11. jula o oduzimanju dozvola na trideset dana za izvoz.

Kod aktuelne zabrane prolazile su nedelje i nedelje, a brana nije popustila. Tu i tamo nešto je curilo. Prema našim izvorima odobreni su neki strateški važni poslovi javnog preduzeća Jugoimport-SDPR koje je čvrsto u rukama SNS-a – Nikoziji su trebala prva dva primerka višecevnog lansera raketa „tamnava-G“ sa raketama „grad“ za prikaz na paradi održanoj 1. oktobra povodom 65. godina od proglašenja samostalnosti.

Prikaz tih borbenih mašina koincidira sa odlukom Ankare da hitno pošalje na Kosovo pakete sa puno dronova-kamikaza.

U to vreme odobreni su neki poslovi sa UAE, Izraelom, Azerbejdžanom jer moralo se i svakako radilo se o ranije preuzetim obavezama.

Jedan poseban slučaj je nedostatak baruta iz fabrike MBL iz Lučana potrebnog za izradu municije u Igmanu iz Konjica. Zbog tog problema poslano je 1.410 radnika na prisilni godišnji odmor uz izuzetak čuvara i radnika zaduženih za klima-komore. Predsednik Vlade Federacije BiH Nermin Nikišić je prema našem izvoru suočen sa krizom poslova važne potpuno izvozno orijentisane industrijske grane rekao da sa Vučićem ima odličan privatni odnos i da će rešiti problem – pozvao je i dobio nešto baruta, nekih 65 tona. Tako se to radi „halo, može baruta malo, hitno“.

Navodno su početkom novembra pribavljene neke dozvole za municiju za belgijskog naručioca iz fabrike „Prvi partizan“ Užice. Kada će zabrana izvoza da se ukine niko ne zna – možemo se pozvati na glasine iz raznih firmi koje su u poslovima sa NVO – neki misle početkom decembra, neko kaže do Nove godine. Štete su neizmerne jer nema posla za fabrike na koje je država (Vučić) do juče bila ponosna jer rade puno i donose novac. Zašto mesecima ne izvoze, za to nema dobrog tumačenja jer niko se ne poziva na konkretne pravne akte. Sve se dešava u sivoj zoni u kojoj se počinje i završava sa pričom o tome da se radi o odluci sa najvišeg vrha.

Firme koje izvoze naoružanje, i državne i privatne su u dubokoj krizi – ostale su bez prihoda, a strance koji su naručili robu ne zanima zamršeno tumačenje o tome šta se dešava u glibu domaće politike – oni žele robu za koju su neretko dali avanse. Država čuti oko teme ko će nadoknaditi izgubljeni poslovni ugled i verovatno puno poslova koji će propasti.

Stara fraza u SNS-u kada se preduzme nešto neobično glasi – „imamo razlog“. Čudno obrazloženje. Uvek postoji neki razlog. Za slučaj obustave izvoza možda se radi o žestokom pritisku sa strane. Prvo su Rusi, i to vanjskoobaveštajna služba, kritikovali Srbiju zbog izvoza u Ukrajinu. Izvori koje nećemo navesti (ne ljutite se, vidite kakva su vremena

Navodno su početkom novembra pribavljene neke dozvole za municiju za belgijskog naručioca iz fabrike „Prvi partizan“ Užice. Kada će zabrana izvoza da se ukine niko ne zna – možemo se pozvati na glasine iz raznih firmi koje su u poslovima sa NVO – neki misle početkom decembra, neko kaže do Nove godine

došla) kažu da su tolerisali te poslove, ali kada je jedna firma CSG iz Češke sa pogonima u Slovačkoj navodno krenula u proceduru izvoza preko poznatog javnog preduzeća iz Srbije čak 68.000 raketa 122 mm, u Moskvi su rekli – „došta, prekinite“.

Posle Vučićevog odricanja od izvoza ona ista ruska obaveštajno-propagandna firma prestala je sa kritikama i stala je u zaštitu režima sa Balkana koji je ohrabrila porukama da su saznali da se priprema obojena revolucija i prevrat u Novom Sadu 1. novembra. Vučićevim pristalicama to je bio melem za dušu. Iz Moskve su svim klonovima Ilije Čvorovića u državnom radnom odnosu i amaterima rekli da su u pravu ako misle da su svi problemi Srbije povezani sa ruskim stranim faktorom, onim sa strane na kojoj sunce zalazi. Nikako na istoku jer tamo su prijatelji koji štite Vučića čak i kada on Ukrajini daje rakete.

Posledice zabrane su duboke i nena-doknadive i da sve bude još nejasnije oko stvarnih motiva, Vučić je pre neki dan rekao u Briselu da Srbija može da proizvede 155-160 hiljada projektila sovjetskog i NATO kalibra, isto kao Francuska ili nešto više. Prema predsedniku 30.000 ljudi zavisi od prodaje municije i „zaradićemo nešto novaca, ali trudićemo se da ta municija ne završi u ratnoj zoni, ali to se desi sa vremena na vreme“. Kaže on da nekome moramo da prodamo i to zvuči kao poruka članicama NATO-a iz EU da navale sa poslovima. Za Vučićev revidirani stav o izvozu NVO saznali smo posredno iz intervjuu koji je dao nemačkom magazinu „Cicero“ (objavljeno 30. oktobra). Prvo su ruski mediji preneli da Vučić nudi municiju EU bez limita, a onda poneki naš medij posredno preko ruskih izvora.

Vučić za „Cicero“ priča u budućem vremenu, o novim poslovima, ali zasa da nije jasno zašto je u stvari bilo potrebno da se stvori kriza. Navodne detalje provere i dodane odluke Saveta za nacionalnu bezbednost su mršavo obrazloženje jer u tom telu sede predstavnici istih onih ministarstava i BIA koji su ionako u zakonu određeni kao nadležni. Domen MSP čini se vrlo važnim u političkoj proceni pogodnosti neke zemlje za izvoz, ali taj resor nije u Savetu, a jeste u zakonu.

Ima pesimista koji u zabrani izvoza vide neku novu paklenu ujdurmu SNS-a. Kada su već došli na zamisao da proteraju Ministarstvo odbrane iz kuće i reše to sa posebnim na brzu ruku pisanim zakonom, što ne bi očistili teren za partijske miljenike. Recimo da Savet zaključi da su detaljne analize i provere pokazale da samo neke firme rade kako treba u interesu „države“, a to su one koje izdašno pune budžet partije. Samo maštamo, nadamo se da nije tako.

Alternativno obrazloženje je da se namerno slama industrija zbog pripreme prodaje strancima. Prema zakonu koji definiše proizvodnju NVO iz 2018. godine predviđeno je da se može prodati do 49% vlasništva u državnim firmama. Od tada ništa se nije desilo na tu temu. Prilike su ostale onakve kakve su bile i ključne velike fabrike još uvek imaju i deo davno zaboravljenog „društvenog vlasništva“.

Teorija o iracionalnosti trule države kaže da Vučić postupa ad hoc i rešava probleme u hodu prezasićen vestima o tome šta ko priča i piše o njemu i šta rade blokaderi. Mora da provodi besane noći planirajući gde postaviti čacad, šta će pevati i ko će biti vođa hora, pa ne stiže da se bavi izvozom raketa.

Izaberite u šta ćete verovati. Izvesno je da u trenutku kada ovaj tekst vidite objavljen zabrana izvoza NVO biće još uvek na snazi kao slučaj bez presedana, koji nijedna država nikada nije primenila. Ostale države se bore da pronađu mesto na tržištu. Tamo gde se nešto proda pokušava se ostati, baciti sidro, održati se pod pritiskom konkurenata. Kada se radi o NVO, nevažno pitanje je da li su proizvođači državni ili privatni, takođe prodavci, jer radi se o strateškom interesu svake normalne racionalne države. **N**

ODLUKA ŽIVOTA VREDNA

Zašto je Milošević morao da bude isporučen Hagu

Stvoren je mit o Miloševićevoj ekstradiciji kao krunskom dokazu nacionalnog izdajstva petooktobaraca. Po toj (anti)logici oni koji su ga isporučili srpski su izdajnici prvog reda, oni što su se tome suprotstavljali su dokazani patrioti. Većina ovog naroda u ovo je poverovala. Veruje i danas. Nažalost. Ne razume da se time jedan pojedinac poistovećuje sa čitavom nacijom i celokupnom državom

Piše Milan St. Protić

Znam, poštovani čitaoc, koliku buru u našoj javnosti izaziva ovo pitanje. I ovaj čin petooktobarskih vlasti. Upravo zato o tome i pišem. Mi smo, pokazalo se nebrojeno puta, narod veoma sklon subjektivizmu. Pristrasnosti, jednostranosti, navijaštvu. Još smo skloniji reakcijama i stavovima proisteklim iz emotivnosti ili indoktrinacije. Radije veru poklanjamo predrasudama i samobmanama no što smo kadri za trezveno i racionalno rasuđivanje. Činjenice, odveć često, tumačimo u svoju korist. Pozivamo se na one koje nam odgovaraju, to jest za koje živimo u uverenju da nam odgovaraju, one nepovoljne brišemo i potiremo. Ono što priznajemo sebi, negiramo kod drugog. Ono što je naša vrlina, tuđa je mana. I obratno. Iz te, usuđujem se reći, naopake navike dolaze mnoge naše zablude. I mnoga naša ogrčenja.

Ovaj tekst trebalo bi da pomogne kako bi se taj događaj, isporučenje Slobodana Miloševića Haškom tribunalu, razjasnio sa stanovišta onih koji su tu odluku doneli i taj potez preduzeli. Svestan sam da su izgledi za ovo minimalni i da ćemo ostati, najverovatnije, i dalje zarobljeni u sopstvenim predubedenjima, u svojim neobjektivnostima, kao posledici jedne smišljene i sistematske propagande. Čak i oni među nama što su bili protivni Miloševićevoj vlasti, protivili su se njegovom izručenju. I oni što su nad njim pobeđu odne-

li, a čiju je pobeđu upravo on osporavao, štitili su njegov lični integritet i krivičnu neodgovornost.

Tako je u ovdašnjem javnom mnjenju stvoren mit o Miloševićevoj ekstradiciji kao krunskom dokazu nacionalnog izdajstva petooktobaraca. Po toj (anti)logici oni koji su ga isporučili srpski su izdajnici prvog reda, oni što su se tome suprotstavljali su dokazani patrioti. Iza ovoga krije se jedno dublje podmetanje, jedna dublja, i potencijalno pogibeljna, neistina. Sam Milošević je bio iskreni branilac srpskog interesa, dok su njegovi isporučiooci, aktom njegovog isporučenja, dokazali svoju izneveru srpskog interesa. To je ona lažna floskula: „Ne napadaju oni Srbiju zbog Miloševića, nego Miloševića zbog Srbije.“ Jeftino da jeftinije biti ne može. I providno da providnije ne može biti. Manipulativno da manipulativnijeg nema. Ali većina ovog naroda u ovo je poverovala. Veruje i danas. Nažalost. Ne razume da se time jedan pojedinac poistovećuje sa čitavom

nacijom i celokupnom državom. I da se njegovo blagoutroblje doživljava kao nacionalna vrednost iznad svake druge vrednosti.

A istina je, prava istina, na sasvim drugoj strani. Niti je Milošević bio odan srpstvu, niti je njegova politika branila Srbe. On i njegova politika su (zlo)upotrebljavali taj narodni sentiment, to narodno sećanje i narodnu frustraciju, kako bi ostvarili svoj glavni, i jedini cilj: očuvanje Titove Jugoslavije. Otud i ona neinteligentna parola o tome kako su u Jugoslaviji svi Srbi živeli u jednoj državi. Da podsetim, ideal nacionalizma nije u tome da jedan narod živi u jednoj državi, već da jedan narod živi u SVOJOJ državi. Poznata je krilatica nacionalne ideje: Jedan narod – jedna država. Primera radi, svi su Mađari, i svi su Česi, živeli u Habzburškoj monarhiji pa su se svim silama borili protiv nje u pustoj težnji ka vlastitoj državi. I na kraju krajeva su, posle Prvog svetskog rata, u tom svom nastojanju uspeali.

Niti je Milošević bio odan srpstvu, niti je njegova politika branila Srbe. On i njegova politika su (zlo)upotrebljavali taj narodni sentiment, to narodno sećanje i narodnu frustraciju, kako bi ostvarili svoj glavni, i jedini cilj: očuvanje Titove Jugoslavije

U Miloševićevoj slučaju, najgora je bilo to što je on svoje pogrešne ciljeve htio da postigne primenom sile, to jest angažovanjem oružanih snaga JNA. Taj ogromni vojni arsenal pokrenut je u sumanutom rušilačkom poduhvatu nasilnog sprečavanja neumitnog raspada SFR Jugoslavije. Povrh toga, sponzorirao je svakojake paravojne formacije predvođene osvedočenim kriminalci-

ma. U svim tim ratovima, treba ponoviti, Milošević je poražen. SFRJ se definitivno raspala, na njenim razvalinama formirane su nove države od bivših federalnih republika s međunarodnim priznanjem i članstvom u Organizaciji Ujedinjenih nacija. Žrtve Miloševićeve destruktivnosti, ispostavilo se, bili su, pored stotina hiljada nesrba i sami Srbi. Srpski egzodus iz Hrvatske, kasnije i sa Kosova ostaje kao nemo svedočanstvo Miloševićeve politike. Etničko čišćenje u Miloševićevoj orkestraciji olupalo se o glavu baš Srbima. Možda i više no drugima prema kojima je Milošević takve protivzakonite i nehumane metode primenjivao.

Navodno je branio Srbe, a u stvari je činio teške zločine nad drugima. Najzad, time što je svu vlast držao u svojim rukama i vladao poput tipičnog samodrška, na sebe je uzeo i svu odgovornost. I svu krivicu. Apsolutna vlast – apsolutna krivica.

Njegov režim je bio vinovnik nesreće drugih naroda, ali je bio vinovnik i progona i ubistava svojih političkih protivnika: Slavko Ćuruvija, Ivan Stambolić, dva atentata na Vuka Draškovića. U stvari, Miloševićev režim je uzrok pogibije Zorana Đinđića. Mada, formalno, više nije postojao. Dočim, njegovi pipci jesu. Bila je to, po svemu, osveta za Miloševićevu ekstrapolaciju. Neoprostiv greh. Glavom se plaća.

Milošević je uporno insistirao na pra-

Izborna pobjeda nad Miloševićem ostvarena 24. septembra, a potvrđena narodnom pobunom 5. oktobra 2000, novim vlastima je dala mandat da se narod i država oslobode odgovornosti za Miloševićeve zločine. Poruka pobjednika morala je biti jasna i nedvosmislena: Odgovornost je na Miloševiću lično i njegovom poretku, a ne na čitavom narodu i državi

vu Republike Srbije (i Crne Gore pod njegovim patronatom) na isključivi kontinuitet sa SFRJ. Prethodno je odbijao svaki pokušaj i svaki predlog kompromisnog rešenja. Ignorisao je i mišljenje Arbitražne komisije pod vođstvom francuskog ustavnog pravika Roberta Badentera, formirane u završnici prve Haške konferencije o Jugoslaviji, kojoj je predsedavao Britanac lord Kington (1991). Miloševićev izbor je bio rat i on tu svoju nameru nije krio. Potcenjivao je i žestinu otpora i, posebno, uticaj međunarodne zajednice. Na oba fronta, pokazalo se, suočio se sa nepremostivim barijerama. I pravnim, i diplomatskim, i faktičkim. No, on je srljao i dalje i dublje, tvrdoglavo ignorišući realnost, neminovnost i spoljašnju konstelaciju snaga. Njegova je politika bila unapred osuđena na neuspeh.

A šta kažu istorijske činjenice?

Prvo, Rezolucija Saveta bezbednosti 47/1 doneta 22. septembra 1992. nije usvojila argument Savezne Republike Jugoslavije o automatskom kontinuitetu članstva u Ujedinjenim nacijama, već je predložila ponovni postupak učlanjenja. Pošto je Milošević nastavio istim putem, Savezna Republika Jugoslavija, u pravnom smislu, nije bila članica ove krovne međunarodne organizacije. Dakle, tokom devedesetih, uključujući i NATO bombardovanje, SRJ se nalazila van sastava Ujedinjenih nacija. Ovo se odnosi i na momenat donošenja Rezolucije 1244. o Kosovu iz juna 1999.

Situacija se promenila ubrzo pošto je Milošević smenjen s vlasti. Na dan 1. novembra 2000. Savezna Republika Jugoslavija primljena je u Ujedinjene nacije, ali kao nova država.

Drugo, Internacionalni krivični tribunal za ratne zločine počinjene u bivšoj Jugoslaviji (Haški tribunal) osnovan je takođe Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 827 (25. maj 1993). To je identična rezolucija onoj pod brojem 1244. Učlanjenjem u UN, Savezna Republika Jugoslavija je, istovremeno i ultimativno, preuzela obavezu doslednog i doslovnog poštovanja svih akata koje su donele i koje će doneti nadležni organi Ujedinjenih nacija, sa akcentom na rezolucije Saveta bezbednosti. Ovo znači da je naša bezuslovna saradnja (uključujući i isporučivanje optuženih) sa Ha-

škim tribunalom izvirala iz našeg članstva u Ujedinjenim nacijama.

Tadašnji Ustav Srbije (1990) i Ustav SRJ (1992) zabranjivao je izručenje ovdašnjih državljana stranim zemljama, ali ne i međunarodnim organizacijama.

Budući da je Savezna Republika Jugoslavija svojevoljno pristupila Ujedinjenim nacijama na osnovu sopstvene inicijative na koju je pozitivno odgovoreno, jasno je kakva su prava i kakve obaveze iz tog čina proizlazili.

Treće, u Haškom tribunalu, i u sudu i u tužilaštvu, bilo je predstavnika raznih država sa svih kontinenata. Jedan od sudija u žalbenom veću bio je Rus Sergej Aleksandrovič Jegorov, nekadašnji sudija Vrhovnog suda Ruske Federacije. Anton Aleksijevič Nikiforov, još jedan ruski predstavnik, nalazio se na mestu specijalnog savetnika glavnog tužioca Haškog tribunala. Ovo samo ilustracije radi.

Fakat što se u Srbiji veoma relativizovala uloga i nadležnost Haškog tribunala kazuje o suštinskom nerazumevanju i nepriznavanju pravila po kojima funkcionišu Ujedinjene nacije. Teza, tad širo-

Osoba koja za sobom ostavi pustoš, razvalinu i žrtve, osoba koja je držala svu vlast, komandovala i regularnim i neregularnim trupama, osoba koja je bila pokrovitelj zločincima i zločinima, umesto linča zaslužila je suđenje. Pred međunarodnim sudom. Pred očima čitavog sveta. Šta je u tome nečasno, izdajničko i nedozvoljeno?

ko zastupljena, o pozivanju na Rezoluciju Saveta bezbednosti 1244, o Kosovu pod srpskim suverenitetom a, uporedo s tim protivljenje saradnji sa Haškim tribunalom, to jest nepoštovanje Rezolucije Saveta bezbednosti 827. Flagrantna nedoslednost. Gotovo infantilna. Ono što nam konvenira, to prihvatamo. Ono što nam ne konvenira, to odbijamo i odbacujemo. Baš dosledno, zrelo i utemeljeno, nema šta. Bravo, gospodo pametnjaković! Alal vam vera! Tako se vodi nacionalna politika! I ide pravo u poraz.

Neodrživa pozicija. Zaslepljena i kratkotalasna. Preispoljna budalaština, kad moram da kažem.

Četvrto, očigledno je Haški tribunal stao na stanovište faktičiteta o počinjenim ratnim zločinima u jugoslovenskom građanskom sukobu i da su ti zločini počinjeni na etničkoj osnovi i iz etničkih motiva. Ideja je bila o ustanoavljenju individualnih krivica optuženih sa svih zaraćenih strana čija je krivična odgovornost trebalo da bude dokazana u haškim krivičnim postupcima. Međutim, opšte uverenje je bilo da nisu sve zaraćene strane jednako krive. Drugim rečima, da je sprska strana „krivlja od drugih“ i da su njihovi zločini teži i masovniji od ostalih. Zato je Milošević (i ne samo on) bio optužen za tzv. „zajednički kriminalni poduhvat u cilju stvaranja velike Srbije“. Poznato je da su određeni srpski optuženici u određenim pravosnažnim presudama proglašeni odgovornim za najteži oblik ratnog zločina – zločin genocida za masakr izvršen u Srebrenici leta 1995.

Peto, Miloševićeva prva optužnica objavljena je 24. maja 1999. Kasnije je u dva maha proširivana. I u njoj se pominje optužba za genocid kao i optužba za kolektivni zločinački poduhvat.

I šesto, Slobodan Milošević jeste bio prvi aktuelni šef države okrivljen pred internacionalnom pravdom za tako ozbiljno kršenje međunarodnog prava i ženevskih konvencija o zločinima protiv čovečnosti.

U Srbiji je, zna se, delovala organizovana opozicija Miloševićevom režimu čije je suprotstavljanje išlo u dva smera: antidemokratski i autokratski karakter vlasti i ratna, nasilnička i kriminalna politika tokom raspada SFR Jugoslavije. Istini za volju, i među opozicionarima je bilo srpskih nacionalista i pobornika tzv. „velike Srbije“. Međutim, opet istini za volju, niko nije podržavao, nekmoli učestvovao, u ratnim dejstvima, progonu civilnog stanovništva, etničkom čišćenju i ostalim kriminalnim radnjama. Ovo nipošto ne znači da nije bilo ratnih zločina sa drugih strana. Ponavljam, svi su bili krivi ali je Milošević bio najkriviji.

Izborna pobeda nad Miloševićem ostvarena 24. septembra, a potvrđena narodnom pobunom 5. oktobra 2000, novim vlastima je dala mandat da se narod i država oslobode odgovornosti za Miloševićeva zlodela. Poruka pobe-

nika morala je biti jasna i nedvosmislena: Odgovornost je na Miloševiću lično i njegovom poretku, a ne na čitavom narodu i državi. Desetogodišnja borba protiv tog uzurpatora vlasti i njegovog sistema upravo to dokazuje. Svrgavajući Miloševića, Srbija kreće drugačijim putem, svesna težine situacije, svojih međunarodnih obaveza i turobnog istorijskog nasleđa.

Svako ko se protivio, i ko se danas protivio, Miloševićevom izručenju Haškom tribunalu, svu krivicu prebacuje na sve srpstvo, srpski narod i srpsku državu. Pravdajući Miloševića, optužuje se Srbija. Nijednom nacionalnom interesu, nijednom uzvišenom cilju, nijednom narodnom idealu, ne može se i ne sme se težiti činjenjem nažao drugom. Milošević je kriv zato što je okaljao srpski obraz, što nas je obrukao i unizio, što nas je predstavio u svetlu zločinaca i bezumnika.

Sam akt Miloševićevog hapšenja (30. mart 2001) i ekstradicije (28. jun 2001) izazvao je veoma burnu reakciju javnosti. Tome su bili nesaglasni i pojedinci iz vrhova nove vlasti. Pozivajući se na svoj „legalizam“ kršili su internacionalni „legalizam“. I nas prikazivali kao sledbenike Miloševićeve politike, mentaliteta i postupaka. Namerno ili ne, time su svu krivicu s njega i njegovog sistema

vladanja prebacivali na sve nas.

Ipak, uprkos otporima, Milošević je isporučen Haškom tribunalu. Njegova smrt u ćeliji tamošnje pritvorske jedinice osujetila je donošenje sudske presude. Milošević je umro, okrivljen, ali nevin. Bar u formalnopravnom smislu.

Dočim je, na sramotu svih nas, ljaga bačen na Zorana Đinđića, opozicionog lidera i tadašnjeg predsednika Vlade Srbije. U njega je uperen prst kao vinovnika, organizatora i naredbodavca Miloševićevog hapšenja i isporučivanja. Na kraju ove žalosne pripovesti, lako može biti da je upravo ta okolnost bila ključna za odluku o njegovoj egzekuciji. Taj atentat na Zorana Đinđića, 12. marta 2003, došao je kao vid odmazde za Miloševićovo izručivanje nepune dve godine ranije. Očito je Đinđić veoma smetao određenim krugovima preteklim iz Miloševićevog doba što su se ponovo osilili. Neki drugi nosioci vlasti i nekadašnji opozicionari nisu smetali. Zašto, pitam se već godinama.

Naposletku mora se i ovo reći. Miloševića odavno nema. Nažalost, njegov teret i dalje nosimo. Nismo se suočili sa istinom, ni sa sobom. Nismo kadri ili nismo voljni, da shvatimo realnost i prihvatimo očevidno. Od stare boljke se nismo izlečili. Grešni prema sebi, grešni smo i pred svetom.

A šta bi se dogodilo da Milošević nije isporučen Haškom tribunalu, da li bi se vratio na vlast i nastavio tamo gde je zaustavljen onog 5. oktobra, nikad nećemo saznati. Možda je tako bolje.

Osoba koja za sobom ostavi pustoš, razvalinu i žrtve, osoba koja je držala svu vlast, komandovala i regularnim i neregularnim trupama, osoba koja je bila pokrovitelj zločincima i zločinima, umesto linča zaslužila je suđenje. Pred međunarodnim sudom. Pred očima čitavog sveta.

Šta je u tome nečasno, izdajničko i nedozvoljeno?

Mnogo bismo srećniji bili da se Slobodan Milošević nikad nije pojavio na političkoj sceni Srbije. Avaj, pojavio se. I mi smo, njegovi neistomišljenici i suparnici, s njegovim traumatičnim bagažom morali da se borimo, ne bismo li našu zemlju i naše ljude izbacili iz tragičnog stanja u koje ih je Slobodan Milošević doveo.

Sapienti sat. **N**

GEOREPORT

TRAMP PROTIV MADURA:
DRUGA RUNDA

ZAŠTO AMERIKA (NE)ĆE NAPASTI VENECUELU

Mnogo je realnija od invazije strategija koja bi se oslanjala na zastrašivanja, pretnje, dubinske operacije CIA, ciljane vazdušne napade, pojačane sankcije, uspostavljanje pomorske blokade i prekidanje lanca šverca droge, od kojeg režim u Karakasu ima velike koristi. Madurov režim ima tri opcije pred sobom. Prva je da se odluči za otvoreni otpor Americi, oslanjajući se na Kinu i Rusiju. Druga je da pregovara i pronade diplomatsko rešenje. Treća je da se preda, odnosno završi u egzilu

Piše Željko Pantelić, dopisnik Nedeljnika iz Rima

Prošlo je osam decenija od čuvenog odgovora američkog predsednika Frenklina Ruzvelta na zapažanje njegovog savetnika Samnera Velsa o tadašnjem predsedniku Nikaragve – „Somoza je kopile“, rekao je Vels svom šefu. „Jeste, ali je on naše kopile“, odgovorio je Ruzvelt na prvu – a on je i dalje aktuelan u Ovalnoj sobi Bele kuće.

U danima kada predsednik SAD Donald Trump objavljuje rat tzv. narko-te-

roristima iz Južne Amerike i predsedniku Venecuele Maduru, prima u zvaničnu, istorijsku posetu teroristu sa stažom u Al Kaidi i tzv. Islamskoj državi Abu Muhameda el Džulanija, alijas predsednika Si-

U Venecueli su od 2018. godine uobičajena pojava ruski kontraktori i pripadnici FSB-a koji obučavaju režimsku vojsku i obaveštajnu službu, a tu su i kineski vojni brodovi

rije Ahmeda el Šaru. Stejt department ga je skinuo pre par nedelja sa liste terorista kako bi mogao da postane prvi predsednik Sirije u istoriji koji je prekoračio prag Bele kuće.

Nikolas Maduro preferira, barem zaslada, da bude rusko i kinesko „kopile“, ili preciznije neka vrsta ruskog i kineskog „trojanskog konja“ na američkom kontinentu. Uveren da može da računa na Si Đinpinga i Vladimira Putina, Maduro preferira da igra ulogu velikog heroja, barjak-

tara Bolivarove ideje o jedinstvu i federalizaciji južnoameričkog kontinenta.

„Kako se kaže imbecil na engleskom?“, izazivački je pokazao Maduro šta misli o Trampu, busajući se u prsa sa roleksom ispod rukava košulje, poručujući da niko ne može da pokori Venecuelu. Maduro se pohvalio i preferencijalnim odnosom sa predsednikom Putinom, ističući da sa njim priča o svemu, uključujući i o vojnoj saradnji.

Tramp i Maduro su već imali prvu rundu pre sedam godina, kada je Maduro, kolokvijalno rečeno, pokrao izbore i onemogućio legitimnog pobednika Huana Gvaida da preuzme funkciju predsednika Venecuele. Od tada, naslednik Čaveza vlada Venecuelom uz obilatu pomoć Rusije i Kine, ali i Teherana, od kojih kupuje oružje i dobija ekonomsku pomoć. Moskva i Peking igraju ključnu ulogu u zaobilazanju međunarodnih sankcija protiv predsednika Venecuele i njegove svite.

U Venecueli su od 2018. godine uobičajena pojava ruski kontraktori i pripadnici FSB-a koji obučavaju režimsku vojsku i obaveštajnu službu, a tu su i kineski vojni brodovi, kao i odred iranskih pasdara koji služe kao dodatna pretorijanska garda Madura.

Bajdenova administracija se limitirala na sprovođenje ekonomskih i diplomatskih sankcija prema Karakasu. Tramp je povećao ulog i želi da presudno doprinese promeni venecuelanskog režima. Borba protiv narko-kartela ili narko-terorista je samo izgovor da se na ovaj ili onaj način smeni Maduro i da se otvori prostor za održavanje slobodnih izbora, na kojima bi sveža dobitnica Nobelove nagrade za mir Marija Korina Mačado imala velike šanse da izađe kao pobednica.

Venecuela je u američkom kontekstu ono što Rusi nazivaju „bliskim inostranstvom“. Sa dolaskom Uga Čaveza na vlast 1999. godine, južnoamerička zemlja je izašla iz orbite uticaja Vašingtona, i za Trampa bi bio veliki uspeh da je vrati pod američko zaštitno krilo – između ostalog i zato što Venecuela raspolaže najvećim rezervama nafte na planeti.

Amerika ima veoma negativna iskustva sa pokušajima promene režima i vojnim uplitanjem u unutrašnje stvari zemalja na američkom kontinentu. Najveći debakl Amerikanci su doživeli sa invazijom u Zalivu svinja na Kubi. Usledila je okupacija Dominikanske Republike, a nisu se proslavili ni u Čileu, gde su s „Operacijom

Venecuela je u američkom kontekstu ono što Rusi nazivaju „bliskim inostranstvom“. Sa dolaskom Uga Čaveza na vlast 1999. godine, južnoamerička zemlja je izašla iz orbite uticaja Vašingtona, i za Trampa bi bio veliki uspeh da je vrati pod američko zaštitno krilo

Kondor“ presudno doprineli svrgavanju s vlasti demokratski izabranog predsednika Salvadora Aljendea i uspostavljanju diktature generala Pinočea. Zatim su usledile intervencije u Grenadi i Panami.

TRAMP NE ŽELI RAT, VEĆ PROMENU REŽIMA

Američki predsednik zvecka oružjem u Karipskom moru, ali je malo verovatno da bi mogao da počne rat. Ne zato što poštuje međunarodno pravo ili iz milosrđa prema Maduru, već zbog cene koju bi mogao da plati na unutrašnjem političkom planu.

Deset hiljada vojnika u blizini Venecuele, dolazak nosača aviona „Džerald Ford“ i značajnog dela ratne mornarice u Karipsko more zvuče kao ozbiljna pretnja, ali su daleko od brojeva neophodnih za invaziju na južnoameričku državu.

Tramp se već zamerio svom tvrdom jezgru MAGA pokreta zataškavanjem slučaja Epstin i odbijanjem da održi obećanje o objavljivanju svih dokumenata u aferi Epstin. U slučaju da pošalje američke vojnike u Venecuelu, izneverio bi jedno od glavnih obećanja izborne kampanje: nema više ratova, a pogotovo ne izvoza demokratije.

Njujorški tajkun reklamira sebe već godinu dana u trci za Nobelovu nagradu za mir kao „mirotvorac“ koji završava ratove, i u tom smislu mu nikako ne bi išlo u prilog da uđe u klub onih koji ih započinju.

Krucijalni izbori za budućnost „trampizma“ i za njegovo političko nasleđe održavaju se sledećeg novembra. Ratove, kako je napisao Makijaveli u svom „Vladaocu“, možete da počnete kad hoćete, ali ne možete da ih završite kad vam odgovara. I tu je ključni problem Trampa – midterm izbori su previše blizu da bi prihvatio rizik početka invazije na Venecuelu.

Mnogo je realnija od invazije strategija koja bi se oslanjala na zastrašivanja, pretnje, dubinske operacije CIA, ciljane vazdušne napade, pojačane sankcije, uspostavljanje pomorske blokade i prekidanje lanca šverca droge, od kojeg režim u Karakasu ima velike koristi – kako kroz bogaćenje svojih perjanica, tako i za kupovinu mira i podrške dela građana.

Cilj te strategije je kreiranje uslova za rasep u vrhu Madurove vlasti, pogotovo u represivnom aparatu, bilo da se radi o vojsci ili o policiji. Takođe, uprkos Madurovoj diktaturi, koja je oterala preko osam miliona ljudi, u Venecueli i dalje postoji veoma jaka opozicija, koja ima i idealnog kandidata za funkciju predsednika – nobelovku Mariju Korinu Mačado.

Dakle, ključni cilj je promena režima. Za Trampovu administraciju nije nužno da promena vlasti u Karakasu znači i povratak demokratije – za Vašington bi bilo dovoljno da novi režim u Venecueli poštuje „doktrinu Monro“, koja je u međuvremenu postala „doktrina Donro“, od-

nosno da na kontinentu nema mesta za uticaj trećih planetarnih i regionalnih sila pored već postojećeg, američkog.

VENECUELA JE RUSIJI ONO ŠTO JE KUBA BILA SSSR-U

U Moskvi godinama kruži jednačina da je Venecuela za Rusiju ono što je Kuba predstavljala za SSSR – istureni položaj na američkom kontinentu. Zaoštravanje odnosa između Vašingtona i Karakasa odlična je prilika za Kremlj da popravi svoju poziciju u odnosima s Belom kućom.

Rusi imaju nameru da upotrebe Venecuelu kao kartu za raskusurivanje sa Amerikancima oko Ukrajine, ali moraju da budu veoma oprezni. Rusija pokušava da balansira – ponaša se prijateljski prema Venecueli, ali sa određenom zadržkom, s namerom da izbegne da iziritira obe strane: Trampa zbog prijateljstva s Maduroom, a Madura zbog zadržke.

Rusija sa Venecuelom ima preko 350 potpisanih bilateralnih sporazuma, uključujući i vojnotehničke, sa isporukama sistema protivvazdušne odbrane i novih raketnih sistema, a nije isključeno ni da Moskva snabde Karakas „orešnikovima“.

Međutim, sve zavisi od toga da li će se otvoriti i kako će teći pregovori između Trampa i Putina. Ako dijalog ne bude uspostavljen ili se zaglavi, saradnja između Rusije i Venecuele mogla bi da bude podignuta na viši nivo, sa svim mogućim posledicama.

Drugim rečima, Kremlj bi mogao, u slučaju američkog napada na Venecuelu, da pomogne Karakasu kao što je Vašington pomogao Kijevu – podižući ulog nadom da će Amerikanci pristati na „dil“ oko Ukrajine.

ZAŠTO RUSIJA I KINA PODRŽAVAJU MADURA

Kina i Rusija su dve države koje su u poslednjih 20 godina pozajmle ili investirale najveće sume novca u Venecuelu. Za Rusiju, Venecuela je važna u geostrateškoj partiji sa SAD, kao neka vrsta kontrateže. Za Kinu, Karakas predstavlja kapiju „Novog puta svile“ na južnoameričkom kontinentu. Igra Pekinga je prilično linearna: pozajmljuje se novac državama u teškoćama u zamenu za koncesije u eksploataciji primarnih materija i privilegovani položaj u trgovini, odnosno stvaranje

Rusija sa Venecuelom ima preko 350 potpisanih bilateralnih sporazuma, uključujući i vojnotehničke, sa isporukama sistema protivvazdušne odbrane i novih raketnih sistema, a nije isključeno ni da Moskva snabde Karakas „orešnikovima“

satelitskog tržišta za kineske proizvode.

Kina je investirala gotovo polovinu novca namenjenog Latinskoj Americi u Venecuelu od 2005. godine do danas. Reč je o preko 70 milijardi dolara dodeljenih u dvadesetak različitih operacija. Peking je odobrio najviše pozajmica i investicija za naftni sektor. Pošto Madurov režim ne može da vrati dugove, Kinezi se nisu limitirali samo na naplatu duga kroz isporuke nafte, već su počeli da preuzimaju kontrolu nad naftnim nalazištima u Venecueli.

Ruski predsednik Vladimir Putin je svom prijatelju Ugu Čavezu pozajmio četiri milijarde dolara 2011. godine. Venecuela do 2014. godine nije vratila nijedan dolar Moskvi, zbog čega je program otplate produžen, a zatim je 2017. godine ponovo restrukturiran na deset godina, uz mogućnost otplaćivanja kroz izvoz nafte.

I Moskva i Peking se pribojavaju da bi prevrat u Karakasu i dolazak na vlast protivnika čavizma i Madura mogao da ih ostavi na cedilu – tim pre što je Čavez nacionalizovao naftnu industriju, bespravno je otimajući od američkih i evropskih naftnih kompanija.

DA LI JE VENECUELA NARKO-DRŽAVA?

Ujedinjene nacije, Europol i Interpol ne smatraju Venecuelu narko-državom. Venecuela nije proizvođač droge, tj. kokaina, kao Kolumbija, Peru i Bolivija, i ne postoje

zvanični dokazi da državna vlast direktno upravlja trgovinom drogom. Ipak, postoje brojne indikacije i dokazi da je Venecuela tzv. „narko-funkcionalna država“.

Američke agencije koje se bore protiv trgovine drogom dokumentovale su i poseduju pozamašan broj dokaza da su čelnici u venecuelanskoj policiji i vojsci direktno upleteni u trgovinu drogom. Tzv. Cartel de los Soles, kreiran početkom veka, u svojim redovima ima visoke funkcionere kako u vojsci i policiji, tako i u drugim državnim organima. Oni pružaju logističku podršku za siguran prolaz pošiljaka droge iz Kolumbije ka Evropi.

Optužbe na račun Madurovog režima da je odgovoran za preplavlivanje američkog tržišta drogama ne odgovaraju istini. Droga koja ide preko Karakasa za vršava u Evropi ili je, uslovno rečeno, za domaću upotrebu na južnoameričkom potkontinentu, dok za američko tržište najveći deo droge dolazi preko Tihog okeana, a ne preko Karipskog mora.

Rat sa narko-kartelima ne spada u nadležnost predsednika SAD i, posledično, ne mogu se koristiti vojne snage. Za taj posao zaduženi su FBI i DEA. Međutim, u Beloj kući su pronašli način da se Tramp proglasi nadležnim, definišući narko-karte iz Venecuele, Cartel de los Soles i Tren de Aragua, kao strane terorističke organizacije u rangu sa Al Kaidom i ISIS-om. Takva interpretacija omogućila je Trampu da koristi Pentagon u obračunu sa venecuelanskim narko-kartelima, jer se formalno bori protiv narko-terorizma.

Tramp je udvostručio ucenu za Madurovu glavu na 50 miliona dolara – rekordnu sumu u istoriji SAD – uz obrazloženje da predsednik Venecuele aktivno učestvuje i pruža logističku podršku u radu narko-kartela. Naruku Trampu idu i pokrenuti postupci protiv predsednika Venecuele od strane američkih tužilaca, u kojima se on definiše kao šef narko-države.

Potezi Trampa – poput javnog obznajivanja da je dao mandat Centralnoj obaveštajnoj agenciji (CIA) da vodi „tajne operacije“ protiv Madura – mogu se pripisati diplomatskoj aroganciji ili trapavosti američkog predsednika. Ipak, pokazne akcije protiv Madura mogu da imaju i unutrašnju političku težinu, budući da su latinoamerički birači postali presudna etnička grupacija za pobedu na midterm izborima naredne godine.

Na Kapitolu Hilu nekoliko senatora pokrenulo je dve inicijative za usvajanje re-

zolucija kojima bi se potvrdio tzv. War Powers Act iz 1973. godine, kojim se predsjedniku SAD zabranjuje da napadne drugu suverenu zemlju bez odobrenja Kongresa. Obe nisu prošle – za svega nekoliko glasova.

CARTEL DE LOS SOLES I TREN DE ARAGUA

Trump i njegovo okruženje uvereni su da je Maduro na čelu multinacionalne kriminalne organizacije Tren de Aragua, koja je nastala u Venecueli, a zatim se proširila po celoj Južnoj Americi.

Kartel je nastao 2012. godine kao zavtorska banda u kazamatu Torokon u Venecueli. Njegova je karakteristika da ima političke ambicije, odnosno da diktira političke trendove preteći destabilizacijom južnoameričkih država. Praktično je prisutan u svim državama Južne Amerike osim u Argentini, a ima i aktivne ćelije u SAD. Kartel se ne bavi samo trgovinom drogom, već i trgovinom ljudima, prostitucijom i učenjivanjem.

Cartel de los Soles ne može se porediti sa klasičnim narko-kartelima u Kolumbiji i Meksiku. U pitanju je organizacija koja okuplja vojne oficire, bezbednjake i pripadnike drugih državnih struktura. Njihov zadatak je da obezbeđuju i olakšavaju puteve droge, a da zauzvrat dobijaju novac i političku podršku. Dakle, Cartel de los Soles niti proizvodi niti kontroliše trgovinu drogom, već obezbeđuje logističku sigurnost pošiljkama koje polaze iz venecuelanskih luka ka Evropi i garantuje trgovcima da neće biti krivično gonjeni.

VENECUELA NIJE NI GRENADA NI PANAMA

Istorija američkog intervencionizma, javnog ili tajnog, nije ohrabrujuća za vlasti u Vašingtonu. U drugoj polovini 20. veka SAD su čak 64 puta pokušale da promene režime u drugim državama. Krajnji rezultat bio je veoma mršav – tek nešto više od deset odsto intervencija imalo je željeni ishod.

U samoj Venecueli propao je pokušaj svrgavanja Madura u maju 2020. godine. Operacija „Gedeon“ bila je fijasko, pošto su venecuelanski disidenti i tzv. kontraktori američke kompanije Silvercorp doživeli težak poraz.

Amerikanci su imali više uspeha kada su 1983. godine izvršili invaziju na Grenadu,

gde su oborili marksistički režim, kao i u Panami 1989. godine, kada su izvršili invaziju i uhapsili predsednika Norijegu kao šefa nacionalnog narko-kartela. Ipak, Grenada i Panama ne mogu se porediti sa Venecuelom – kako zbog broja stanovnika i površine zemlje, tako i zbog različitih geopolitičkih okolnosti.

Venecuela nije Panama, a Maduro nije Manuel Norijega. Režim, kolokvijalno rečeno, koristi narko-ekonomiju da bi preživeo, ali se ne identifikuje sa kriminalnim organizacijama kao što je to bio slučaj sa Norijegom i Panamom. Ako neko u Trumpovom okruženju misli da može da reši pitanje Venecuele kao što je rešeno panamsko 1989. godine, nalazi se na pogrešnom tragu.

Amerikancima je bilo dovoljno 30.000 vojnika da svrgnu Norijegin režim; u Venecueli bi bile potrebne višestruko brojnije formacije – između ostalog i zato što Madurov režim može da računa na podršku Rusije i Kine. Naravno, Moskva i Peking ne bi objavili rat Americi zbog Venecuele, ali bi pomagali režimu u Karakasu – vojno, ekonomski i logistički. Rusija već godinama naoružava Madurovu vojsku, Kinezi odobravaju zajmove i, sa ekonomske tačke gledišta, kolonizuju zemlju.

Maduro je mobilisao dva i po miliona pripadnika tzv. narodnih milicija – neku vrstu stranačke vojske – kako bi demonstrirao podršku koju ima među svojim sledbenicima, namenjenu i za domaću upotrebu (upozorenje opoziciji) i za spoljnu, tj. kao signal Americi.

TRI SCENARIJA ZA VENECUELU

Madurov režim ima tri opcije pred sobom. Prva je da se odluči za otvoreni otpor Americi, oslanjajući se na Kinu i Rusiju. Druga je da pregovara i pronađe diplomatsko rešenje. Treća je da se preda, odnosno završi u egzilu.

Za Madurov režim presudan je tip podrške koju Moskva i Peking žele da pruže Karakasu. Od stepena angažovanja Rusije i Kine zavisi koliko će biti kredibilan faktor odvratanja od američke intervencije.

„Kako se kaže imbecil na engleskom?“, izazivački je pokazao Maduro šta misli o Trampu, busajući se u prsa sa roleksom ispod rukava košulje, poručujući da niko ne može da pokori Venecuelu

Venecuelanska opozicija podeljena je po pitanju američke vojne intervencije. Marija Korina Mačado podržava Trumpovu politiku prema Venecueli, dok je drugi lider opozicije, Enrike Kapriles, oprezniji i upozorava da bi vojna intervencija mogla da donese još veće probleme umešto rešenja.

Venecuela bi mogla da postane poprište posrednog rata između velikih sila, kao što je to bio slučaj tokom Hladnog rata – Vašington na jednoj, a Peking i Moskva na drugoj strani, mogli bi da naoružavaju i finansiraju dve zaraćene strane u Venecueli, sa svim posledicama koje bi takav sukob nosio.

Pregovori između dve strane i dalje su validna opcija, jer i u Karakasu i u Vašingtonu postoje struje spremne na traženje kompromisa. Sa venecuelanske strane to je potpredsednica Delsi Rodriggez, a sa američke Ričard Grenel. Naravno, tu su i zagovornici tvrde linije – na američkoj strani državni sekretar Marko Rubio, a na venecuelanskoj Diosdado Kabeljo.

Treće rešenje je predaja – u slučaju da pregovori ne proizvedu rezultate ili američke akcije (koje ne moraju nužno da znače i invaziju) proizvedu takve probleme da Maduru ne ostane drugi izlaz osim odlaska u egzil.

Vašington je neformalnim kanalima stavio do znanja Maduru da su mu vrata za beg iz zemlje otvorena i da ga niko neće goniti ako, poput brojnih diktatora, autokrata i članova njihovih porodica, završi u Moskvi – poput Bašara el Asada ili članova porodice Slobodana Miloševića.

Međutim, pitanje je da li bi egzil Madura rešio problem Venecuele. Maduro je omogućio čelnim ljudima u vojsci i policiji da učestvuju u podeli kolača, obezbeđujući tako njihovu vernost. Imajući u vidu njihove razgranate interese, nije izvesno da bi oni prepustili vlast nekome drugom u slučaju Madurovog odlaska.

Primera radi, za ministra unutrašnjih poslova Diosdada Kabelja kaže se da je najmoćniji čovek u Venecueli i da, za razliku od Madura, on nije tip koji bi napustio zemlju bez borbe. Nije slučajno što su SAD raspisale poternicu sa nagradom od 25 miliona dolara za Kabelja. Osim njega, u vrhu Madurove piramide nalaze se i ministar odbrane Vladimir Pedro Lopez, te brat i sestra Delsi i Horhe Rodriggez. Delsi je potpredsednica, zadužena za proizvodnju i prodaju nafte, i uživa najveće poverenje Madura. **N**

PRVO ĆEMO UZETI MENHETN...

Kako je komunizam normalizovan u Americi

Da li je pobeda Zohrana Mamdanija na izborima za gradonačelnika Njujorka vesnik novog „čitanja“ starih ideoloških podela, ili samo njihova posledica? Gallupovo istraživanje iz avgusta ove godine pokazalo je prilično drastičan pad poverenja kod Amerikanaca u kapitalizam, dok u jednom drugom istraživanju 67% ispitanih studenata ima pozitivan ili neutralan stav prema pojmu „socijalizam“, a svega 40% ima takav odnos prema pojmu „kapitalizam“

Piše Veljko Miladinović

Elif Eralp je iz stomaka svoje majke svedočila vojnom puču u Turskoj kada su njeni roditelji, inače sindikalni aktivisti, morali da pobegnu u Nemačku, gde se ona posle samo mesec dana rodila, i u toj zemlji kao imigrantsko dete odrastala.

Nepune četiri i po decenije kasnije, Elif se veoma obradovala kada je stigla vest iz Njujorka o pobedi Zohrana Mamdanija na izborima za gradonačelnika najvažnijeg grada na svetu.

Iza nje su decenije aktivizma, od ekologije do borbe protiv rasizma, i još koja godina aktivnog političkog života u berlinskom gradskom parlamentu na listi levičarske partije „Die Linke“, pa i nije teško pretpostaviti, pošto će najverovatnije biti kandidatkinja za gradonačelnicu, da je u trenutku preko Atlantika gledala kao odraz u ogledalu – i da je mogla da vidi imigrantkinju iz muslimanskog sveta koja osvaja izbore u najvažnijem gradu u zemlji zapadne demokratije. Tim pre što je „Die Linke“ levica koja se, za razliku od socijaldemokrata, definiše kao „demokratski socijalisti“, baš sa onom etiketom sa kojom je Mamdani sebe lansirao u svet globalne politike.

Ali to što je levičarka poreklom iz muslimanske zemlje, baš kao Mamdani, što je demokratski socijalista, baš kao Mamdani, što ima ambicije da postane gradonačelnica, baš kao Mamdani, ovog puta je ni po čemu ne izdvaja, jer je to slična reakcija koju su iskazali mnogi levičari, ili demokratski socijalisti, širom Evrope, u iščekivanju talasa promena, koji bi se u istorijskim reminiscencijama mogao nazvati i revolucijom.

Ono što bi Elif Eralp ovog puta moglo da izdvoji jeste kreativnost – nje ili nekog iz njenog tima sa šifrom za Tviter, pardon X, koji se u trenutku Mamdanijeve pobede setio stiha Lenarda Koena: *First we take Manhattan, then we take Berlin.*

Pozivanje na Koena je baš u tom kontekstu simbolično u toliko slojeva, pa i provokativno – čak i da stavimo na stranu njegovo jevrejsko poreklo i slojevit stav prema cionizmu (čuvana poseta izraelskim vojnicima u Jomkipurskom ratu), sada kada Mamdanija optužuju za antisemitizam – u šta verovatno ni nemačka političarka, ili neko iz njenog tima sa šifrom za Tviter, nije imala nameru da zalazi, jer je stih sam po sebi prvoloptaški efektan i dovoljno ilustruje levičarsku eu-

foriju koja je nastala širom sveta.

Kao što ni Koen verovatno nije mislio da će njegovi stihovi da se pokažu tako banalno proročkim, mada je nesumnjivo imao ambicije da svojim stihovima ukaže na opasnosti vremena koje dolazi, kao u pesmi „Democracy“ o Americi koja je „kolevka najboljeg i najgorog“, iz 1992. godine, u kojoj na vlast u Beloj kući dolazi Bil Klinton, čime počinje era „trećeg puta“ koji je evropsku levicu (setite se Tonija Blera) amortizovao i uveo u „status kvo“ koji ju je od borbe za jednakost i kontrolu grešaka kapitalizma sveo na beživotno birokratsko udovoljavanje srednjoj klasi, dugoročno ostavivši siromašnije slojeve na tacni desnom populizmu. Koen nije doživeo da vidi završetak tog kruga, pošto je preminuo mesec dana pre prvog Trampovog dolaska na vlast, kada bi mu, verovatno, ipak, intimno bilo drago što ovaj svet napušta kao Kanadanin.

Sve su to, naravno, suviše duboke i daleke simbolike, za koje retko kad ima mesta u euforičnim stanjima, kakva su zahvatila „demokratske socijaliste“, koje u Americi personifikuju Zohran Mamdani, Aleksandrija Okasio Kortez i njihov spiritus movens Berni Sanders. Etimo-

Često se može čuti da je ono što Amerikanci zovu socijalizmom i ono što zagovara Mamdani – besplatni gradski prevoz, besplatni vrtići, oporezivanje najbogatijih, različite vrste socijalnih davanja – nešto što u Evropi samo po sebi ne bi bilo dovoljno da ga kandiduje za socijaldemokratu

logija je, inače, veoma bitna u Americi, pa se tako i ovaj politički pokret može nazivati, kod onih koji su prema njima dobronamerniji, „levim krilom Demokratske partije“, ili „radikalnom levičom“. Često se može čuti da je ono što Amerikanci zovu socijalizmom i ono što zagovara Mamdani – besplatni gradski prevoz, besplatni vrtići, oporezivanje najbogatijih, različite vrste socijalnih davanja – nešto što u Evropi samo po sebi ne bi bilo dovoljno da ga kandiduje za socijaldemokratu, ali to je delom i problem evropocentričnog pogleda na svet, Evropa odavno nije centar sveta i ne postavlja društvene standarde.

Iako je Mamdani trenutno u fokusu kao nosilac novog talasa levih ideja, suštinsko je pitanje: da li je on inicijator promena ili samo jedan, delom i slučajni simptom redefinisanja društva koje zapravo najmanje veze ima sa levim ide-

ologijama, koliko je posledica urušavanja kapitalizma kao okvira koji se nekad držao, često na staklenim nogama, ali se držao kao garant slobode i individualizma nasuprot totalitarnim ideologijama 20. veka?

Gallupovo istraživanje iz avgusta ove godine, na primer, pokazalo je prilično drastičan pad poverenja kod Amerikanaca u kapitalizam. Od 2010. godine, od kada Gallup vrši ova merenja, pozitivan odnos je pao sa oko šezdeset odsto, na istorijski minimum od 54 odsto u globalnoj populaciji, a pad je zabeležen od 2021. do danas.

Kada se rezultati seciraju po identifikaciji sa političkim strankama, slika onoga što se dogodilo u Njujorku postaje jasnija; po prvi put manje od polovine demokrata (42%) ima pozitivan stav o kapitalizmu, dok pozitivan stav o socijalizmu ima njih 66%. Kod republikana-

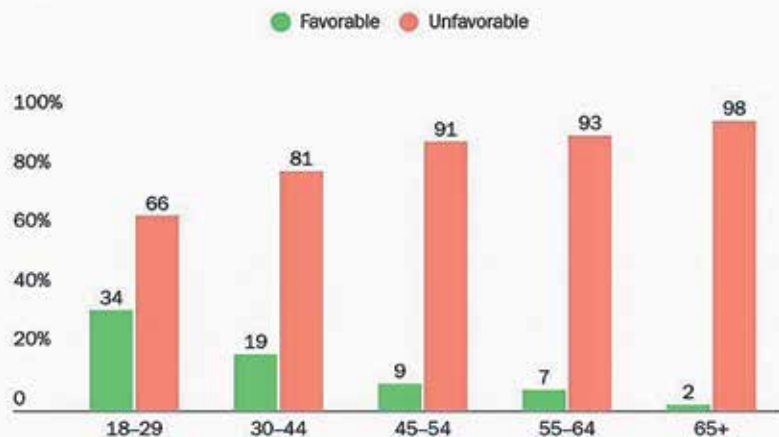
ca se, očekivano, odnos ne menja, pa je „rezultat“ 74:14 za kapitalizam, dok kod nezavisnih socijalizam stoji na 38%, dok je kapitalizam pao na 51%.

Ovo istraživanje je obuhvatilo i stavove o preduzetništvu i velikim korporacijama: čak 62% ispitanika iz globalne populacije ima negativan stav o velikim biznisima, dok je percepcija velikih korporacija opala za čak devet odsto u 2025, a u odnosu na 2024. godinu. Pozitivno mišljenje o korporacijama ima 37% ispitanika, a samo 2019. godine je bilo 52%, a 2012. godine čak 59%.

Istovremeno, čak 95% ispitanika ima pozitivan stav o malim biznisima, a 81% o slobodnom preduzetništvu, što ako se ukrsti sa porastom popularnosti socijalizma, govori ipak o tome da nisu Amerikanci introspektivno počeli da traže malog Trockog u sebi, koliko je neza-

Third of Americans under 30 say they like communism

Do you have a favorable or unfavorable view of communism?

Sources: Cato 2025 Fiscal Policy Survey.

jažljivost velikih korporacija i sve veće ekonomska nejednakost proizvela potrebu za pobunom, a taj trend, kako navode autori ovog istraživanja, „dolazi u trenutku kada su istaknuti demokratski političari poput Bernija Sandersa, AOC i Zohrana Mamdanija sve otvoreniji u svom demokratsko-socijalističkom identitetu i zalaganju za veću ulogu države u ekonomiji“.

Ako je industrijska revolucija dovela do pojave komunizma, zašto bi neko pomislio da digitalna revolucija koja je proizvela tehno-feudalce ne zahteva makar neku promenu društvenih odnosa, tim pre što se IT tajkuni slavodobitno hvale time kako progres sa veštačkom inteligencijom ide toliko ubrzano da će gomila poslova uskoro postati nepotrebna? Drugim rečima, moglo bi se postaviti pitanje: ako se radničkoj klasi sa olimpijskih visina internet klaustra servira priča o neizvesnoj budućnosti, kako mislite da neće biti neke revolucije? To što bi ta zamišljena revolucija bila, takođe u nekom klaustru, ne menja suštinu.

Analiza rezultata izbora u Njujorku, takođe, pokazuje značajan generacijski jaz, jer samo je nekoliko grupa u kojima je protivkandidat Endru Kuomo, lice establišmenta, pobedio: osim vernika (katolika, protestanata i ortodoksnih Jevreja), Kuomo je slavio u kategorijama od 44 do 59 godina (minimalna razlika),

i ubedljivo je dominirao u kategoriji „60 plus“. Dakle, kao nožem presečeno društvo, milenijalci i generacija Z su se pobunili kroz lik Zohrana Mamdanija.

Jedno novo istraživanje, radeno krajem oktobra (istraživanje Axios-Generation Lab-a), pokazuje da 67% ispitanih studenata ima pozitivan ili neutralan stav prema pojmu „socijalizam“, dok svega 40% ima takav odnos prema pojmu „kapitalizam“. Autori istraživanja su ukazali da „samo nekoliko dana pre nego što je demokratski socijalista Zohran Mamdani postao gradonačelnik Njujorka, anketa otkriva rastuće razočaranje generacije Z kapitalizmom – potaknuto visokom inflacijom, skokom cena zdravstva i stanovanja i rastućim uticajem milijardera u politici, tehnologiji i medijima“.

Istraživanje takođe potvrđuje da su studenti generalno levo orijentisani, uz izražene partijske razlike unutar njihove generacije.

Još jedno istraživanje pokazuje slične trendove. Istraživanje Kejto instituta i YouGova prikazuje da 62% Amerikanaca uzrasta od 18 do 29 godina ima „pozitivan stav“ prema socijalizmu, dok 34% ima isti stav prema komunizmu.

To je šokantno, navode autori, s obzirom na to da je komunizam odgovoran za oko 100 miliona smrti širom sveta i da se zasniva na socijalizmu – istoj ideologiji iz koje su proizašli Musolinijev fa-

Istraživanje Kejto instituta i YouGova prikazuje da 62% Amerikanaca uzrasta od 18 do 29 godina ima „pozitivan stav“ prema socijalizmu, dok 34% ima isti stav prema komunizmu

šizam i Hitlerov nacionalsocijalizam.

Mamdanijevi protivnici iz trampovskog dela Amerike zastrašivali su javnost „komunistom“ igrajući na kartu hladnoratovskih emocija koje bi trebalo da izazovu strah od zavodenja diktature, što je u nekim grupama imalo efekta. *Njujork tajms* je pisao kako su izbori proizveli generacijski jaz među Njujorčanima kineskog porekla – mladi su podržavali Mamdanija, a njihovi roditelji, uglavnom pobešli iz Kine zbog komunizma, ne žele da čuju ni „s“ od socijalizma. A pomalo je skrajnut libertarijanski ugao koji se zasniva na Hajekovoj tezi da „uspon fašizma i marksizma nije bio reakcija na socijalističke tendencije svog vremena, već njihov neizbežan ishod“. Pa tako i sada upozoravaju da svako dopuštanje državi da uđe u sferu slobode – kada se državi jednom da mogućnost da ograniči slobodu ili uspostavi kontrolu nad tržištem, makar u jednom delu, ne postoji način da se ona zaustavi. Libertarijanci ističu primer Madurove Venecuele, gde je vlast stavljala pod kontrolu jednu po jednu privrednu granu uz opravdanje da to čini zarad zaštite najsiromašnijih, na kraju se dobija moderna verzija diktature.

Ali u ovoj anketi nije bio definisan pojam „socijalizam“, pa nije jasno da li su ga ispitanici shvatili u klasičnom smislu – kao državnu vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju, ili u modernijem smislu mešovite ekonomije sa socijalnim programima i kontrolom cena.

Ako istraživanje Kejto instituta, dakle pogled iz libertarijanskog ugla „upozorava“, istraživanje koje je za Socijalističku partiju Amerike, u saradnji sa njujorškom kancelarijom Fondacije „Roza Luksemburg“, obavila agencija Data for Progress (rezultate objavio *Politico*), pokazuje „optimizam“: demokratski birači pozitivno gledaju na političare koji se opisuju kao demokratski socijalisti gotovo isto kao i na one koji se identifikuju jednostavno kao demokrate.

U ovoj anketi je izvršen i mali trik, pa je ispitanicima pročitana definicija demokratskog socijalizma. I kada im se pročitaju definicije oba sistema, više njih bira demokratski socijalizam nego kapitalizam.

U anketi je demokratski socijalizam opisan kao stav da „vlada treba da igra aktivniju ulogu u poboljšanju života Amerikanaca – uz više poreze za korporacije i bogate, jaču zaštitu radnika i potrošača, te veću javnu kontrolu nad ključnim sektorima poput stanovanja, zdravstva i komunalija“.

S druge strane, kapitalisti su opisani kao oni koji „veruju da privatni sektor najbolje može unaprediti živote građana – podržavaju niže poreze, manje državne regulacije i privatno vlasništvo nad ključnim industrijama poput stanovanja, zdravstva i komunalija“.

Nakon što su čuli obe definicije, oni su glasali ovako: 74% verovatnih demokratskih birača reklo je da je demokratski socijalizam bliži njihovom pogledu na svet; 16% opredelilo se za kapitalizam.

„Glavni deo partije želi i demokratski socijalizam kao vrednosni sistem i političare koji ga zastupaju“, rekao je Gejlb Tobajas, izvršni direktor Democratic Socialists of America Fund – političke neprofitne organizacije koja je finansirala istraživanje.

Istraživanje je pokazalo i da, iako demokratski birači postaju sve naklonjeniji socijalizmu, ta ideologija ostaje toksična za većinu republikanaca i mnoge nezavisne birače, što otežava socijalistima da osvoje takozvana „swing“ područja.

Čak i unutar same Demokratske partije, deo birača je skeptičan prema mogućnosti da demokratski socijalisti pobeđu u takvim izbornim okruzima, što je, kako kažu, problem sa kojim se suočavao i Berni Sanders tokom dva pokušaja da dođe do predsedničke nominacije. Mnogi su приметili da je ovo istraživanje samo po sebi zanimljivo, jer se pokazuje kao „korak ka profesionalizaciji leveice“ i stvaranju institucionalne infrastrukture koja bi ih ojačala.

Do sada malo poznata stranka koja je imala manje od sto hiljada registrovanih članova u celoj Americi, bila je više marginalni egzibicionistički eksperiment. Njihov program je ranije obuhvatao i neke ekstremne ideje, poput ukiđanja zatvora, na primer. Mamdani je, inače, i njihov član i sa porastom po-

pularnosti socijalizma, i oni su počeli da dolaze u fokus. Zanimljivo, program sa radikalnim idejama je doskoro stajao na njihovom sajtu, iako kažu da su ga odavno promenili. Objašnjenje: malo ih je u stranci, pa promena na sajtu još nije došla na dnevni red.

Okej, jasno je da će promene, ako do njih dođe, morati da idu kroz postojeći dvopartijski sistem. A demokratski birači, prema ovom istraživanju, u 53% slučajeva biraju političare kao što su Sanders, Aleksandrija Okasio Kortez i Mamdani, dok 33% biraju establišmentske političare, poput Šumera, Džefrisa ili Nensi Pelosi.

Nije ovo prvi put da se priča o talasu nove leveice. U Americi se o tome povremeno govori već desetak godina, od kada je Berni Sanders postao popularan na nacionalnom nivou.

Evropa je prošla svoj medeni mesec sa novom levicom (Siriza, Podemos...), ali nije se dovoljno obraćalo pažnje na činjenicu da u mediteranskim kapitalističkim zemljama levica ima istorijski imidž žrtve (građanski ratovi u Španiji i Grčkoj) i tamo gde nije bila na vlasti i u prilici da demonstrira totalitarno lice socijalizma ima više potencijala za hipstersku nostalgiju.

U Americi se svakako dešava nešto drugo.

Na kraju se sve svodi na ugao po kom oni koji brane kapitalizam od socijalizma zapravo nisu svesni da nemaju šta da brane. Kapitalizam nije više odbrana slobode, posebno jer sa Donaldom Trampom Amerika sve više klizi ka, u najmanju ruku, „državnom kapitalizmu“, za koji je, na primer, u jednoj

Evropa je prošla svoj medeni mesec sa novom levicom (Siriza, Podemos...), ali nije se dovoljno obraćalo pažnje na činjenicu da u mediteranskim kapitalističkim zemljama levica ima istorijski imidž žrtve (građanski ratovi u Španiji i Grčkoj) i tamo gde nije bila na vlasti i u prilici da demonstrira totalitarno lice socijalizma ima više potencijala za hipstersku nostalgiju. U Americi se svakako dešava nešto drugo

analizi *Wall Street Journala* napisano da je „hibrid između socijalizma i kapitalizma u kojem država usmerava odluke nominalno privatnih preduzeća“.

Dakle, dok se napada levo krilo Demokratske stranke zbog ideja koje vode ka etatizaciji, skreće se pažnja sa činjenice da kapitalizam koji je brana slobode tržišta, pa i ostalih sloboda, gotovo da ne postoji. Trampova politika više deluje kao da uzor ima u (ovo je takođe citat iz *WSJ*) Komunističkoj partiji Kine, tako što proširuje političku kontrolu sve dublje u ekonomiju, što samo može da bude put u feudalizaciju Amerike.

Tramp, dalje se navodi, ne sprovodi tradicionalni socijalizam, gde su sredstva za proizvodnju u vlasništvu države. Takođe, ne pokušava da u potpunosti kopira kineski državni kapitalizam – ali primenjuje njegove metode „sa američkim karakteristikama“.

Daleko od toga da Tramp ima filozofske okvire u kojima formira svoj pogled na svet, ali proizvod ide ka etatizaciji i autoritarizaciji.

I njegovi prethodnici imali su epizode kada su morali da „primenjuju državni kapitalizam“, poput situacija kada je trebalo izvući velike igrače iz krize, kao što je bilo sa industrijom čelika. Ono što se desilo u Njujorku, to je da se postavi pitanje: ako je okej da se pomognu velike korporacije kada su u krizi, zašto nije okej da se pomognu siromašni? I to je ono što pita Berni Sanders, i to je ono što je pitao Mamdani.

Sanders često priča o tri investiciona fonda koja u (su)vlasništvu imaju osamdeset odsto 500 najvećih kompanija u Americi, a gde je ekonomija monopolizovana ne može se pričati ni o slobodnom tržištu.

Priča o demokratiji nije samo u slobodama, nego i u ograničavanju moći, a tehnokratstvo koje vlada Amerikom ima sve manje ograničenja.

Sada je novi sistem doživeo udarac od jednog imigranta koji je pobedio na izborima iako su njujorški milijarderi prosipali novac u kampanji protiv njega. Mamdani može da promeni Njujork, može da promeni Demokratsku partiju, može da promeni Ameriku, može da promeni svet.

Ali, ako je nešto kao imigrantsko dete naučio, to je sigurno da život nikad nije tako jednostavan. **N**

EKSKLUZIVNO
BORIS DEŽULović

NISAM JUGONOSTALGIČAR, NITI KOMUNJARA,

*ali Jugoslavija je bila
naša poslednja šansa*

Naravno da navijam za studente u Srbiji. Za promene i da se Vučić skine. Ali ako ćeš to raditi sa ikonografijom i po pravilima igre koje su postavili nacoši devedesetih godina, nećeš mnogo toga postići. Ipak, voleo bih da mi studenti za tri godine kažu „Boro, matori konju“, ispričao je Boris Dežulović i otkrio da je čuvena pesma „Čavoglave“ puštena na radiju B92, kako je Hajduk postao narodni klub, zašto je njegov Beograd mladosti danas kasaba

**Razgovarao Branko Rosić
Fotografije Nebojša Babić**

Boris Dežulović je pre nekoliko nedelja došao u Beograd da bi promovisao svoju novu knjigu „Tko je taj čovjek“ u kojoj se ponovo bavi zlom, vrhunski napisanim štivom o minhenskom puču 1923. i Nemačkoj neposredno pre dolaska Hitlera na vlast. Uoči promocije sedeli smo u novom kaficu kraj palate „Beograd“. Proveravao je konekciju jer je to veče igrao Hajduk. Rekao je da će na kvarno baciti oko na rezultat dok bude trajala promocija. Mislim da se ipak suzdržao, ili sam ja propustio taj trenutak. Kada se promocija završila, znao je rezultat, tako da... Napuštajući SKC setio se osamdesetih godina kada je u Beograd dolazio na koncerte upravo na ovom mestu.

Dan nakon promocije snimali smo podkast za Velike priče iz kojeg donosimo delove.

O NOVOM ROMANU I PARALELAMA SA DANAŠNJIM SVETOM

Kada sam zamislio pre ravno dvadeset i pet godina priču mog novog romana „Tko je taj čovjek“, to je bila jedna univerzalna priča o zlu. A univerzalno zlo je, da, naravno, nemački Firer iz 20-ih godina, koji je ikonografsko univerzalno zlo, po nekom konsenzusu je najveći zlikovac koji je ikad hodao po ovom svetu. Ali nisam imao u vidu direktnu paralelu sa našim vremenom. Jer kad mi je ta ideja sišla s uma, ni Evropa, a ni svet nisu izgledali ovako kako izgledaju danas. Mene je naprosto sustigao moj vlastiti roman. Priča se dešava dakle u Minhenu i u Berlinu, 1923. i 1924. godine, u vreme samog rađanja nacizma.

I onda me je sustiglo vreme i pisao sam na tačno stotu godišnjicu. Ali da, stvar više nije bila samo kalendarska, dogodilo se da je taj današnji svet počeo strašno da liči na onaj svet iz 1924. Strašno je puno paralela, ti imaš jednu Nemačku poniženu, imaš izolacionističku Ameriku s druge strane Atlantika, imaš Izrael, naseljavanje Palestine, imaš Rusiju, veliku Rusiju koja se ponovo stvara tamo zadnjih dana Lenjina i prvih dana Staljina, Ukrajina, Krim, svi topografi i opšta mesta današnjice bili su pre sto godina jednako opšta mesta spoljnopoličkih rubrika novina. Pa onda naravno fantastičan tehnološki napredak iz dvadesetih, pa neverovatne kultur-

ne, umetničke, čak i seksualne slobode. I u svemu tome potpuno jedna sjebana radnička klasa, taj takozvani fantomski mali čovek, koji je sjeban i u Rusiji artikulise svoj bes u komunizam, a u Nemačkoj u nacionalsocijalizam.

Tako da su novinski naslovi pa i cele rečenice potpuno iste. Ponekad sam zaista, istražujući temu romana, čitajući novine, nemačke ili američke ili čak i naše iz 1923. do 1924. imao dojam da čitam jutrošnje novine. Ti imaš tipa koji tad 1923. u jednom intervjuu kaže da će učiniti Nemačku ponovo velikom. Tako da malo te zaista ošamari ta spoznaja, a malo se i usereš.

O TEORIJAMA ŠTA BI BILO DA JE BILO I O JUGOSLAVIJI

Da, uvek smo pametni i naknadno. Mi sad znamo naravno šta je trebalo napraviti 1923. Znamo šta je trebalo napraviti i 1945, i 1990, i 1991, i 1999, i 2000. Znamo šta je trebalo uraditi 5. oktobra 2000, da bi bilo 6. oktobra. Ali postoji samo sada, i dok mi upravo razgovaramo već je početak ove rečenice prošlost.

Sve bismo mi šta bi bilo kad bi bilo. To je omiljena čovekova zabava oduvek. Uvek znamo šta je onda trebalo. Treba znati šta sada.

DA LI SE JUGOSLAVIJA MORALA RASPAŠTI

Nažalost, Jugoslavija je u svom zametku imala seme raspada. Proći će još neko vreme dok hladne glave budemo mogli analizirati sve Jugoslavije. Jedina šansa za Jugoslaviju, jedina šansa za nas, za ove male sjebane narode bila je da se ta Jugoslavija nekako reformisala, i to na

gotovo jednak način na koji je sad jedina šansa i za ove naše države da se potpuno iznutra rastvore i pretvore u nešto bolje. Jugoslavija je bila naša poslednja šansa. To ne govorim kao jugonostalgicar, niti kao komunjar. Bio sam protiv te države onda u realnom vremenu, bio sam po sudovima zbog vređanja ustavnog poretka, JNA, Saveza komunista i tako dalje, ali svakom razumnom čoveku je jasno da je ta država, taj sistem ako hoćeš, bio naša poslednja šansa.

To je zemlja koja nas je emancipovala i u kojoj smo bukvalno izvučeni iz, pa gotovo srednjeg veka i dovučeni u 20. vek u samo nekoliko godina, i trebalo je napraviti jedan sledeći korak, jedan iskorak. Međutim, nas je zanimalo samo da mašemo zastavama i da jebemo mater jedni drugima, u Hrvatskoj Srbima, u Srbiji Hrvatima.

Tako da, sada ta emancipacija Jugoslavije bila je nažalost džabe krečenje. Ti danas kad pogledaš šta je ta država napravila, šta je taj sistem napravio u samo tih 20-30 godina od 1945. do 1975, pa i do 1985, to je fantastično. Evo danas, naše države slave neke 35-godišnjice, a 35 godina Jugoslavije je period u kome je već Tito mrtav i sve što je Jugoslavija sagradila napravljeno je u tih 35 godina. A šta smo mi napravili u svojih 35 godina samostalnosti? Napravili smo auto-puteve koje su nam sagradili Kinezi, Nemci i Francuzi i napravili smo šoping centre. Iza nas neće ništa ostati. Ništa vredno pamćenja. Sve će to biti srušeno, naravno, jer je to banalno i bespotrebno. Ostaće auto-putevi koje će plaćati naši unuci i praunuci, a ta jebena Jugoslavija, šta god mi o njoj mislili, ona je jednu srednjovekovnu blatnjavu državu dovukla pred prag 21. veka u jednu modernu evropsku zemlju. I samo je tu državu trebalo prebaciti samo taj korak preko. Međutim, Hrvati i Srbi su mislili drugačije. Pa zato, kako bih rekao, što su ljudi budale, hajde da se ne lažemo. Pristali su na to.

Kad kažu, znaš, mi u Jugoslaviji nismo smeli reći da smo Hrvati, Srbi, Makedonci, Slovenci... Budalaština, naravno da smo mogli reći. Naravno da je smelo, nisi smeo mahati zastavom, pevati „Ustani bane“, možeš samo to, a ne možeš ništa drugo. Bravo majstore, super ste napravili. Ustani bane, i čekaju da ustane ta lešina Austrougarska i da te povede u svetlu budućnost. Tako da su

**PONIŽENA NEMAČKA,
IZOLACIONISTIČKA AMERIKA,
IZRAEL I PALESTINA, RUSIJA I
UKRAJINA I KRIM, SVI TOPONIMI I
OPŠTA MESTA DANAŠNJICE BILI
SU PRE STO GODINA JEDNAKO
OPŠTA MESTA SPOLJNOPOLITIČKIH
RUBRIKA NOVINA. PONEKAD
SAM ZAISTA, ISTRAŽUJUĆI TEMU
ROMANA, ČITAJUĆI NOVINE,
NEMAČKE ILI AMERIČKE ILI ČAK
I NAŠE IZ 1923. DO 1924. IMAO
UTISAK DA ČITAM JUTROŠNJE
NOVINE**

naprosto pristali na tu strašnu podvalu, nacionalističku, da je to sve što nama treba. Kad vidim da se i nakon 35 godina ljudi lože još uvek na to, evo ti klinici koji nisu ustaše na Tompsonovom koncertu. Naravno da oni nisu koljači, ali se oni lože na to, na kralja Tomislava, na mačeve, na budalaštine, mislim, na go-spu i krunicu na nebesima ispisanu dro-novima. To je strašno, to je poraz, to je naš teški civilizacijski poraz.

Gledam i ovde, ista stvar, studenti, mladi, moderni, prekrasni, za koje svi navijamo, evo ih sa krstačama i Svetim Savama. Ja ne volim podilaziti ali se osećam u Beogradu da sam kod kuće.

Šta god mislili ovi nacoši, ovo je i moj grad jer sam skoro pola života proveo u Jugoslaviji, u državi u kojoj je Beograd bio glavni grad. Da li zaista, da bi izre-kao mišljenje o Beogradu, o Srbiji, mo-raš biti Srbin? Da li moraš živeti tu, da li moraš imati boravište? Onda, po is-toj logici, niko u Beogradu, u Srbiji, ne bi smeo misliti ništa o Hrvatskoj. Narav-no, i da Beograd nije moj grad, imao bih pravo da kažem da mislim da se pretvo-rio u kasabu. Moje mišljenje je uvek bilo nepopularno, pa tako i sad kada zame-rim nešto studentskim protestima.

Naravno da ja navijam za njih, za stu-dente u Srbiji. Navijamo za promene i navijamo da se Vučić skine. Ali ako ćeš to raditi sa ikonografijom i po pravilima igre koja su postavili nacoši devedesetih godina, nećeš mnogo toga postići. Naravno da ćemo maknuti Vučića, pašće on ili 1. decembra ili 1. juna sledeće go-dine, svedjedno, ili na izborima, on će pa-sti, naravno da će pasti, ali šta onda? Ta priča o jebenom 6. oktobru, mit o 6. ok-tobru. Naravno da se nije dogodio zato što je u 5. oktobru bila ugrađena ideja nepromene. Ti si imao široki front koji je rušio Miloševića kao što i danas imaš široki front protiv Vučića, od mladih le-vičara sa Filozofskog fakulteta do navi-jača Rada. Ti danas imaš jednu paletu svega i svačega koja sada juriša na Čaci-lend. I naravno da će pasti Čacilend, ali ko će onda preuzeti vlast?

I onda kad to kažeš, onda isto znaš da dociraš, ja sam sebi u glasu prepoznao dociranje, pa onda mrzim sebe, idi Boro u kurac, pusti klince, ali ako me već pi-taš, ja ti moram reći šta mislim, ja bih voleo da je to jedna čista prekrasna re-volucija, mi smo naravno deca 20. veka i revolucija i tako dalje, mi smo... Mi smo

NAŠE DRŽAVE SLAVE NEKE
35-GODIŠNJICE, A 35 GODINA
JUGOSLAVIJE JE PERIOD U KOME
JE VEĆ TITO MRTAV I SVE ŠTO
JE JUGOSLAVIJA SAGRADILA
NAPRAVLJENO JE U TIH 35 GODINA

NIKAD NE BIH HTEO DA MOJ KLUB
BUDE PRVAK NA NAČIN NA KOJI JE
TO DINAMO BIO. DA SAM NAVIJAČ
DINAMA, JA BIH SE UBIO

izronili iz '68. Mi smo svi generacija ro-đena tih revolucionarnih godina, slobodarskih, ali isto tako, nažalost, imamo dovoljno pameti i iskustva da vidimo kad stvari krenu ukrivo i onda ispadne da dociraš. Ja bih najviše voleo da sam u krivu. Zaista, mislim, najiskrenije, jer imam dovoljno godina da sam operisan od sujete, taštine i svega toga. Tako da bih voleo da grešim i da studenti za tri godine kažu „Boro, matori konju“. Na-žalost, ajde da se ne lažemo, ne možeš sa Svetim Savom rušiti Vučića, ni Šeše-lja, ni tu radikalsko-nacionalističku ma-tricu koja vlada Srbijom već, evo skoro 40 godina.

KAKO SE KALIO I STVORIO TOMPSON

Pitali su novinari Tompsona više puta: „Da li je istina da su Predrag Lucić i Bo-ris Dežulović u jednoj splitskoj kafani 1991. pogurali tu pesmu, na Radio Spli-tu?“ Tompson bi se pravio da ne zna i odgovarao: „Ja sam sreo puno novinara, ja se zaista ne sećam.“ A pouka te pri-če je – pijte odgovorno. Mi smo te veče-ri nakon tri-četiri čaše vina, nama je ta njegova kretenska pesma bila parodija, zaje-bancija, znaš. Ali vidiš kako nakon četiri-pet čaša vina iz zaje-bancije na-praviš pizdariju. Mi smo se zaista obra-tili uredniku Radiju Splita, dali mu tu Tompsonovu kasetu, rekli da je to feno-menalna pesma i tako je počelo. Njegov menadžer je govorio umesto njega, go-vorio je kako ima hit, apsolutni hit na toj kaseti, mi smo to puštali, i onda smo na'vatali urednika Radio Splita. Tomp-son to danas neće da prizna, ali tako je bilo. I evo ti, četrdeset i četiri godine ka-snije Tompson ima 500.000 ljudi na svom koncertu na Hipodromu, dakle deco, pijte odgovorno.

Ali evo, ako baš hoćeš ekskluzivu za tvoj podkast, gde je pesma „Čavogla-

ve“, koja počinje sa „Za dom spremni“, koja je hit broj jedan i koja je provalila Tompsona, gde je prvi put javno emito-vana? U Beogradu na radiju B92. Ja sam doneo tu kasetu, nakon te noći u kafani sa tim kretenom, koji je tad bio krezub i koji nije ništa govorio već njegov mena-džer. Tompson je došao s fronta sa tom kasetom, ja sam uzeo tu kasetu, i nakon nekoliko dana išao sam u Beograd. Do-šao sam kod mojih drugova na radio B92 i pustio im tu pesmu.

Mi smo se kidali od osmeha jer to je zaista parodija. To izgleda kao da se za-ista neko zaje-bavao i mi smo iz zaje-bancije pustili tu pesmu na B92 i ljudi su je tada slušali kao parodiju. Dakle prvo javno emitovanje Tompsonovog najve-ćeg hita „Čavoglave“ bilo je na radiju B92 u Beogradu. Tompson iz nekog razloga sigurno ni to nije upamtio.

HAJDUK

Odrastao sam uz Hajduk, a u toj gene-raciji fudbalera koja je bila puna sjajnih igrača, dva su igrača meni bila jako va-žna. Slaviša Žungul, veliki golgeter, bio mi je igrački uzor, a onako kao imidž mi je bio Ivica Šurjak.

Celi život sam nosio dugu kosu sve dok nisam oćelavio pa sam se odlučio obrijati da ne izgledam kao ocvali roker, a prvi put sam u životu pustio kosu zbog Ivica Šurjaka još u osnovnoj školi. On je meni bio idol. Tako da sam imao dugu kosu Ivica Šurjaka i broj sedam na leđi-ma od Slaviše Žungula. To su bila moja dva idola.

Možda su zbog njih i žene počele do-laziti na stadion, a do tada ih nije bilo. Imaš onaj čuveni snimak kad je umro Tito, kada je utakmica Hajduka i Crve-ne zvezde prekinuta, na kojemu se vide, znaš ti, uplakani ljudi i tu je skoro pola žena, tada su se ovi stari Hajdukov i navijači zezali da će žene uzeti poslednje muško utočište. Danas su trećina publi-ke na Poljudu žene, i to ozbiljne navi-jačice. One ne dolaze samo biti viđene i slikati se za Instagram, one zaista na-vijaju.

Inače, išao sam na sve utakmice kao klinac, naravno i na pomenutu kada je javljeno da je umro Tito. Bio sam na severu, tamo gde je sad Torcida. To je praktično prva Hajdukova sezona na Poljudu, i još su bili pitomci JNA na toj tribini i, naravno, splitski klinici, među

njima i ja od svojih petnaest-šesnaest godina. Vrlo dobro pamtim kad je prekinuta utakmica, kad se splitski gradonačelnik obratio i preko mikrofona javio da je prestalo da kuca srce najvećeg sina naših naroda i narodnosti. Taj muk, to nikad neću zaboraviti, potpuni muk, glasni jecaj i sa travnjaka i sa tribina, i onda u jednom trenutku zaista spontano to „Druže Tito, mi ti se kunemo“. Kad kažem da ja nisam pevao, ispalo bi da peglam biografiju, ali zaista nisam pevao, jer sam bio potpuno šokiran.

Znaš, imaš 16 godina, gledaš šta se događa, kao u nekom košmarnom snu je to izgledalo, pedeset hiljada ljudi peva „Druže Tito, mi ti se kunemo“, a onda pedeset hiljada ljudi napušta stadion i ide ulicama, takođe, u potpunom muku. Danas svi kažu da se već tada znalo da će sve otići u vražju mater. Ali nije. Nisam plakao ne zbog toga što nisam volio Tita, nego mi je išlo na živce što je utakmica prekinuta. Mi smo tad bili u nalu i da smo tad dobili Zvezdu, tačno pamtim, mi bismo bili na bodu do nje, na tabeli, i ova-ko se prekine utakmica da bi se ponovila nakon nekoliko nedelja. I u toj ponovljenoj Zvezda nas dobije 3:1, mi nanižemo još tri poraza i sve ode u vražju mater. Tako da je za mene koji tada imam 15 i po godina, Tito kriv za sve. Tito je sjebao prvenstvo, sjebao nas je sve i mogao je umreti malo kasnije, makar sat vremena kasnije.

A poslednjih godina sa Hajdukom se događa jedna ozbiljna stvar. Hajduk, nažalost, već 20 godina nije prvak. Neće ni Zvezda više biti prvak Evrope i sveta. Stvari su se promenile i danas je korporativni fudbal u kojem naši mali klubovi nemaju šanse. U rezultatskom smi-

slu, naša jedina šansa je da nas kupi neki azerbejdžanski tajkun treće klase, da uloži 23 miliona evra i da izborimo neku grupnu fazu Lige prvaka. Takvih

smo se klubova sa bližeg ili daljeg istoka Evrope nagledali, znači, budu u grupnoj fazi Lige prvaka, pobede Liverpool 1:0, dovedu Samuela Etoa i neke islužene zvezde koje imaju 34 godine, nakon dve godine bankrotiraju sa dugom od 150 miliona evra i klub nestane.

Nas hajdukovce, ne zanima ta priča i pre desetak, petnaest godina, mi, navijači Hajduka smo odlučili preuzeti stvar u svoje ruke, otkupiti akcije i sprečiti mogućnost da se sutra pojavi neki Zdravko Mamić ili neki tajkun ili neki menadžer sa čačalicom u ustima i da kupi klub. Možda bi imali s tim tajkunom bolje rezultate, ali nas to ne zanima. Rekao sam više puta, ja pristajem da Hajduk nikad više ne bude prvak, ali da ostane naš.

Ta navijačka akcija je uspela, iako su se svi smejali da nema šanse, kao – gde ćeš skupiti pet ili deset miliona evra. Ali skupili smo te pare, kupili smo paket akcija, tako da sad zajedno sa gradom Splitom, koji je vlasnik pola akcija po zakonu, i navijači zajedno sa gradom imaju apsolutnu većinu akcija Hajduka i taj klub više nikad ne može kupiti neki tajkun. To je sad naš klub. Cena toga je naravno da mi nema-

mo budžet koji ima Dinamo i ne možemo se s njima takmičiti u tome. Naravno, Dinamo je od 20 poslednjih godina bio 19 puta prvak. Ali ko ga jebe, ja nikad ne bih hteo da moj klub bude prvak na način na koji je to Dinamo bio. Da sam navijač Dinama, ja bih se ubio.

Ne zanima me biti prvak na taj način, kao privilegovani, kao neki državni klub, kao neka Čaušeskuova Steaua. I patim, dvadeset godina Hajduk nije bio prvak, a nama u proseku dolazi 25.000-30.000 ljudi na stadion. Imamo više ljudi, više

VOLIM DA VIDIM NEPALCE KOJI KOD NAS RADE DOSTAVU, VOLIM VIDETI FILIPINCE KOJI SU KONOBARI. ZAISTA MISLIM DA JE OVIM NAŠIM SJEBANIM, KSENOFOBIČNIM I USRANIM NARODIMA, JEDINA ŠANS DA SE MALO ZAMEŠA KRV. DA DOĐU TI NEKI AZIJCI, AFRIKANC I JUŽNOAMERIKANC I, NAMA DOĐU ČAK I IZ BRAZILA, I DA SE MALO ZAMEŠA KRV. JER OČIGLEDNO SMO „INCESTUOZNO“ ZAGLUPELI SAMI

navijača nego Zvezda, Partizan i Dinamo zajedno. Imamo više navijača na utakmici nego kompletna Hrvatska liga zajedno.

KAKO SE OD PRODAVANJA POZAJMLJENIH KNJIGA PUTOVALO U BEOGRAD

Išli smo u srednju školu, i da bismo zaradili džeparac, krali smo knjige. Ali smo krali te knjige da bismo ih pročitali. I kada bismo ih pročitali, onda bismo ih prodavali antikvarijatima. Tako smo, znaš, ubijali dve muhe jednim udarcem. Ali Split je mali grad, i brzo su nas provalili. Onda smo našli još bolju šemu da ukrademo knjige, pročitamo ih, sjednemo u vlak i odemo u Beograd i prodajemo ih po antikvarijatima. Tako smo finansirali ta vikend putovanja u Beograd, na žurke, na koncerte, na predstave i tako dalje. Ali onda smo shvatili da se slabo zarađuje od te beletristike male, da se puno više novca može dobiti na enciklopedijama, monografijama, klasicima, ali njih je puno zajebranije ukrasti. Sećam se da sam ukradio likovnu enciklopediju, četiri sveske, to je bila knjiga od pet kilograma. To smo ukrali i sa lovom od tih knjiga dolazili u Beograd, prodaš antikvarijatu, mi smo finansirali i vlak i kafanu i koncerte, tako da je to bio jedan održivi biznis.

I bile su lude osamdesete, žurke po stanovima u Beogradu. Ogromni salonski stanovi te crvene beogradske buržoazije, dece ambasadora, političara... To nisu bile samo žurke, bile su i svirke. Odjedanput bi se pojavio bend EKV i počeo da svira u dnevnoj sobi. Mi, deca iz Splita, bili smo potpuno šokirani. Nama je Beograd u tim godinama bio London. Danas ljudi u Beogradu uopšte ne mogu shvatiti šta je Beograd značio mojoj generaciji osamdesetih godina. Beograd je bio zaista pijemont jedne slobode, progressa, fantastične izložbe, džez koncerti, džez festivali, MESAM, FEST, žurke, koncerti. Beograd je vrio od života, od umetnosti, od energije. I onda kad ja 20-30 godina kasnije kažem da se pretvorio u kasabu, onda neki ljudi to ne kapiraju.

Mi uvek žalimo i pričamo da je nekad u naše vreme bilo bolje. Svaka generacija kaže da je u njeno vreme bilo bolje. Ne radi se o tome, gradovi se menjaju. Gradovi su i nastali tako da su došli neki došljaci pa promenili grad. Kad kažu ljudi da su došli došljaci, naravno, pa kako

GDE JE PESMA „ČAVOGLAVE“, KOJA POČINJE SA „ZA DOM SPREMNI“, KOJA JE HIT BROJ JEDAN I KOJA JE PROVALILA TOMPSONA, GDE JE PRVI PUT JAVNO EMITOVANA? U BEOGRADU NA RADIJU B92. TOMPSON IZ NEKOG RAZLOGA SIGURNO NI TO NIJE UPAMTIO

BIO SAM PROTIV TE DRŽAVE ONDA U REALNOM VREMENU, BIO SAM PO SUDOVIMA ZBOG VREĐANJA USTAVNOG PORETKA, JNA, SAVEZA KOMUNISTA I TAKO DALJE, ALI SVAKOM RAZUMNOM ČOVEKU JE JASNO DA JE TA DRŽAVA, TAJ SISTEM AKO HOĆEŠ, BIO NAŠA POSLEDNJA ŠANSA

je nastao Beograd, šta misliš? Ali ne žalim za Beogradom moje mladosti, naravno da on ne može večno biti grad žurki i novog talasa, ja žalim što je pogubio taj svoj duh. Potpuno pogubio. Pretvorio se u tom smislu u jednu zatvorenu malu vlažnu kasabu, u kojoj ono šta je nekad bio novi val i EKV, to je sad Baja Mali Knindža i Jelena Karleuša. To je negde poraz. To je neki sunovrat Beograda. To više nije grad prema kojemu gledaš. Ti sad nećeš ići sigurno na neki koncert ili izložbu u Beograd. Da, Beograd i dalje nudi, ali to sad imam i u Splitu, neke stvari imam u Zagrebu. Na kraju krajeva sad smo EU, sad mogu ići u Italiju, mogu otići u Madrid, mogu otići bilo gde.

Nama je Beograd bio tad London. I današnji Beograd to ne shvata, šta je bio i šta je izgubio. A sve u svojoj megalomaniji sada gradi sliku o sebi kao o velikom gradu i odriče se vremena kada je zaista bio veliki grad i odriče se tog identiteta. Nisi veliki grad kada sagradiš jebeni toranj od 150-200 metara. Ne čini te to velikim gradom. Velikim gradom te je činila ta urbana kultura koju si imao, ta kontrakultura.

Ona naravno nije tad bila mejnstrim. I tih godina su narodnjaci više punili i više zarađivali, ali si imao kontrakulturu koja je jedina ta koja ima smisla. Kad strancima objašnjavam, oni to mogu teško shvatiti. Tu kontrakulturu je čak donekle finansirala država. Omladinsku štampu, omladinske klubove, zvuči neverovatno. Finansirao jednu kontrakulturu koja te zapravo rovari iznutra.

DA LI ĆEMO NESTATI? I AKO NESTANEMO, NIJE ŠTETA

Nestaju klasični mediji i društvene mreže su mediji našeg doba. Mlade generacije se formiraju preko društvenih mreža i ChatGPT-ja. A tvoju sliku sveta preko koje saznaješ stvarnost oko sebe kreira algoritam Ilona Maska i Zakerberga. To je страšno, a naročito sa pojavom AI pa sad ne razaznaješ šta je fake. Došlo se do toga da ne postoji granica, kad čitaš njuzfidove, to je gomila video-zapisa gde ne znaš šta je fake. Duskoro se znalo ali danas sve teže. I onda u šta ćeš verovati? Moraćeš imati izvor kojemu veruješ.

Jedina šansa koju vidim, neću reći klasično novinarstvo jer klasično novinarstvo u ovom agregatnom stanju u kojem je danas će biti mrtvo, ali na neki način, jesu informativni kanali. Moraćeš pronaći kanal kojemu možeš verovati, jedan kredibilan kanal preko kojega ćeš se informirati. Ono što su nekad bile kredibilne novinske agencije, koje su bile samo činjenice i tačka, ne znam, Reuters, Associated Press. Dati vest, dati kontekst i nikakav komentar, nikakav pridev. Moraš znati šta je istina od tih vesti koje dobijaš. Već danas ne znaš.

Danas ne znam šta ti video-klipovi iz Gaze predstavljaju jer 80% ih je fejk. Zašto? Čemu? Pritom mi nije jasno čak ni zašto se to radi jer slike iz Gaze izgledaju ionako potresno i stravično. Dakle, otud potreba da se još radi fejk? Ali danas je valjda sve fejk. Danas ljudi zapravo jedino veruju u fejk, pa onda nisu dovoljno uverljive autentične slike. Ovo je fejk svet.

S druge strane, van medija, svet se menja. I ovaj naš, na ovome prostoru. Meni je to drago videti. Da, ja volim videti Nepalce koji kod nas rade dostavu, volim videti Filipince koji su konobari. Zaista mislim da je ovim našim sjebanim, ksenofobičnim i usranim narodima, jedina šansa da se malo zameša krv. Da dođu ti neki Azijci, Afrikanci, Južnoamerikanci, nama dođu čak i iz Brazila, i da se malo zameša krv. Jer očigledno smo „incestuzno“ poglupili sami. Nama je nužno da se malo promeša krv jer gde god je mešana krv, to je bolje.

Mešaju se kulture i sve. Kažu, izgubiće mo identitet. Bogu hvala, ala ste ga napravili svaka vam čast. Jebo vam identitet. Nećemo nestati. A ako i nestanemo, to smo i zaslužili. Bilo je i većih naroda pa su nestali. Biće nekih boljih i pametnijih. **N**

Možda je taj moj drug i dalje Srbin...

Kaže on meni: Znaš toga na takav način tamo nije bilo!
Rekoh: Čega nije bilo? Kaže on: Moji su otamo, iz jednog
sela, cijeli su rat tamo proživjeli, i kažu da toga nije bilo!

Piše Miljenko Jergović

O no što zapišem u svoju sveščicu, to obično trajno upamtim, pa onda ispada da nisam trebao ni zapisivati. Ali ako ne zapišem, neću ni upamtiti, pa znači da sam ipak trebao zapisivati. Iz tvog prošlog pisma, dragi Basara, dvije stvari bih svakako trebao zapisati. Prva: srpska doktrina kao “mešavina tamjana i govana”. I druga: “svetosavska ulema”. Obje sintagme su izvanredne, pripadaju repertoaru tvoje romaneskne proze, zgodne su za ukrasti pa negdje preupotrijebiti, na neki izvrnut način vrlo su pjesničke, trebalo bi ih podvrgnuti stilističkoj analizi, i sasvim su krležijanske.

Krleža je bio majstor stvaranja takvih opozitnih konstrukcija, i u njima je bio urnebesno duhovit pisac. Premda loše Krležino čitateljstvo, što će prvenstveno reći preopismenjeni, ali i dalje neuki Hrvati, Krležin humor uopće ne doživljavaju. I ne samo što ga ne doživljavaju, nego ih on vrijeđa. Općenito, Miroslav Krleža duboko je uvredljiva pojava po hrvatsku kulturu, premda formalno pripada upravo toj kulturi.

Neki dan je, malo prije nego što ću doputovati u Beograd da tu obilježim posljednji tjedan listopada, kao što to uostalom činim već punih dvadeset i pet godina, u Hrvatskom su saboru trojica-četvorica negacionista održali zbor na temu Jasenovca kao edukativne radionice, u koju su upućivani pojedinci srpske ili židovske narodnosti, te poneki neuk i neodgojen Hrvat, sa ciljem ponešto intenzivnijeg, ali po njih svakako korisnog prevaspitanja. I kako ljudi umiru, jednako kao što se mahovina suši, a lišće sa drveća opada, tako je, možda, objašnjavala su ta trojica-četvorica, neki od jasenovačkih pitomaca i umro.

Stilski sam, možda, ponešto uljepšao ono što su rečeni u prostorijama Hrvatskog sabora govorili, upristojio sam i privoio finoći hrvatskoga jezika, ali pretjerao nisam, niti sam i u čemu mijenjao smisao, sadržaj i intenzitet njihovih tvrdnji.

Ti ljudi, čija ti imena ne bi značila ništa kada bih ti ih rekao, a navodit ih ne mogu i ne smijem, jer bi ih tada vjerojatno i zapamtio, po zaslugi anonimni su građani, dvojica su, čini mi se, s elektrotehničkog fakulteta, ali za struju, čini se nemaju dovoljno talenta, pa pod pokroviteljstvom kojekakvih desnih stranaka i organizacija, ratnih veteranskih udruga i Katoličke crkve, te uz ozbiljnu financijsku pomoć hrvatske države i propagandnu podršku Hrvatske radiotelevizije, koja njihove “nalaze” objavljuje u udarnim svojim terminima, objavljuju oni gradu i svijetu da Jasenovca, onakvog o kakvom ostatak svijeta, a naročito Srbi govore, nikad nije ni bilo.

Ovaj put su, međutim, učinili nešto novo: na poziv minornih saborskih strančica, koje, međutim, po potrebi čine hadezeovsku većinu, i spremni su suradnici Andreja Plenkovića i njegovih doglavnika, svoj nastup imali su u Hrvatskom saboru.

Opozicijske su, lijeve i lijevo-liberalne stranke, od predsjednika Sabora Gordana Jandrokovića tražile da spriječi negacionističku provalu u prostore najvišega

hrvatskog doma, ali je rečeni s ohološću kakvoga ulickanog piskutavog štakora, zaglavljenog u bespućima saborska kanalizacije, rekao da je pravilo takvo da se predavanje mora održati budući da su predavači pozvani od saborskih zastupnika. I da, doista je pravilo takvo. I nije drukčije ni u drugim europskim parlamentima, samo što u Bundestagu nikom neće na um pasti da pozove nekog tko će održati predavanje o edukativnoj radionici Auschwitz. Ali naravno da je čuveni hrvatski administrativni legalizam samo krinka za ono što je suština stvari.

A suština stvari jest da je vlast HDZ-a i Andreja Plenkovića – koji će se, držim, uskoro već i hvaliti slučajem da su mu inicijali kao kod jednog još uvijek čuvenijeg A.P.-a – posljednjih mjeseci namumila da do kraja iskoristi dolazak Donalda Trumpa na vlast, te da suštinski rehabilitira, svetom vodicom poškropi, te govornima i tamjanom okadi sve što je bila Nezavisna Država Hrvatska. Ono, naime, što oni danas propovijedaju na temu NDH radikalnije je u svakom pogledu od bilo čega što su po emigrantskoj štampi i u svojim memoarskim knjigama tvrdili ustaški čelnici nakon 1945.

Jedan među tom trojicom-četvoricom negacionista, čije je ime u Hrvatskoj prilično poznato, ali ja ti ga neću reći premda to ime pamtim i ne mogu ga, na svoju žalost, zaboraviti, bivši je novinar iz tada uglednih lijevo orijentiranih dnevnih novina. Nekoć vrlo ljubazan i pristojan čovjek, koji ne psuje i ne svađa se s drugim ljudima, ne ugrožava ih svojim ambicijama i neobično je blag, pisao je reportaže i dnevne komentare, bavio se unutarnjom politikom, radio intervjue, te je u svemu tome bio neobično uredan i pismen, nesklon odstupanju od činjenica i od istine

**Mogao bih naći jedno
prilično jednostavno
objašnjenje
preobražaja tog
mog nekadašnjeg
redakcijskog druga**

u nekom višem smislu riječi. Bio je, Bože mi prosti, kao neki blagi svetac.

Neko smo vrijeme dijelili istu redakciju. Redakcija je, skupa s cijelom novinskom korporacijom, bila smještena u zgradi koja je izgrađena krajem dvadesetog stoljeća, da u njoj bude banka. Namjenska, ne baš arhitektonski skladna, konfekcijska građevina, s prostranom aulom, po čijim su stranicama trebali biti bankovni šalteri, a oko koje se uzdizala trokatna stakleno-gipsana skalamerija unutar koje su trebale biti kancelarije, uredi, tajne prostorije.

Na svakom je katu ukrug tekao balkon s ogradom, nad koju bi se mogao nagnuti i, po navadi naravi ljudske, gledati prema provaliji. Ali umjesto da tu bude banka, odmah po izgradnji uselila se novinska korporacija. Dolje je, na podu popločanom rugobnim pseudomramornim pločama, izrasla redakcijska kafana, u kojoj se početkom tisućljeća iliti milenija odvijao neki vrlo živ društveni život, da bi kasnijih godina pomalo zamirala, sve dok jednog dana nije ukinuta.

Kako nisam pretjerano društven, naročito ne u ovakvim kolektivističkim kontekstima, gdje sve vrvi od razne čeljadi i svakodnevno se odvija međusobna borba za opstanak, tako sam rijetko izlazio na taj balkon nad aulom, a kada bih i izašao, nastojao sam ostati sam. Nisu mi se čini-

li zanimljivim ti ljudi s kojima sam radio, pa onda, logično, ništa zanimljivo ne bih ni čuo od njih.

Ali jednom sam se tako, na tom balkonu, slučajno našao sa čovjekom o kojemu ti pričam, blagim i ispravnim svojim kolegom, koji je danas čuven po svojim brošurama, pamfletima i javnim predavanjima o tome kako ustaški logor u Jasenovcu nikad nije postojao. I tako je on, tog za mene nezaboravnog dana, naš ne baš dug ni intenzivan razgovor naveo na – Jasenovac. Kaže on meni: Znaš toga na takav način tamo nije bilo! Rekoh: Čega nije bilo? Kaže on: Moji su otamo, iz jednog sela, cijeli su rat tamo proživjeli, i kažu da toga nije bilo!

Nisam ti to još rekao, valjda zbog dramaturgije priče, ali sad je vrijeme da ti i to kažem: čovjek je Srbin! I to od onih Srba u čijoj je melodiji imena i prezimena prilično prepoznatljivo upisan identitet. Sredinom devedesetih, kada se pojavio u novinama, to nikako nije bila jednostavna stvar. Ali u lijevo-liberalnim redakcijama, kojih je bilo dramatično više nego danas u Hrvatskoj, kao i stvarno nezavisnih medija, bilo je pitanje časti i samopoštovanja da tu budu i Srbi. I da se ni po čemu i nikad ne pozna da su Srbi.

U određenom smislu, zapravo, uopće nije bilo loše u takvom kontekstu i na takvim mjestima biti Srbin, bez obzira na to što su istovremeno na Hrvatskoj radiote-

leviziji čeličnom metlom bez prestanka čišćeni i odstranjivani oni koji su bili Srbi, i to je nešto što je kao manira i način na HRT-u ostalo do danas, kao zaštitni znak. Nakon što više nije bilo Srba, odstranjivali su nepodobne Hrvate, ili Hrvate koji su ih nečim samo podsjećali na Srbe. (S izužetkom Aleksandra Stankovića, koji na HRT služi kao dokaz da ja sve ovo lažem.)

Kad mi je taj blagi čovjek, kod kojeg se prethodno nisu primjećivale baš nikakve devijacije, rekao da u Jasenovcu toga nije bilo, bio sam naravno sablaznut i u izvjesnom smislu obespamećen. Nisam, naime, razumio što je čovjeka dovelo da to izgovori. I puno sam vremena poslije potrošio, dane sam, mjesece, skoro i godine potrošio misleći o njemu i njegovim riječima. Prestao sam o tome misliti tek nekoliko godina kasnije, kada je on postao ono što je danas.

Naime, kada netko drži javna predavanja o tome da Jasenovca nije bilo, nemamo više potrebu razmišljati o tome zašto on to čini, nego nam se misli, s punim razlogom, okreću državi i državnim vlastima koje to na različite načine podstiču i financiraju. Ali dugo će vrijeme do toga proći. Dugo će još taj moj redakcijski drug pisati neke normalne članke, o normalnim temama i s meni bliskim ideološkim i političkim uklonom.

Što sam sve tada pomišljao u vezi nje-

ga? Najprije bio sam uvjeren da je njegova tvrdnja da u Jasenovcu toga nije bilo očit znak silaženja s uma. Biva tako, prisjećao sam se, da se ljudima koji su do maločas bili dobri i savršeno normalni u pamet zavuče neka, katkad i sasvim nevažna, mahovitost, neka misao, tvrdnja, ideja, koja odstupa od privida normalnosti, a zatim dugo i temeljito razara i mrvči cjelinu čovjekove svijesti. Vjerojatno su, mislio sam, njegovi djedovi, babe, stričevi doista govorili da Jasenovac nije bio ono što je u stvarnosti bio. Možda je netko od njih, premda Srbin, u logoru služio i onda je poslije tražio za sebe iskupljenje i opravdanje, a možda ni o tome nije riječ, nego o nečemu puno ljudskijem i običnijem.

Naime, kada cijeli život živiš u selu pokraj Jasenovca, kada živiš u selu pokraj mjesta koje zrači smrću i nesrećom nepreglednog iščezlog svijeta, kada živiš u selu pokraj tolikih poništenih i umorenih ljudskih svijesti, i kada iz tog sela nigdje ne možeš otići ni pobjeći, tada moraš pronalaziti načine da preživiš sav užas vlastitog srca i uma. To je jedno od onih neprenosivih ljudskih iskustava, o kojima ne bismo trebali govoriti mi koji ih nismo doživjeli, a trebali bismo ih razumjeti.

Ali što se to dogodilo s unukom tog svijeta, pa da doslovno prihvati da ničega u Jasenovcu nije bilo, i da postane fanatični propovjednik vjerovanja prema kojemu u Jasenovcu ničega nije bilo? Da sam ga poznavao kao hulju i gada – kakvih je u redakciji bilo više! – lako bih si objasnio njegovo negacionističko mesijanstvo. Ali šta s njim ako nije ni hulja ni gad? I šta s njim ako ni nakon desetljeća njegova mesijanstva, on nije sišao s uma? Iz daljine bi me katkad pozdravljao, a ja sam od njegovog pozdrava bježao.

Mogao bih naći jedno prilično jednostavno objašnjenje preobražaja tog nekadašnjeg redakcijskog druga. Ono glasi ovako: da bi se u izrazito konfliktnoj društvenoj situaciji iz Srbina pretvorio u Hrvata, moraš se pretvoriti u hrvatskog ekstremista. Drukčije, naprosto, ne ide, jer takva vrsta preobražaja ima smisla samo kao oblik ekstremiziranja. Zašto bi inače u luda vremena neki Srbin postao Hrvat, ili zašto bi neki Hrvat postao Srbin? Za umjerenog čovjeka, ili za razumnog i empatičnog čovjeka, biti Srbin ionako već znači i biti Hrvat. I obrnuto, naravno. Ono što ti je blisko je uvijek i ono što si ti. Bliskost ukida potrebu za konverzijom, za prelaskom.

Ili on, možda, i nije postao Hrvat? Možda je taj moj drug i dalje Srbin, ali je našao svoj način da bude ispravan i prihvaćen Srbin u Hrvatskoj. Onaj preko kojeg će veliki Hrvati, a velikim Hrvatima se u današnjoj Hrvatskoj nazivaju gotovo isključivo ustaše, ili barem ljubitelji ustaških tradicija, dokazivati svoju ispravnost, a preko toga i kvarnost svih onih malih ili loših Hrvata, svih onih antihrvatskih, projugoslavenskih i prokumunističkih elemenata, kako ih sve nazivaju Andrej Plenković i njegovi trabanti, koji tvrde da je postojao koncentracijski logor Jasenovac, i da je taj logor bio sredstvo za provođenje prilično temeljitog genocida nad Srbima i Židovima.

(Inače, recimo i to, hrvatska država danas službeno negira genocid nad Srbima u Drugome svjetskom ratu, a njezini službeni predstavnici govore kako je to nešto oko čega nema “konsenzusa među povjesničarima”). Dakle, taj moj bivši redakcijski drug, koji je u percepciji njegovih današnjih ustaških drugova, a možda i u vlastitoj percepciji, i dalje Srbin, ima ulogu lakmusa i detektora za sve loše Hrvate.

Tojest, za sve Hrvate koji danas tvrde da je Jasenovac postojao. Njegovi ustaški drugovi na nas pokazuju prstom, i po naslovnicama svojih ustaških glasila, financiranih od hrvatske države – jedno od takvih je Hrvatski tjednik – optužuju nas za zločine protiv Hrvata i hrvatstva, jer opslužujemo velikosrpski mit o postojanju konclogora Jasenovac. Njegovi ustaški drugovi kažu: pogledajte njega, poštenog Srbina, koji govori istinu, onu istinu koju zastupa i Crkva u Hrvata, prema kojoj je Jasenovac bio edukativna radionica, dok Jergović i njemu slični tvrde da je Jasenovac bio logor smrti. I što onda da učinimo s Jergovićem i njemu sličnima?

Eto, to je društveni smisao demonskog mesijanstva nekadašnjega mog redakcijskog druga. Ali ja i dalje vjerujem da iza toga ne stoji materijalni interes, niti ikakvo drugo zlo. I dalje vjerujem da iza toga što on radi ne stoji ni potreba da se napokon dominira drugim ljudima, da se iz uloge vječno podcijenjenog i sumnjacenog manjinca pređe u ulogu dominantnog alfa mužjaka, sve s bodežom, samokresom i knjižicom ustaških načela, nego mislim da njegovi motivi moraju biti kompleksniji, i da iza njih mora stajati neka čovjekova tragika. Napokon, nije lako biti iz sela pokraj Jasenovca. Nije lako

svake večeri zanočiti u sjeni logora, u sjeni tolikih mrtvih, u sjeni takvog zla. Ovo posljednje je, čini mi se, naročito važno.

Nije lako, zaista nije lako svake večeri zanočiti u sjeni takvog zla, a da ne nalaziš način da sebi i svojim objasniš njegovu prirodu, te da na takav način, objasnivši prirodu zla, zaštititi sebe od njegova neprekinutog, vječnog djelovanja. Lakše je čovjeku da jednoga dana naprosto odluči reći da to zlo ne postoji, da nikada nije postojalo, nego je samo proizvod pozlijedene i nastrane mašte nekih nenormalnih ljudi. Čovjek mora biti makar malo zao da shvati i prihvati svo to zlo. A dobar ako je, i ako je pritom slab, kao što su slabi svi oni koji su na kraju svih krajeva ostali u manjini, usred nekoga tuđeg svijeta, a da ih taj svijet nije poubijao i uništio, onda mu nema druge nego da negira postojanje zla. Nema mu druge nego da kaže kako Jasenovac nikad nije postojao.

Ti citiraš Matiju Bečkovića koji kaže da je “Jasenovac najveći srpski podzemni grad”. Grad je, po enciklopediji, “veće, kompaktno izgrađeno naselje, organizirano u više ili manje povezanu, diferenciranu društvenu zajednicu”, u kojem većina stanovništva živi od industrije, trgovine i uslužnih poslova, za razliku od sela, gdje ljudi žive od poljoprivrede i/ili stočarstva.

Pogreška u Matijinoj slici tiče se pojma – grad. Jasenovac je, ako ćemo u slikama misliti, svakako više selo, nego grad. I pritom baš i nije podzeman. Osim što je Jasenovac plavan, pa je na vodi, mrtvi tu nisu sahranjivani, kao što ni u većini koncentracijskih logora iz Drugoga svjetskog rata mrtvi nisu išli pod zemlju. Tamo gdje je bilo krematorija, bukvalno su odlazili u nebo. U Jasenovcu, pak, takoder su, samo malo sporije, išli u nebo. Većina žrtava u tom logoru bili su Srbi, a većina tih Srba bili su seljaci.

Jasenovac, dakle, mogao bi biti, da ispravimo Matiju, srpsko zvjezdano selo. Svaka zvijezda po jedan je nedužni srpski seljak. A kod grada kad smo, u Jasenovcu, grad bi bio židovski, iliti jevrejski. Ali ni taj grad ne bi mogao biti podzemni, nego bi bilo grad na vodi... Metafora je opasno oružje. Poput puščane cijevi koja na obje strane ispaljuje i ubija.

Lijepo je bilo sinoć, kod Indijca na Banovom brdu. K vama nas je doveo taksist u Tesli. Prvi put vozio sam se u Muškovom vozilu, i ostao šokiran golemim kompjutorskim ekranom. Ko neki kafanski televizor, stoji pokraj upravljača. **N**

PON - ČET U 21.30

Evženija, žena zbog koje je izbilo „praško proleće“

Niz rumene obraze su joj potekle suze, ona je ustala od stola
i otrčala iz kafane. Više nikada je nismo videli

Piše Goran Marković

Dragi Rajko,
Pomenuo sam ti kako se već godinama nosim mišlju da napravim priču o jednoj nestaloj osobi koju sam nekada dobro poznao i koje verovatno više nema među živima, ili ako negde živi, onda poseduje sasvim drugi identitet do koga je, uz sve sposobnosti veštačke inteligencije, jednostavno nemoguće doći. Tu priču sam rešio da napravim pre nego što i sam odem sa spiska prisutnih ali to je ogroman posao u koji tek moram da zaronim. Zasad imam samo naslov – „Evženija“.

Podsetiću te, radi se o Evženiji Musilovoj koja je sa Srđanom Karanovićem i sa mnom 1965. upisala studije film-

ske i televizijske režije na FAMU u Prahu. Nezgoda sa tim upisom sastojala se u pravilu tog fakulteta da posle prijemnog ispita primi 10 kandidata koji će slušati prvu godinu, uraditi sve predviđene praktične radove, položiti sve teoretske ispite da bi posle završnog ispita tog dela školovanja petoro njih otpalo!

Znači, godinu dana mukotrpnog rada, svih mogućih strahova i stalne napetosti da bi pola nas bilo šutnuto na ulicu kao netaleantovano?! Surovo.

Jedna od tih desetoro bila je Evženija, mlada, plavokosa devojka koja se stalno crvenela u obrazima, svaki put kada bi neko od nas pomenuo njen privlačni izgled ili napravio aluziju na moguće produbljivanje odnosa sa njom.

Moram te podsetiti da je to bilo doba pre seksualne revolucije krajem šezdesetih, što će reći da su stid i čednost još uvek bili u modi.

Kako se vreme završenog ispita približavalo, a giljotina se nad svima nama penjala sve više, krenuli smo u borbu za opstanak. Moram odmah reći da između nas nije vladala surevnjivost, već obrnuto, velika kolegijalnost i spremnost da pomognemo jedni drugima.

Oko pomoći najmanje snalažljivoj Evženiji naročito su se trudili Đida Karanović i Andžej Košik. Đida je bio visok, privlačan *Jihoslavec*, a Andžej oniži Poljak sa naočarima velike dioptrije, čiji je okvir bio stalno u stanju raspada, tako da je od početka bio jasno kako on u neravnopravnoj konkurenciji nema nikakve šanse.

Ja sam gledao svoja posla i batrgao se sa svojim ispitnim filmom pokušavajući da mu utvrdim bilo kakav smisao, a Đida i Andžej su to isto pokušavali sa Evženijinim nevešt看 radom, stalno premeštajući kadrove sa početka na kraj, pa u sredinu i sve tako.

Došavši jednom kasno uveče u studentski dom, Đida nam je saopštio kako je njega i Andžēja iz montaže dovezao šofer u tatri! Tatra je, kao što znaš, bila luksuzna, službena limuzina, dostupna samo najvišim rukovodiocima ČSSR. Bila je već noć, trolejbusi više nisu radili, Evženija je okrenula nekakav broj i tatra je očas bila tu? Sutradan je u montažu ta ista tatra donela najmoderniji montažni sto??? Đida se kleo da je na zadnjem sedištu video nekog čoveka u uniformi...

Nismo ovom događaju (bar u tom tre-

nutku) pridavali veliku važnost jer se približavao *dies irae*. Evženija je, uprkos naporima dvojice konkurenata, pala. Sedeli smo u prizemlju kafane „Slavija“ kada je neko saopštio rezultate, Đida i ja smo prošli ali ona nije. Niz rumene obraze su joj potekle suze, ona je ustala od stola i otrčala iz kafane. Više nikada je nismo videli.

Skoro da smo zaboravili na nju kada se posle dve godine, u februaru 1968. pojavila senzacionalna vest da je general Šejna, zadužen za kontraobaveštajne zadatke u Čehoslovačkoj, zajedno sa važnim planovima Varšavskog pakta i imenima sovjetskih doušnika na Zapadu, prebegao u Zapadnu Nemačku! To za nas iz Jugoslavije i ne bi bilo šokantno da se na naslovnoj strani *Rude prava* nije pojavila i fotografija njegove ljubavnice koja je emigrirala sa njim. Bila je to, niko drugi do – Evženija!

U javnosti je, dakako, nastala prava pomama raznih priča o Šejninoj kriminalnoj prošlosti i sumnjivoj biografiji njegove fatalne ljubavnice. Đida, Andžej i ja smo se zaledili, čekali smo da dođu po nas i da nam urade ko zna šta. Ali niko nije došao, pretpostavljam da Evženijini drugovi sa FAMU, pa ni sama Evženija, nisu za KGB predstavljali predmet interesovanja.

Ponekad pokušavam da je zamislim kao staricu u nekom zabitom delu Srednje Amerike, bez muža (Šejna je tamo umro), bez domovine, bez prijatelja, kako sedi ispred televizora i gleda neku glupavu seriju, sećajući se svog neuspelog pokušaja da uspe u životu

Ali u zemlji je zbog te afere počeo da se ljulja čitav sistem, nastala je borba između dva krila komunističke partije, sve dok tvrdolinijaški predsednik Novotni nije pao i na njegovo mesto došao liberalni Dubček. Iznenada, nastala je sloboda, neviđena u dotadašnjem sovjetskom realnom socijalizmu.

Uostalom, sećaš se, Rajko, tih dana kada je, na primer, intervju sa novoizabranim predsednikom republike Svobodom prekidano najnovijim hitovima Bitlsa i slično? Svi su bili blaženi od poklona koji im je, tako je izgledalo, pao sa neba.

Đida i ja smo prestali da se plašimo, a ja

sam, štaviše, izneo tezu po kojoj je Đida najviše zaslužan za sreću koja je zadesila Čehoslovačku. Evženija je, govorio sam, nesrećno zaljubljena u njega, naterala svog ljubavnika da sa njom emigrira na Zapad, što je izazvalo neverovatni politički preokret, pa je Đida, bio on svestan ili ne, u tome igrao značajnu ulogu.

Svi smo se smejali mojoj neverovatnoj hipotezi sve dok u avgustu iste godine sovjetski tenkovi nisu okupirali državu pa je sa slobodom bilo završeno. Kasnije, kada smo završili fakultet i pobjegli iz te unesrećene zemlje, ja sam svoju teoriju proširio na tvrdnju da je Đida, ne odgovarajući na Evženijina osećanja, u stvari krivac za okupaciju Čehoslovačke! Naravno, opet smo se smejali, već daleko od Čehoslovačke, ali pomalo kiselo.

Ali Evženiju nisam zaboravio. Ponekad pokušavam da je zamislim kao staricu u nekom zabitom delu Srednje Amerike, bez muža (Šejna je tamo umro), bez domovine, bez prijatelja, kako sedi ispred televizora i gleda neku glupavu seriju, sećajući se svog neuspelog pokušaja da uspe u životu. A imala je, tako je bar izgledalo, žarku želju da sa sobom učini nešto vredno.

P.S. Kao što vidiš, ponovo tonem u sentimentalizam. Starost?

Tvoj kamarad. **N**

Imaju li pravo sportisti da ne budu uz nas?

Bilo je uz Vladimira Štimca na studentskim protestima više poznatih sportaša, a još nekolicina ih je javno podržala proteste, neki dokovićevski mlako, a neki oštro i nedvojbeno. I naravno da je svaki glas podrške važan i svaki protest hrabar, ali kako god okreneš – malo

Piše Goran Vojnović

Vladimir Štimac nikada nije bio košarkaš po mom ukusu i ne bih mogao reći da sam ga kao košarkaša volio. Prije će biti suprotno. Vladimir je obično igrao protiv timova za koje sam navijao pa mi je čak znao ići na živce. To je vjerojatno i razlog zašto je ušao u moju literaturu. Barrem u duhu, ako ne imenom.

U mom romanu *Đorđić se vraća*, glavni junak, nerealizirani košarkaš Marko Đorđić, jednim okom prati Europsko prvenstvo u košarci 2017, ono na kojem će Slovenija u finalu pobijediti Srbiju za koju će igrati i Vladimir Štimac, i onako usput mudruje kako osim Bogdana Bogdanovića u srpskoj reprezentaciji nema pravih majstora i kako nakon otkazivanja Miloša Teodosića i Nikole Jokića on ne može navijati za tu ekipu punu drvosječa.

Nije Marko Đorđić u romanu prozvao Vladimira Štimca imenom i prezimenom, ali ja kao autor romana znam da je i njega imao u mislima. I dok sam gledao kako policajci na protestnom skupu u Beogradu ruše Vladimira na pod i kako ga odvođe u pritvor, prvi sam put osjetio grižnju savjesti zbog nekog Markovog ishitrenog suda.

Pljuvao je on u dva moja romana koga god je stigao, a ja ga uvijek iznova branio, govorio i policiji i novinarima da je Marko fiktivni junak odnosno antijunak, ponavljao da mu ne treba vjerovati na riječ, da taj klinac pretjeruje i da iz njega progovara frustracija, da bih danas iznenada osjetio potrebu da se nekome zbog njegovih riječi izvinim.

I evo, izvinjavam se u romanu imenom i prezimenom nespomenutom Vladimiru Štimcu za one „tri drvosječe“ koje igraju uz Miloša Teodosića. Izvini,

dragi Vladimire, što Marko Đorđić nije uočio koliko si uistinu velik čovjek, i da zavrjeđuješ poštovanje.

Od bezbrojnih srpskih virtuoza lopotom, ne samo onom košarkaškom, od svih onih koji su košarku ili nogomet igrali glavom, kako se kaže, i čijoj smo se kreativnosti divili i nazivali ih umjetnicima, od većine tih teodosića, jokića i bogdanovića ovih dana ni glasa. Sakrili se kad je najteže. Bježe od lopte, što bi se reklo, i onako sakriveni gledaju kako Vladimir Štimac preuzima odgovornost, kako ide sam protiv petorice i kako ga ta petorica nemoćnog zaustavljaju.

Bilo je, naravno, uz Vladimira Štimca na studentskim protestima više poznatih sportaša, a još nekolicina ih je javno podržala proteste, neki dokovićevski mlako, a neki oštro i nedvojbeno. I naravno da je svaki glas podrške važan i svaki protest hrabar, ali kako god okreneš – malo. Na svakog Vladimira Štimca koji je progovorio, stotine je sportaša ostalo šutjeti. Na svakog Dejana Bodiropu koji je sa studentima hodao ulicama Beograda, stotine sportskih legendi nije izašlo na ulice.

Nakon što je Vladimir Štimac stavljen u pritvor, očekivano se oglasio veliki Duško Vujošević, kao što se očekivano nije oglasio nitko iz Crvene zvezde, kluba za koji je Vladimir u dva navrata

Podjednako očekivano se nije u vezi s Vladimirovim privođenjem oglasio nitko iz Košarkaškog saveza Srbije, a manje očekivano šutjeli su i mnogi Vladimirovi bivši suigrači i treneri, kako oni iz Zvezde tako i oni iz reprezentacije

igrao i čijih je navijača, kažu, veliki miljenik bio. Klub je to za koji je navijao moj otac i za koji sam i ja kao dijete navijao te za koji sam trebao navijati čitav život, ali je ta Crvena zvezda odavno raskinula sa crvenom zvijezdom i svime što ona predstavlja.

Podjednako očekivano se nije u vezi s Vladimirovim privođenjem oglasio nitko iz Košarkaškog saveza Srbije, a manje očekivano šutjeli su i mnogi Vladimirovi bivši suigrači i treneri, kako oni iz Zvezde tako i oni iz reprezentacije. Biće nisu više sa Vladom u istom timu i na istom terenu pa ne trebaju hrliti da biju one koji njega biju.

Ali nije to nažalost tako samo sa srpskim sportašima, sportskim klubovima i savezima. Da se sutra u Sloveniji, nedajaco, sruši neka nadstrešnica i slovenski studenti izađu na ulice, zasigurno bi uzalud čekali javnu podršku Dončića ili Pogačara.

Kao što su mnogi uzalud čekali neku gestu slovenskih košarkaša kada su na prošlom europskom prvenstvu igrali protiv Izraela. Ne treba miješati politiku i sport, bili su tada suglasni i igrači i selektor i ljudi iz saveza.

I možda u nekom idealnom svijetu zaista ne bi trebalo miješati politiku i sport, ali u ovome treba biti slijep kao čovječja ribica pa ne vidjeti koliko su oni izmiješani. Primjera radi, Luka Dončić je još donedavno igrao za klub čiji su vlasnici bili najveći Trumpovi donatori, i koji su otvoreno podržavali genocidnu politiku Benjamina Netanjahua, dok Tadej Pogačar na prsima nosi natpis UAE iliti Ujedinjeni Arapski Emirati. Ni Luka ni Tadej, kao većina nas, nisu, niti su mogli birati onoga tko ih plaća odnosno vlasnike svojih klubova, kao što ih ne mogu birati nogometaši Manchester Cityja ili PSG-a. Sport je posao, a posao je

prljav. I nemoguće je iz njega izaći čist.

Zato kada slovenski skijaški skakači i skakačice izađu pred javnost, kao oglasne su daske oblijepljeni logotipima sponzora i kao oglasne daske i zvuče. Da slučajno ne bi rekli nešto što bi nekoga uvrijedilo. Koliko god sportaši bili uspješni i oni su poput nas tek kotačići u jednom velikom sistemu, u njihovom slučaju čak i perversno izopačenom sistemu u kojem gomila aparatačika brine samo o tome da sportaši svojim riječima i djelima slučajno ne prekrše neki milijunski ugovor.

Što je sportaš bolji i veći, više se pažnje posvećuje očuvanju njegovog neokaljanog javnog lika. A neokaljan lik je neutralan lik. Sportaši se moraju svidjeti svima, jer svima prodaju lopte, patike, bicikle i skije, a politika, to dobro znamo, dijeli

Uz to, vrhunski sportaši po pravilu žive u svom sportskom balonu i na razne načine odvojeni od svijeta u kojem ljudima na glavu padaju nadstrešnice i u kojem hapse ljude koji se tome protive. Štoviše, većina sportaša je u balonu još od ranih godina pa je pitanje koliko vrhunski sportaš može imati uvida u ono što se trenutno dešava u Srbiji ili bilo gdje u svijetu.

Kao što je pitanje može li netko iz svoje vile u Monte Carlu ili Los Angelesu razumjeti onoga koji u Novom Sadu stoji pod nadstrešnicom i čeka prigradski autobus. A pitanje je čak i da li mu je uopće dozvoljeno komentirati bilo ka-

Što je sportaš bolji i veći, više se pažnje posvećuje očuvanju njegovog neokaljanog javnog lika. A neokaljan lik je neutralan lik. Sportaši se moraju svidjeti svima, jer svima prodaju lopte, patike, bicikle i skije, a politika, to dobro znamo, dijeli

kva politička dešavanja ili mu je to ugovorom zabranjeno. Zbog ugleda kluba, zbog sponzora ili tko zna čega.

Malo je sportaša istinskih vlasnika svoga ja, svoga imena i svojih riječi. Rijetki su, poput LeBrona Jamesa, toliko veliki da smiju reći što istinski misle. Zato i većina američkih sportaša mudro, kukavno ili proračunato šuti o Donaldu Trumpu i njegovu rasizmu.

I zar je to zaista tako teško razumjeti? Pa i mi smo redom korumpirani svojim svjesnim i nesvjesnim izborima; i mi smo bili, svatko na svom putu, hiljadu puta prisiljeni prihvatiti gnjile kompromise; i mi smo potpisali sto i jedan ugovor sa nekim davalčićem; i mi smo izabrali manje zlo i jeli govna u zamjenu za sam miris budućnosti; i mi smo uvijek iznova pognuli glavu i pravili se da ne vidimo i ne čujemo, samo da legne plaća i da se otplati rata, ili prosto zato da ne udari po nama. Svi smo mi koji put šutjeli kada bismo morali progovoriti, što iz straha, što iz neke tajne računice,

ili zato što je lakše i udobnije ostati nevidljiv i nečujan.

Kao i mi, i vrhunski sportaši imaju, pored mogućih nastranih političkih uvjerenja i simpatija, bezbroj razloga da šute o politici, o nadstrešnicama, o Vučiću i o protestima, pa i o privođenju Vladimira Štimca. Ali je pitanje da li na tu šutnju imaju pravo.

Imaju li pravo šutjeti o politici kada politika postane pitanje života i smrti? Kada vlast krene privoditi one koji ne šute? Imaju li vrhunski sportaši, koji su osigurali budućnost svojoj djeci i unucima, pravo šutjeti kada se njihovi sunarodnjaci i vršnjaci na ulicama srpskih gradova bore za malo bolje sutra?

Ili da pitamo drugačije, sportašima razumljivije: Da li sve te javne i slavne ličnosti, svi ti naši sportski uzori koji nama i našoj djeci bez zadržke prodaju ideje i vrijednosti i koji onako veselo i rado mašu našim zastavama, da li oni, čije su pobjede i porazi i naše pobjede i porazi, imaju pravo ne biti uz nas kada nam je najteže, u presudnim trenucima naše najveće utakmice?

Na to si je pitanje Vladimir Štimac odgovorio i zbog tog je odgovora završio u zatvoru. Na to su si pitanje odgovorili svi koji su izašli na ulice u Novom Sadu, Beogradu i svim drugim srpskim gradovima i zbog tog odgovora na njih je nasrnula rulja čaci huligana.

Sve ostale možemo tek podsjetiti da šutnja često govori više od riječi. **N**

Nema opravdanja za žene koje ne idu na pregled dojki

Može da se desi neki novi lek u toku lečenja – to se i dešavalo za vreme lečenja raka dojke – pa smo za neke vrste karcinoma koji su bili najagresivniji u poslednjih deset godina dobili jako efikasne lekove. Čak i kad žene imaju metastazu i dalje mogu da se izleče

Razgovarala Ana Mitić

Kada se o karcinomu dojke razgovara sa doktorkom koja se time bavi dve decenije i koja je lečila više od 100.000 žena, može se čuti priča koja je malo drugačija od one koju obično čujemo kada pričamo o ovoj bolesti – a to su uglavnom brojke o umrlim i obolelim ženama, lečenju, zračenju, terapijama i uvek – zašto Srbija stoji tako loše sa prevencijom. Sve je to važno ali dr Dragana Đilas, specijalista radiologije i supspecijalista onkologije, ekspert za dijagnostiku karcinoma dojke, osvetljava svojim znanjem i neke skrivene segmente ove bolesti i vraća nas na početak odgovarajući na pitanja zašto žene uopšte dobijaju rak dojke, kolika je uloga genetike a kakva uloga životnog stila i psihe, i šta možemo da uradimo. Ispostaviće se – mnogo, o čemu je govorila u intervjuu za Nedeljnik.

Karcinom dojke je danas izlečiv i najviše se o ovoj vrsti raka priča. Kako je onda moguće da i dalje toliko žena ima ovu vrstu karcinoma koji je jedan od najučestalijih?

Učestalost karcinoma dojke se bez obzira na terapije i dalje povećava. Pre 20 godina kad sam počela da se bavim karcinomom dojke, svaka deseta žena je u Vojvodini i Srbiji dobijala tu dijagnozu. A sad svaka osma. Tako da to znači da će za 20 godina svaka šesta. Učestalost karcinoma dojke u celom svetu sve više raste, a u razvijenom svetu smrtnost od karcinoma dojke opada.

Znamo da je veća učestalost karcinoma dojke zato što postoje nove dijagno-

stičke metode, da ima karcinoma dojke koji su nekada prolazili nezapaženi, da je žena živela sa njima i da od toga nije ni umirala. A sada kada radimo mamografije, magnetne, ultrazvuk, mi pronalazimo male karcinome dojke i oni svi ulaze u tu statistiku.

Ono što nas i dalje pogađa konkretno ovde u Srbiji je što smo mi i dalje na vrhu liste po umrlosti od karcinoma dojke, iako pratimo sve savremene trendove i kod nas postoje svi dijagnostički aparati, imamo i edukovanih stručnjaka, imamo i skoro sve terapijske mogućnosti iako neke nisu još uvek kod nas na listi.

Šta je sada tu problem? Šta pacijentkinje odvraća od redovnih mamografskih pregleda?

Problem je taj što se žene i dalje kod nas ne javljaju na preglede, i dalje nisu dovoljno osvestile da to nije nešto što se desi nekom drugom. Druga stvar je što razvijene zemlje, i tu su najbolji primeri Švedska i Norveška gde se karcinom dojke tako uspešno leči, decenijama unazad imaju jako razvijen skrining program. Znači da država plaća svake druge

godine ženama da dolaze i snimaju se na mamografiji. Dijagnostikuju na jako ranoj stadijumu karcinom dojke, uradi se operacija i posle toga one normalno žive. Njihova država o tome jako vodi računa a kod nas taj skrining ne funkcioniše još kako treba. Ja na primer imam 53 godine i tek ove godine sam dobila prvi put poziv za skrining.

Nisu sve žene ni dobile poziv, ako dobiju jednom poziv ne znači da će ga ponovo dobiti za dve godine. I taj sistem ne daje prave rezultate.

Na koje sve zablude nailazite, posebno kada je mamografija u pitanju?

Moj savet svim ženama je da odu na jedan pregled do 30. godine, kod nekog ko stvarno zna da se bavi dijagnostikom karcinoma dojke, da im kaže kakvi su njihovi rizici, kakav one imaju tip dojki i kakav bi protokol najbolji bio za njih – kako one da se pregledaju. Znači da one koje nisu za mamografiju znaju da se ne mogu osloniti samo na mamografiju, da znaju one koje imaju visoke rizike da traže možda da se nekad radi magnet, da znaju da traže možda da urade analizu postojanja mutacije BRCA gena, da možda treba da idu svake godine na ultrazvuk bez obzira zvali ih na mamografiju ili ih ne zvali.

Kod mene kada dođe žena na pregled, nekad pređe 200 kilometara. To za nju nije uopšte jednostavno, čitav dan treba da odvoji na takav pregled, treba puno da plati.

Ali za žene koje su u gradovima, verujem mi, nema opravdanja. To je samo zato što ne vode računa o sebi.

MOJ SAVET SVIM ŽENAMA JE DA ODU NA JEDAN PREGLED DO 30. GODINE, KOD NEKOG KO STVARNO ZNA DA SE BAVI DIJAGNOSTIKOM KARCINOMA DOJKE, DA IM KAŽE KAKVI SU NJIHOVI RIZICI, KAKAV ONE IMAJU TIP DOJKI I KAKAV BI PROTOKOL NAJBOLJI BIO ZA NJIH – KAKO ONE DA SE PREGLEDAJU

IMA NEKIH STVARI KOJE MI SAMI
RADIMO PA DA SAMI SEBI MOŽEMO
DA NAPRAVIMO KARCINOM DOJKE.
JEDAN OD NAJVEĆIH FAKTORA
RIZIKA JE GOJAZNOST JER SE U
MASNOM TKIVU NALAZE DEPOI,
REZERVE ESTROGENA, ŽENSKOG
POLNOG HORMONA KOJI DIREKTNO
IZAZIVA KARCINOM DOJKE

jagnostički metod koji bi kod svake žene u dojčkama sa 100% sigurnosti mogao da dijagnostikuje da li postoji nešto što ima šansu da pređe u karcinom dojke.

Kada kažete da karcinom dojke ne može da se izbegne, da li to znači da je neko predisponiran?

Kada mene neko pita šta da uradimo da preveniramo karcinom dojke, tu obično ljudi misle da li da piju neke suplemente, da li da nešto rade u svom životu i šta treba da rade da ne dobiju rak. Na tako nešto ne možemo baš da im damo neki odgovor, zato što postoje žene koje su predisponirane za karcinom dojke i ono što mi znamo je da su to žene koje su nosioci nekih štetnih mutacija koje mogu da naslede po ocu ili po majci. Vrlo brzo dođemo do toga koje su to mutacije i najčešće se priča i najpoznatije su takozvane mutacije BRCA gena 1 i 2.

Ukoliko je vaša majka nosilac te mutacije BRCA gena, onda vi imate 50% šansu da ste nosilac. Ako ste nosilac te mutacije BRCA gena, vaša šansa da razvijete karcinom dojke ili karcinom jajnika, ređe i neke druge karcinome, skoro je 85% u toku vašeg života. Znači vi ste onda apsolutno predisponirani ako znamo da nosite tu mutaciju. Ako ne znamo, možemo prvo ako se sumnja na to, ako je bilo srodnika u vašoj bližjoj porodici (majka, mama, sestra, mamina mama ili eventualno očeva sestra, očeva majka), koje su imale karcinom dojke ili jajnika, onda možete da uradite testiranje na mutaciju BRCA gena.

Ima nekih stvari koje mi sami radimo pa da sami sebi možemo da napravimo karcinom dojke. Jedan od najvećih faktora rizika je gojaznost jer se u masnom tkivu nalaze depoi, rezerve estrogena, ženskog polnog hormona koji direktno izaziva karcinom dojke.

Žene koje ne treniraju, ne kreću se isto češće dobijaju rak dojke.

Ali može se desiti da živimo najzdravije i da ga ipak dobijemo, tako da kada treba

Kad se govori o raku, i ne samo o raku dojke, često se spominje veza između stresa i bolesti, pored drugih uzročnika. Do kakvih ste vi saznanja došli kroz vašu praksu o psihološkim aspektima i mentalnom zdravlju žena koje su obbolele od karcinoma dojke?

Ono što je moj utisak, a ja radim ovaj posao više od 25 godina i kroz moju ordinaciju je prošlo sigurno 100.000 žena, primeti se da žene koje više trpe, koje skrivaju svoje emocije, koje se ne posvete na dobar način sebi i ne žive svoj život onako po nekim svojim merilima nego gledaju stalno da nekome drugom udovolje, žene koje se plaše ili svog bračnog druga ili se povinuju nekim normama ili se žrtvuju stalno deci ili na poslu, one nekako malo više ipak obolevaju od

raka dojke. Mogli bismo da ih jednim imenom nazovemo trpne žene. Neka-ko već kada upoznam nekoga mogu da napravim tu neku trijažu, iako ne možete možda da znate šta se u toj osobi sve krije. Ono što hoću da kažem je da one žene koje trpe, koje kriju svoje emocije i koje žive neke živote po nečijim drugim pravilima i standardima, po meni, imaju malo veću učestalost karcinoma dojke.

Jako veliki broj žena je nosilac nekih promena u dojčkama za koje i ne znaju i za koje ni mi ne znamo. I onda je zapravo samo dovoljno da se desi neki okidač. Pa taj okidač može da bude i stres i može da bude i neki trpni način života. Ali mogu da budu i neke druge okolnosti, hormonske terapije, način ishrane, način života itd. Mi još uvek nemamo neki savršen di-

kratko da nekom odgovorim na pitanje da li rak dojke može da se spreči, onda je moj odgovor – ne možete ništa da uradite ali možete bar da se redovno pregledate pa da ga otkrijemo na vreme.

Međutim, nisu BRCA gen i njegova mutacija jedini koji mogu da se nasleđuju.

Ima još gena, ali su oni manje prisutni i ako neko ima negativnu mutaciju BRCA gena i dalje postoji veliki rizik, onda se proširuje ta cela dijagnostička paleta i određuju se i genetske mutacije nekih drugih gena. Čak nisu svi ni poznati.

Ako imate mutaciju gena, vaša šansa da razvijete taj karcinom, makar da živite život najzdravije na svetu i da vas niko ne nervira i da niste gojazni, da ne pušite, da ne primate hormonsku terapiju je jako, jako visoka. Neke žene žele da znaju da li su nosioci mutacija gena i da u tom smislu nešto probaju da urade. U tom slučaju možemo da razgovaramo o nekoj konkretnoj mogućoj prevenciji karcinoma dojke.

Šta bi to značilo? To je ono što je Anđelina Džoli uradila?

To bi značilo da se tkivo dojke i jajnici odstrane. Anđelina je saznala da je nosilac mutacije BRCA gena jer je njena majka imala karcinom jajnika, i ona je odlučila da uradi tu operaciju koja se zove subkutana mastektomija sa implantatima. To znači da se odstrani žlezdano tkivo dojke, ostave se koža i bradavica i stavi se silikonski implantat. Time se značajno smanjuje šansa da žena koja nosi mutacije gena dobije karcinom dojke samim tim što je smanjena količina tkiva.

To jeste jedna preventivna metoda koja daje dobre rezultate, ali moram reći da ta operacija nije uopšte jednostavna. To nije operacija kao obično stavljanje silikona u estetske svrhe, što je danas vrlo rasprostranjeno i što je operacija koja je bezbedna i ima jako mali procenat komplikacija. To je jedna agresivna operacija, ali nekome može da stvarno spase život.

Druga opcija ukoliko ste nosilac mutacije gena, a ne želite da uradite tu operaciju, da se mogu raditi česte kontrole sa jačim dijagnostičkim metodama, u tom slučaju je najbolje da se radi magnetna rezonanca dojke jednom godišnje.

I postoji treća opcija, to je da se ženama daju neki lekovi koji ih uvode u menopauzu, obaraju ženski polni hormon

ONO ŠTO HOĆU DA KAŽEM JE DA ONE ŽENE KOJE TRPE, KOJE KRIJU SVOJE EMOCIJE I KOJE ŽIVE NEKE ŽIVOTE PO NEČIJIM DRUGIM PRAVILIMA I STANDARDIMA, PO MENI, IMAJU MALO VEĆU UČESTALOST KARCINOMA DOJKE

koji dodatno povećava rizik za karcinom.

Svim ženama kod kojih postoji u porodici slučaj karcinoma, dojke ili jajnika, savetuje se bar da rade redovne godišnje kontrole, ili bar kombinacije, jedna godina mamografija, jedna godina ultrazvuk, i da budu svesne toga, pa ako nešto nađemo da bar nađemo na vreme, a to na vreme znači da možemo da lečimo.

Šta kada nalaz koji posmatrate odsutna od fiziološkog i kako pacijentkinji saopštavate rezultat pregleda i to da mora da promeni životni stil?

Svakodnevno govorim ženama da mislim da imaju karcinom dojke. Treba uvek naći način kako se nekome nešto saopštava. Verujte da nijednoj ženi nije prijatno da čuje ni da kažem da je moj stepen sumnje 10%. Dajem im vremena da se malo naviknu na neku informaciju i da ćemo sačekati još par dana patohistološki nalaz koji jedini definitivno postavlja njihovu dijagnozu. Prvo i najvažnije je da kažem kome dalje moraju da se obrate i šta još treba da urade. Druga stvar je da moram svakoj od njih da kažem da se može izlečiti. Najvažnije je dati čoveku nadu, da veruje u izlecenje, da bi krenuo da počne da se leči. Po meni svi lekari koji daju negativne prognoze greše jer svakome treba dati neku šansu. Nismo mi neki svemogućí bogovi koji sve znamo ali može da se pojavi neki novi lek u toku lečenja – to se i dešavalo za vreme lečenja raka dojke – pa smo za neke vrste karcinoma dojke koji su bili najagresivniji, kao HER2 pozitivni karcinomi u poslednjih desetak godina dobili jako efikasne lekove. Čak i kad žene imaju metastazu, i dalje mogu da se izleče.

Šta ženi pomaže da se nosi mentalno sa dijagnozom?

Sve što je neka vrsta psihološke podrške za tu osobu je izuzetno značajno, tako da može onda i da izdrži svu tu terapiju.

Nisam protiv alternativnih vidova lečenja, ali da se ne preskaču savremene medicinske metode lečenja, jer žene koje

su kandidat za hemoterapiju ne bi smele tu terapiju zameniti nekom alternativnom kod nadrilekara zato što su čule neka neproverena pozitivna iskustva. Time samo rizikuju da će se bolest proširiti i da se više neće moći izlečiti.

Koliko žena posle dijagnoze karcinoma dojke promeni svoj dotadašnji način života? Koliko njih izlazi iz loših veza i brakova, promeni posao, odluči da više ne trpi?

Kada su rađene neke studije o tome koliko se žena razvodi nakon postavljanja dijagnoze karcinoma dojke u zemljama kao što su Švedska, Norveška, Amerika, nisu dobili nešto naročito značajnije veći procenat razvoda nego za žene koje nisu imale karcinom dojke. Ali se na prvom mestu ispitivalo to da li muškarci ostavljaju žene u tim situacijama.

Muškarci najčešće ne ostavljaju žene nakon postavljanja dijagnoze, s tim da na to utiče i to kako se završava ta terapija.

Ono što se dešava je da se žene u tom procesu osveste i da počnu da razmišljaju tako da žele da žive život sada po svojoj meri. Kada se suoče sa potencijalnom smrću, žene shvataju da imaju taj jedan život da žive, da ne vredi da ga žrtvuju tako što se priklanjaju i čitav život odriču nekome. I onda zapravo oni brakovi koji su bili nestabilni ili nisu bili svesni da su u nekoj krizi – to žene osveste i promene se. I one onda ne žele da budu u braku i da gube vreme sa nekim s kim ne prija, ne žele da žive život za nekog drugog nego žele da žive taj život za sebe.

Najčešće se posle dijagnoze karcinoma dojke za razvod braka odlučuje dve trećine žena, a jedna trećina muškaraca, od svih koji se razvedu. I to se najčešće dešava nakon završetka terapije. Nakon toga žene se odlučuju da prekinu te veze koje nisu prija. I ne mora to biti samo vezano za muško-ženski odnos nego može biti u vezi s poslom koji ih je trošio a koji one ne žele više da rade, već žele nešto što im više prija i što ih manje stresira.

Postoji tu još jedan moment da žena postane jača. Razmišlja u smislu: pobedila sam rak dojke i vidim da sam samostalna i da sam sposobna i da ne moram nikog da trpim, da ću uspeti da se izborim sa svim u životu. To je način razmišljanja koji ih vodi u ovakve odluke. I dosta žena kasnije stvarno živi neki kvalitetan život. Dolaze lepše i doteranije, nasmejane i srećnije. **N**

ТВРЋАВА

КРЕАТОР СЕРИЈЕ Мирко Стојковић РЕДИТЕЉ Саша Хајдуковић

СУБОТОМ И НЕДЕЉОМ У 20.00

РТС | 1

Еуромедик на 15 локација

1

**НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА
КОМПЛЕТНА ХИРУРГИЈА И БОЛНИЧКО ЛЕЧЕЊЕ**
Еуромедик болница, Булевар уметности 29
Тел: 011 / 7359 150; 7359 151; 7359 152
ХИРУРГИЈА - тел: 062 / 800 71 95

2

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Дом здравља, Јурија Гагарина 36д
Тел: 011 / 2284 001; 2284 002; 2284 006; 2276 324; 2276 342;
062 / 800 38 44

3

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Општа болница, Париске Комуне 22
Тел: 011 / 2609 650; 2609 670; 2605 990
ХИРУРГИЈА - 062 / 800 71 95

4

ЕУРОМЕДИК - ЗЕМУН
Дом здравља, Косовска 12
Тел: 011 / 2616 444; 069 2480 518; 2617 104; 062 / 800 38 63

5

ЕУРОМЕДИК - КАРАБУРМА
ДОМ ЗДРАВЉА, Вишњичка 72
Тел: 011 / 7357 500; 7357 501; 7357 502;
МоБ: 069 / 80 70 381; 80 70 382

6

ЕУРОМЕДИК - ЗВЕЗДАРА
Дом здравља, Ватрослава Јагића 1
Тел: 011 / 2448 148; 2448 150; 2448 153; 2448 154; 2448 158;
2448 164; МоБ: 062 / 23 73 76

7

ЕУРОМЕДИК - СТАРИ ГРАД
Дом здравља, Цара Уроша 37
Тел: 011 / 7357 304; 7357 305; 7357 306; 7357 307;
МоБ: 069 / 8070 390

8

ЕУРОМЕДИК - ПАЛИЛУЛА
Дом здравља, Цвијићева 42
Тел: 011 / 3294 457; 3294 469; 3294 447; 3294 448;
МоБ: 062 / 800 39 53

9

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 7
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
МоБ: 062 / 800 38 42

10

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 8
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
МоБ: 062 / 800 38 43

11

ЕУРОМЕДИК - САВСКИ ВЕНАЦ
Општа болница, Вишеградска 20
Тел: 011 / 3650 660; 3650 700; 2660 000; 2660 031; 2660 082;
2660 111; МоБ: 062 / 800 38 45

12

ЕУРОМЕДИК - ВОЈДОВАЦ
Дом здравља, Стефана Првовенчаног 32
(Код Душановачке пијаце)
Тел: 011 / 655 78 77; 655 78 78; 655 78 80

13

ЕУРОМЕДИК - ВИДИКОВАЦ
ДОМ ЗДРАВЉА, Кнеза Вишеслава 63 а
Тел: 011 / 7859 424; 7859 425; 7859 426;
МоБ: 069 / 80 70 371; 80 70 372

14

ЕУРОМЕДИК - ЧУКАРИЦА
Дом здравља, амбуланта, Требевиха 7
Тел: 011 / 6830 582; 6830 583; 6830 568;
6830 569; 3559-732; 3550-179; МоБ: 062 / 800-38-66

15

ЕУРОМЕДИК - НОВИ САД
ДОМ ЗДРАВЉА, Николе Пашића 17
Тел: 021 / 2100 544; 2100 545; 2100 546;
МоБ: 063 / 588 467; 069 / 8070-383; 062/298-382

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ ПРЕГЛЕДИ

КАРДИОЛОГА, НЕУРОЛОГА,
ЕНДОКРИНОЛОГА, ГИНЕКОЛОГА, УРОЛОГА,
ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГА, ОФТАЛМОЛОГА,
ДЕРМАТОЛОГА, ГАСТРОЕНТЕРОЛОГА,
НЕФРОЛОГА, ПУЛМОЛОГА, РЕУМАТОЛОГА,
ХЕМАТОЛОГА, ПСИХИЈАТРА, ПСИХОЛОГА,
ФИЗИЈАТРА, ХИРУРГА, ОРТОПЕДА,
ОНКОХИРУРГА, ПРОФЕСОРА,
СПИНАЛНОГ ХИРУРГА

КУЋНЕ ПОСЕТЕ ЛЕКАРА СПЕЦИЈАЛИСТЕ

МАГНЕТНА РЕЗОНАНЦА
СКЕНЕР
УЛТРАЗВУК СА КОЛОР ДОПЛЕРОМ
РТГ ПО СЕГМЕНТУ
ДИГИТАЛНА МАМОГРАФИЈА
ОСТЕОДЕНЗИТОМЕТРИЈА (ДХА)
ЕНДОСКОПИЈЕ
АНГИОГРАФИЈА
УГРАДЊА СТЕНТА
УГРАДЊА ПЕЈСМЕЈКЕРА

МЕДИЦИНА РАДА - Издавање уверења

ПАКЕТ ПРЕГЛЕДА

КАРДИОЛОШКИ, НЕУРОЛОШКИ,
ОРЛ, ГАСТРОЕНТЕРОЛОШКИ,
УРОЛОШКИ, ЕНДОКРИНОЛОШКИ,
НЕФРОЛОШКИ, ГИНЕКОЛОШКИ,
ПУЛМОЛОШКИ, ДОПЛЕР I-II,
СИСТЕМАТСКИ ПРЕГЛЕД ЗА ДЕТЕ

УГОВОР СА РФЗО ЗА

- ЦЕНТАР ЗА КАТАРАКТЕ
- ЦЕНТАР ЗА ВАНТЕЛЕСНУ ОПЛОДЊУ

ЕУРОМЕДИК

www.euromedic.rs

Ново Ново Ново

ЦЕНТАР ЗА ДИЈАГНОСТИКУ И ОПЕРАТИВНО ЛЕЧЕЊЕ

ПРОШИРЕНИХ ВЕНА, ДОЈКЕ, КАТАРАКТЕ, КАМЕНА У БУБРЕГУ,
КАМЕНА У ЖУЧНОЈ КЕСИ, КУКА И КОЛЕНА, КИЧМЕ

НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА

ЕУРОМЕДИК

ХИРУРГИЈА

ОФТАЛМОХИРУРГИЈА

АБДОМИНАЛНА
ХИРУРГИЈА

ГИНЕКОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ВАСКУЛАРНА
ХИРУРГИЈА

ОРЛ ХИРУРГИЈА

УРОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ГРУДНА ХИРУРГИЈА

УРОГЕНИТАЛНА
ХИРУРГИЈА

ОРТОПЕДСКА ХИРУРГИЈА

СПИНАЛНА ХИРУРГИЈА
(хирургија кичменог стуба)

ОНКОХИРУРГИЈА
(дојка, штитна жлезда, кожа)

ПЛАСТИЧНА
РЕКОНСТРУКТИВНА И
ЕСТЕТСКА ХИРУРГИЈА

ЦЕНТАР ЗА МЕЛАНОМЕ

У служби вашег здравља.

КЊИГА ГОДИНЕ

ЗА СВЕ КОЈИМА ЈЕ
НЕКО ДРАГО ДЕТЕ
ПОШЛО У ШКОЛУ

У СВИМ
ЛАГУНИНИМ
КЊИЖАРАМА

PRED KONCERT 29. DECEMBRA U SAVA CENTRU

TAMARA RAĐENOVIĆ

Operska zvezda sa Forbsove liste

Razgovarala Mirjana Janković

Vaši novogodišnji koncerti u Beogradu su već tradicija.

Novogodišnji koncert u Beogradu za mene uvek nosi posebnu emociju. To je trenutak na kraju godine kada se sve sabere – putovanja, rad, susreti i muzika – i pretvori u jedno zajedničko veče sa publikom. Ove godine završavam veoma uspešnu sezonu u kojoj sam nastupala na više kontinenta i u nekoliko zemalja u kojima ranije nisam pevala. Zato sam želela da ovaj beogradski koncert ima poseban ton. Program je zamišljen kao muzičko putovanje: od opere i klasične muzike do filmske muzike koja u sebi nosi emociju, nostalgiju, nežnost. Biće Morikone, Rota, Zimmer, nastupam sa simfonijskim orkestrom i velikim horom.

Kada kao veoma mladi umetnik nastupite u Karnegi holu, a američki Forbes vas uvrsti na listu „30 Under 30“ najperspektivnijih mladih umetnika Evrope, u kategoriji Umetnost i kultura, da li pomislite da ste uradili najveći deo onoga što može jedan operski pevač?

Karnegi hol je najpoznatija koncertna sala na svetu, san svakog umetnika. To su trenuci koji menjaju život, jer osetite da sav rad od najranijih dana ima smisla. A Forbesova lista je zanimljiva baš zato što se u operi karijere najčešće razvijaju kasnije, kada glas sazri. Za operskog pevača pre tridesete to može da deluje kao veliki trenutak – ali ja to vidim kao početak, ne kao cilj. Ja sam klasično školovani operski pevač, ali imam širi dijapazon i radim i crossover klasičnu muziku. To mi donosi posebno za-

dovoljstvo jer mi omogućava da imam interakciju sa različitim publikom, različitim generacijama i senzibilitetima. Umetnost nema finale i nema prečica. Ona je proces koji traje ceo život. Tako me je učila i moja mentorka Montserrat Caballé, koja je pevala i stvarala gotovo do kraja života. Tako rade i Placido Domingo i mnogi veliki umetnici. Ove godine ću se vratiti u Karnegi hol, ali sada u Stern Auditorium, najveću i najznačajniju salu, u novembru – u velikom programu sa jednim od vodećih tenora današnjice i simfonijskim orkestrom. Zato verujem da ono najvažnije tek dolazi.

Ova godina je za vas bila izuzetno dinamična – nastupi u Tokiju, Londonu, Zagrebu, Njujorku, a sada i trijumfalna turneja u Turskoj pred više od 10.000 slušalaca u dve arene.

Osećam da su se ove godine mnoge stvari posložile na jedan gotovo organski način. Nedavni nastupi u Ankari i Istanbulu pred više od 10.000 ljudi, uz ovacije i pozive na bis, za mene su bili snažna potvrda da muzika može da prevaziđe jezik, kulturu i navike – i da se iskren glas uvek prepozna. Isto tako, nastupi u Tokiju, Londonu, Zagrebu i Njujorku ove godine su mi dali neki novi unutrašnji mir – kao da sam na putu koji jeste izazovan, ali duboko moj.

Živate u Londonu. Idete li na rok koncerte? Da li ste gledali Oasis ove godine?

London je grad u kojem muzika prirodno živi kroz sve žanrove. Idem na koncerte kad god mogu. Iskreno, nisam nikada bila ljubitelj Oasis, nekako me je taj zvuk zaobišao. Ali zato sam godinama verna nekim drugim muzičkim svetovima.

Na primer, bila sam na koncertima Eltona Johna i Robbieja Williamsa – volim tu mešavinu elegancije, emocije i šoua. A ako pričamo o onome što me najdublje inspiriše – to je Hans Zimmer uživo. To je potpuno drugo iskustvo: orkestar, hor, vizuelna dramaturgija... to su trenuci kad ti muzika uđe pod kožu i ne treba ti nijedna reč da bi razumela sve. Dakle, moj muzički ukus je možda malo drugačije „podešen“ – više volim veliku emociju, orkestar i spektar boja u zvuku, nego britpop gitaru. Ali to je sve stvar senzibiliteta – a možda me Oasis čeka tek u nekoj drugoj životnoj fazi. **N**

Pozorišna posla

KNJIGA ESEJA O BEOGRADSKOM
POZORIŠNOM ŽIVOTU I KARIJERI
NEKOLIKO ISTAKNUTIH GLUMACA

**Specijalno za Nedeljnik piše književnica i
književna kritičarka Aleksandra Đuričić**

Knjiga eseja o teatrološkim temama dugogodišnjeg profesora Uporedne istorije evropske drame obiluje ne samo dragocanim podacima već i originalnim zapažanjima i duhovitim opaskama koje se tiču beogradskog pozorišnog života i karijere nekoliko istaknutih glumaca.

Uvodni deo knjige čine eseji o Šekspirovim likovima, Falstafu i Šajloku, potom o znamenitoj drami Georga Bihnera „Vojcek“, koja je postala verovatno najizvođeniji tekst na evropskim pozorišnim scenama prve polovine dvadesetog veka, uključujući i njenu opersku verziju koju je komponovao Alban Berg. O Gogoljevom „Revizoru“ kao najizvođenijoj komediji u dugom periodu do danas, i konačno komparativni esej o uticaju „Hamleta“ na Čehovljevog „Galeba“, još jedan kamen međaš evropskog ali i svetskog pozorišta koji je promenio njegov tok.

Od naših dramskih autora posebno su istaknuti beskompromisni Borislav Pekić i Dragoslav Mihailović, koji je podigao veliku buru krajem šezdesetih godina prošlog veka dramskom verzijom njegovog prevratničkog romana „Kad su cvetale tikve“, predstavom koja je, pored Beketovog „Godoa“, ušla u istoriju zabrana i cenzure na beogradskim i jugoslovenskim scenama.

U tom svetlu posebno je interesantan esej „O političkim zabranama u pozorištu“ u kojem autor anticipira događaje kojima smo upravo ovih meseci svedoci. Konstatujući da zabrane i politički progoni imaju upravo suprotan efekat, rezultiraju jačim otporom i snagom umetničkog dometa, autor zaključuje da je to posebno izraženo u glumačkom svetu gde ekskomunikacija znači nemogućnost izlaska na scenu. Stariji pozorišni gledaoci još se sećaju zabrane predstave „Bal lopova“ Žana Anuja 1973. na sceni Pozorišta na Terazijama, dok je u analizama najsnažnije cenzure i političkih sukoba svakako ostala drama „Golubnjača“ i velika prašina koja se digla kada je teatarski izraz rešio da artikulise neke nepobitne istorijske istine.

Detalje iz istorije srpskog i jugoslovenskog pozorišta profesor Janković smešta u istorijski i društveni kontekst opstajanja

ZABRANE I CENZURE

U knjizi su posebno istaknuti beskompromisni Borislav Pekić i Dragoslav Mihailović, koji je podigao veliku buru krajem šezdesetih godina prošlog veka dramskom verzijom njegovog prevratničkog romana „Kad su cvetale tikve“, predstavom koja je, pored Beketovog „Godoa“, ušla u istoriju zabrana i cenzure na beogradskim i jugoslovenskim scenama

nja kulture u socijalističkom sistemu, uz konstataciju da se vrh države povremeno mešao u ta pitanja, ali na jedan perfidniji, posredan način. Iako izrazito kritički nastrojen prema komunističko-socijalističkoj cenzuri, autor ovim esejom svesno polemise i sa današnjim vremenom i okolnostima sa kojima se bore sada već ozbiljno osiromašeni i sputani pozorišni poslenici, kao i same teatarske kuće.

Naučni i istraživački ton u uvodnim esejima kasnije poprima kritičku notu sa osvrtnom na tekstove pozorišnih kritičara i rediteljske postupke. Nevelikog obima, knjiga predstavlja zlatni presek i nezaobilazni doprinos srpskoj teatrologiji koja u poslednje dve decenije tek sporadično iznedri delo vredno pažnje. **N**

Bez opoziva: Poslednje reči znamenitih ličnosti Vladeta Janković i Dejan Mihailović

Sve što ljudsko biće za života izgovori može biti ispravljeno – osim reči izgovorenih neposredno pred smrt. Pisci, filozofi, vladari, umetnici, naučnici, od antike do XX veka, osvetljeni su u kontekstu u kojem su izgovorili oproštajne reči, a autori su težili da čitaoca obraduju i manje poznatim biografskim aspektima, sa ponekad apartnim pojedinostima. **N**

Latinski glosar Vladeta Janković

Dok nas je u knjizi „Antičke izreke“ upoznao sa pozadinom brojnih misli antičkih pisaca, koje su ušle u svakodnevnu upotrebu, u zbirci koja je pred čitaocima Janković je izneo priče o najčešćim latinskim izrekama, izrazima pa i skraćenicama, koji su u širokoj upotrebi, a o čijem se poreklu, okolnostima nastanka i autorstvu uglavnom malo zna. **N**

Kroz roletnu

Piše Hana Pišćević

Dijana

Mislila sam da neću proveravati da li diše kad je donesem iz porodilišta. Da joj neću gurati prst pod nos i stavljati joj ruku na srce. Da neću ni trepnuti dok je bockaju za vakcinu. Kada padne i udari se. Da ću lako moći da je predam u nečije ruke kad moram da radim. Mislila sam da je neću žaliti kad je drugo dete mlatne u glavu. Kad vrišti dok traju grčevi. Dok izbijaju očnjaci. Kad je drma temperatura.

Ali sve sam pogrešila. Još u trudnoći. Na svakom ultrazvuku plašila sam se da će mi doktorka reći da bebe više nema u stomaku. Da sam je negde izgubila. Srce mi je lupalo toliko da sam mislila da joj unutra pravim zemljotres. Zadržala bih dah dok mi doktorka son-dom kruži po koži i tek kada bih vide-la da je tu, da se ona mrlja na monitoru pomakla, ponovo bih disala. Kada smo je doneli kući, budila sam se noću više nego ona, samo kako bih proverila da diše. Tih prvih meseci kada je spavala, činilo mi se da kao duh bdim nad njom. Osećala sam da je na meni da je održim u životu. I dalje osećam.

R. i ja stavljali smo glavu na njene male tople grudi i slušali to srce kako divlje udara. Činilo nam se da ništa na ovom svetu nije toliko živo kao taj život u njoj.

Često sam plakala zato što je ta ljubav bila prevelika ili previše neobjašnjiva za moje umorno, dečje telo koje se tek porodilo. Stalno sam u sebi ponavljala, iz ljubavi i straha: Ona ne sme da prestane da postoji. Zato me ponekad tuga, bez najave i upozorenja, stisne svom jačinom, tako da ostanem bez daha. Kao što Lana Bastašić kaže u svom dnevniku: „Danas me nekako boli cijela Evropa.“ Mene nekih dana boli celo majčinstvo. Sve te pramajke pune ljubavi žive

u mojim izlomljenim kostima. Neuto-ljiva ljubav koja kad ude u telo, ne kuca, ne zvoni, nego provaljuje na vrata i ruši sve pred sobom. Kao bujica kad nadođe reka. Mislila sam tih dana o svojoj majci koja je za mene definicija ljubavi i snage.

Mislila sam o svim onim pričama o majkama koje su uspele da podignu automobile i druge tone kako bi spasle svoje dete. Sada sam znala da to nisu mitovi i bajke. Osećala sam u svojim rukama, u stomaku, u nogama, u šakama i prstima snagu svoje ljubavi. Zato sam plakala. Iz straha da ću nekad morati tu snagu da upotrebim. Gledala sam je tako malu u velikom krevetu i znala sam da je moje, naše, da je zaštitimo. Da bude srećna. Ništa više i ništa manje. Sve ostalo što radim, što sam ja, što volim, naći će svoje mesto ali ja sam sada ovde, na zemlji, na svojim nogama, za nju, do kraja i nakon toga. Skrećem pogled kada dobija vakcinu, kada je bodu u njenu tanku, mekanu kožu. Mrzim da je nešto boli, da je neko povređuje.

Sve knjige o roditeljstvu i svi saveti, to su samo reči, raštrkana slova po kojima gazim dok tešim svoje malo dete na ramenu. Besna sam što će ona nekad morati da pati. Besna na sebe, na svet, na majmune što su postali ljudi. Što će joj neko slomiti srce, što ne mogu da je zaštitim od svega. O tome mislim ovih godina dana. O majkama, očevima i svima ostalima koji bi bez treptaja iščupali svoje srce i gurnuli ga u grudi nekog drugog. O svima onima kojima je neko oduzeo pravo da zaštite svoju decu. O svima onima kojima je neko oduzeo decu iako su im, kao i ja, gurali prste pod nos i proveravali da li dišu. Iako su im svako veče šaputali na uvo: Hvala ti što postojiš.

Iako imaju snagu da podignu kola, kamione i autobuse. Za svoje dete. **N**

„Bandaids“ kraljice striminga i Ginisove rekorderke

Globalna pop superzvezda Katy Perry objavila je novi singl „Bandaids“ koji prati muzički video koji prikazuje Perry u izdanju u kakvom je nikada pre niste videli. Povezujući se sa svima koji su živeli, voleli, iskusili promene i iz svega toga izašli jači, pesma „Bandaids“ obuhvata svu lepotu, ali i ožiljke života, dok se Perry vraća nefiltriranom lirikom izražavaju koji je definisao njenu karijeru.

Muzički spot, u režiji Christiana Breslauera (Ariana Grande, SZA, Lizzo), ističe Katin autoironičan humor kroz seriju scena o „gotovo fatalnim“ situacijama koje podsećaju na rollercoaster koji obeležava prošlu godinu. Karijera Katy Perry obuhvata šest studijskih albuma i 42 objavljena singla. Preko 125 milijardi strimova na svim platformama od njenog debija 2008. i pre-

ko 70 miliona prodatih albuma. Prva je umetnica u istoriji RIAA koja je osvojila tri, a trenutno ima ukupno šest Diamond-sertifikovanih singlova („Firework“, „Dark Horse“, „Roar“, „California Gurls“, „E.T.“, „Teenage Dream“) i jedan Diamond-sertifikovani album („Teenage Dream“).

Postala je prva umetnica čija dva muzička videa imaju preko četiri milijarde pregleda na platformi. Ukupan broj spotify strimova premašuje 24 milijarde, sa preko 62 miliona mesečnih slušalaca. Dobitnica je pet American Music Awards, pet Billboard Music Awards, sedam MTV Video Music Awards, i 14 People's Choice Awards, ima 13 nominacija za nagradu Grammy i drži 19 Ginisovih svetskih rekorda. Otkako je Katy Perry debitovala za Capitol Records 2008. godine sa albumom „One of the Boys“, sakupila je kumulativno 125 milijardi strimova.

Katy Perry trenutno je u Evropi na turneji „Lifetimes“, tokom koje će imati 92 koncerta na pet kontinenata, a već je prodala preko milion ulaznica. Zbog velike potražnje fanova, uvrstila je dodatne datume u Australiji, Evropi i Kini. **N**

Odabrana 24 projekta u okviru 17. ciklusa programa „Zajednici zajedno“

Kompanija NIS nastavlja da podržava decu i mlade uprkos izazovnim okolnostima

Kompanija NIS će, u okviru ovogodišnjeg ciklusa programa društvene odgovornosti „Zajednici zajedno“, podržati 24 projekta u 13 partnerskih gradova i opština širom Srbije. Uprkos izazovnim okolnostima u kojima se kompanija trenutno nalazi, NIS ostaje dosledan svojoj misiji društveno odgovornog poslovanja i nastavlja da ulaže u dobrobit zajednice, posebno njenih najmlađih članova. Ove godine, kompanija je izdvojila 144,5 miliona dinara, u želji da doprinese stvaranju zdravog, bezbednog i podsticajnog okruženja za odrastanje dece.

Fokus ovogodišnjeg ciklusa programa je na unapređenju rada ustanova zdravlja, obrazovanja i vaspitanja, kao i na uređenju prostora namenjenih fizičkom

i socijalnom razvoju najmlađih – poput dečjih odeljenja u bolnicama, prostora u predškolskim ustanovama i školama, igrališta i sportskih terena. Projekti izabrani na konkursu programa „Zajednici zajedno“ biće realizovani u Beogradu, Novom Sadu, Kikindi, Zrenjaninu, Panče-

vu, Čačku, Nišu, Požarevcu, Žitištu, Novom Bečeju, Srbobranu, Kanjiži i Velikom Gradištu. Rezultati konkursa dostupni su na sajtu kompanije NIS, kao i na internet stranicama lokalnih samouprava učesnica Programa.

Kontinuiranim sprovođenjem programa „Zajednici zajedno“, kompanija NIS skoro dve decenije potvrđuje svoju posvećenost unapređenju uslova za život građana i razvoj lokalnih zajednica u Srbiji. Do sada je putem programa „Zajednici zajedno“ uloženo 1,9 milijardi dinara u realizaciju 1.176 projekata koji su doprineli unapređenju obrazovanja i nauke, javnog zdravlja, ekologije, kulture i sporta, čime NIS ostaje pouzdan partner zajednice i podrška njenom budućem razvoju.

DOLAZAK IDLESA

Brutalizam u dorćolskom „Novom tekstilu“

HONEYCOMB LIVE I CONNECTED AGENCY S ponosom predstavljaju sirovu, prkosnu i vitalnu silu IDLES – jedan od najznačajnijih koncerata leta 2026. u Srbiji! Beograd će 26. juna 2026, u novom open space prostoru u gradu „New Tekstil“ (Dunavska 86), preuzeti jedan od najbitnijih live bendova na planeti trenutno.

Od trenutka kada su se probili na scenu debijem „Brutalizam“, Idles su redefinisali moderni pank. Postali su kulturni fenomen albumom „Joy as an Act of Resistance“, a usledili su „Ultra Mono“ koji je osvojio vrhove top-lista i „Crawler“, nominovan za nagradu Gremi. Sa najnovijim albumom „Tangk“ doneli su neke od svojih najpopularnijih himni do danas, učvršćujući svoj status kao istinska globalna sila.

Kroz celu ovu kritički hvaljenu diskografiju, njihove pesme su himne iskrenosti, ranjivosti i prkosne radosti. Njihova poruka je radikalna inkluzivnost – poznati su po suprotstavljanju toksičnoj muškosti, zagovaranju jedinstva i slavljenju zajednice u kojoj su svi dobrodošli. Ali na bini je mesto gde ove numere zaista ožive. Poznati po svojim eksplozivnim, kataritičnim i znojem natopljenim nastupima, Idles stvaraju neraskidivu vezu sa publikom, isporučenu kroz žestoku, nefiltriranu energiju.

Spremite se za legendarno zajedničko iskustvo koje je osvojilo svet. Ovo nije samo koncert; ovo je proslava života koja se ne propušta i ne zaboravlja. **N**

Šta je Dobrović hteo da kaže

Boris Dežulović će u ovom broju Nedeljnika ispričati o tome šta je za njih, mlade Splićane bio Beograd iz osamdesetih godina u koji su dolazili i provodili se. Naravno da bi mladi Splićani i njihovi vršnjaci Beograđani mogli zameriti splitskom piscu na tome i rekli da i danas zabave ima samo što je ona drugačija. Ali poenta Dežulovićevog osvrta na naš grad onda i sada je da je on po njemu danas izgubio modernost zbog koje je bio toliko privlačan njegovim sugrađanima pa su se vikendom upuštali u trukanje vozom od Splita.

O raznim aspektima modernosti priča se i povodom čitavog slučaja zgrade Generalštaba i njenog mogućeg nestanka. Treba reći i da se isticanje modernosti ponekad povlači pred argumentima da zgradu treba očuvati kao memorijal NATO bombardovanja 1999. Ono što bi bilo jedino ispravno, to je da se ta zgrada vrati u prvobitni izgled, onakav kakvim ga je zamislio Dobrović. A taj izgled nisu bile rupe u prelepoj zgradi koja je arhitektonski bila slika savremenosti i arhitekture zbog koje je pre neku godinu i čuveni njujorški muzej MoMA posvetio izložbu kreatorima skulptura i građevina iz jugoslovenskog socijalizma.

Sve želje da primarna zaštita i čitav odnos prema Generalštabu bude kao prema nekom lokacijskom podsetniku bombardovanja čini nas sledbenicima politike koja je uklonila svaku modernost našeg grada od kraja osamdesetih a i o jednom trajnom raskoraku sa svetom. I dalje postoje oni koji misle da je sve u našoj projekciji Srbije s kraja osamdesetih ispravno samo što nismo imali sreće ili su nas vodili pogrešni i uvek je moguće sve ispraviti samo u korekcijama u ljudskom političkom resursu. Niko da kaže koliko je sve bilo pogrešno što je od Osme sednice dovelo do svih tragičnih žrtava devedesetih, pa i u i oko ove zgrade Generalštaba.

I vizuelno. Čitavi gradovi u Nemačkoj, Poljskoj, Holandiji... obnovljeni su posle Drugog svetskog rata i niko nije želeo tamo da ih rupe na armiranom betonu i mušeme sa reklamom vojne fabrike podsećaju na ono što bi najradije da se nije desilo. Uostalom, ne isključuje se memorijal žrtvama bombardovanja 1999. negde ispred zgrade kada joj se vrati prvobitni izgled. Pa to je i onaj veličanstveni ulaz koji ne postoji decenijama posle bombardovanja. Da, i potpisnik ovih redova je trčao preko tih nekadašnjih stepenica, čekajući oca koji je tu radio.

Ovo nije lični sentiment mene kao jugonostalgicara, već želja da ako se treba ulogovati s nečim iz prošlosti, onda to treba biti sa nekadašnjim modernizmom a ne sa jednom miloševićevsko-memorandumskom stranputicom koja i dalje ne da ovom društvu da uđe u savremeni i moderni tok, a nekad mu je bio pred nosom. **N**

Čaršija

Šta je nama Novi Pazar bio pre nego što su se desili studentski protesti? Nije nam bio ništa, u najboljem slučaju; u onom gorem, bio je nešto nepoznato, nešto daleko

Biće da nešto, kao što umeju, nisu išli vozovi, to je jedini razlog zašto sam kročio u međugradski – pa još i međunarodni, možeš misliti! – autobus. Mora biti da je bus, u godinama kada se nije imalo za avion i kada se nije imao automobil, bio jedina preostala opcija za put do mora.

Traume se, to ćemo utvrditi u tih desetak i kusur sati, ne leče izlaganjem izvoru traume, pa tada svakako nisam zavoleo autobuse, naprotiv. Ali sam, sasvim moguće, prvi put zavoleo jedan grad.

Prvi put? Mogu li se stvari, pa i naseljena mesta, zavoleti više puta, a da se od njih u međuvremenu ne od ljubite? Mogu, zapravo, gradovi su često kao dobre pesme koje čujete na radiju i zaboravite na njih, pre nego što se, godinama kasnije, magično pojave u vašem životu, i imate utisak kao da su uvek bile tu.

Autobus, dakle, i grad.

UKAZAO SE U DALJINI A ONDA je jednom bio svuda, kao da ima samo centar – čaršiju – i ništa više. Bilo je vruće i ljudi su bili nervozni, cegeri puni odavno otopljenih sokova i polupojedenih grickalica nestrpljivo su odbrojavali sate makar do granice, ako ne do crnogorskog primorja, i taj je grad bio još samo jedna prepreka koju treba savladati.

Verovatno sam bio jedini koji je pažljivo upijao svaki čošak u tim uskim, zakrčenim ulicama.

Zašto mi se, a prošli smo u tom trenutku kroz pola Srbije, zašto mi se dopao Novi Pazar? Sigurno nije bio lep – njegove lepe delove, taman kao i njegove lepe ljude, upoznaću tek kasnije, kada na proputovanjima bude bilo dovoljno vremena i da se sedne i da se prošet, i da pas (*vidi lovca!*, dobacio joj je neki čiča na Trgu Isabega) protegne sve četiri šape

– i definitivno se nije visoko kotirao na listi turističkih destinacija.

Verovatno me je previše podsetio na moj rodni grad: i uzbrdo-nizbrdo, i oni mali mostovi, i čevabdžinice i buregdžinice, i to što se jedna od glavnih gradskih arterija, kroz koje mile automobili a poneko i zatrubi, zove po narodnom heroju Rifatu Burdževiću, a mi smo, eto, nekada živeli baš u Tršovoj (a nikako u Tiršovoj!), u zgradi koju su svi zvali „Tri ćulafa“ – u Pazaru ne bih morao da objašnjavam šta je *ćulaf* – i ljudi su slični, pa slično i pričaju. Novi Pazar je bio samo *uvećani* grad u kojem sam proveo najranije detinjstvo, i razumeo sam ga čak i tako, za deset minuta, kroz prozor.

Ali nisam, posle te prve infatucije, nisam, nažalost, previše mislio na Pazar u godinama koje su sledile. Bili bi u vestima tu i tamo, uglavnom oko nekih izbora ili oko utakmica, i retko kada bi se pričalo samo o utakmicama.

ŠTA JE, STVARNO, BIO NAMA NOVI Pazar pre nego što su se desili studentski protesti, pre nego što će cela Srbija upoznati decu sa Državnog univerziteta i decu – i njihove roditelje – koji nisu prezali ni od sukoba sa policijom, samo zato što su znali da su u pravu? Nije nam bio *ništa*, u najboljem slučaju; u onom gorem, bio je nešto nepoznato, nešto daleko, nešto što, u nedostatku bolje reči, nije bila Srbija, jer ga Srbija, makar ona glasnija, ako ne i većinska, nije doživljavala kao Srbiju. Zbog njihovih imena, zbog njihovih zastava, zbog njihove vere, zbog njihovih navika – svejedno.

To što pokušavam da kažem zapravo će najbolje sažeti profesor Aleksandar S. Janković u jednom tekstu na Velikim pričama: „Novi Pazar je u glavama prosečnih Srba bio neki Brigadun ili Mordor u izmaglici gde pored islamskih fundamentalista imaju svoje čevape i famozni

voćni ratluk, a predsednik im je među prvim odneo respiratore koje je prošvercovao, jer mu je stalo do Sandžaka.“

Spreman sam još jednom da se potučem u odbranu teze da u najveće domete ovih protesta spada to upoznavanje Srbije sa Srbijom, to što smo naučili ne samo koliko nas ima nego i odakle smo i kakvi smo i da se ova zemlja može voleti na različite načine, iz različitih pobuda i pod različitim stegovima (uključujući i onaj palestinski!); studenti su izlečili ili makar krenuli da leče sve naše lokalšovinizme, a ponegde i prave šovinizme, i niko tu nije, u najboljem smislu te reči, *profitirao* kao Novi Pazar.

PEŠAČENJE STUDENATA PO SRBIJI, SA LJILJANIMA i sa hidžabima, sa kefi-jama i sa bedževima, od Novog Pazara do Novog Sada – sve nam je to novo! – uradilo je više za ovo društvo (nemojte me terati da upotrebim groznu i manipulativnu reč *pomirenje*) od svih okruglih stolova, seminara i podkasta; Pazar je zaista postao *svijet*, a i Beograd je opet bio svijet, posebno one noći kada je klicao toj deci, kada se u centru grada, da čuju i ovi iz nelegalnog i nehigijenskog naselja, orilo ime tog grada u, zamislite, Sandžaku. U Sandžaku, u Srbiji, da budemo precizni.

Naravno da su se pojavili, sa svih strana, oni kojima to smeta, naravno da su iz dubina najmračnije države i pličaka najopasnijih mozgova smišljeni napadi na jednu devojkicu i na jednu fotografiju, vidi ste već i to, sigurno, mada njima ne smeta što je Sava tako zagrlio Nadiju, nego što je mnogo Sava zagrlilo Nadije, i obrnuto.

I smeta im, još više, što će se ta fotka jednog dana naći na nekoj novoj novčanici.

A s druge strane će, i to ih jednako boli, biti panorama Čaršije. **N**

HIT KNJIGA

DRUGO
IZDANJE

MIT O BALKANSKOM TIGRU

I još 18 lekcija o izgubljenoj deceniji
i društvenoj i ekonomskoj imploziji Srbije

NARUČI ONLINE na
NEDELJNIK.RS

ILI KUPI U SVIM BOLJIM KNJIŽARAMA

VELIKA ANALIZA O
POSLEDNJIH 30 GODINA
SRPSKE EKONOMIJE
I DETALJNO UPUTSTVO KAKO
DA SE STVARI PREOKRENU

Pišu **profesor Ognjen Radonjić**
i jedan od najvećih srpskih stručnjaka u inostranstvu **Ivan Ostojić**

Dokumentovano i nepristrasno
svedočenje o jednom vremenu
dvojice izuzetnih autora.

Profesor Miodrag Zec

Za sve ljude koji ne negiraju
činjenice ova knjiga bi mogla
da bude pravo prosvetljenje.

Profesor Ivan Vujačić

Prva knjiga koja daje nadu
i uputstvo kako da napravimo srećno
društvo koje Srbija zaslužuje.

Profesor Dejan Šoškić

100%

reciklirane ili ponovo korišćene
industrijske vode u našim
fabrikama do 2030.

Vodom upravljamo na održiv način.

Od 2005. godine, L'Oréal Grupa je smanjila potrošnju vode u svojim fabrikama za 54% po jedinici završenog proizvoda. Do kraja 2023. godine, 15 od 38 fabrika imalo je postrojenja za reciklažu vode. Težimo ka tome da do 2030. godine koristimo 100% recikliranu ili ponovo korišćenu vodu za industrijske svrhe u našim fabrikama.

L'ORÉAL
G R O U P E

**STVARAMO LEHOTU
KOJA POKREĆE SVET**